

**TÜRKİYE’NİN İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİNDEN BENAL NEVZAT  
ARIMAN’IN SİYASİ, KÜLTÜREL VE TOPLUMSAL FAALİYETLERİ**

**Rabia Merve KAĞNICI**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Danışman: Doç. Dr. Filiz ÇOLAK**

**Uşak**

**Haziran, 2019**

**TÜRKİYE’NİN İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİNDEN BENAL NEVZAT  
ARIMAN’IN SİYASİ, KÜLTÜREL VE TOPLUMSAL FAALİYETLERİ**

**Rabia Merve KAĞNICI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TARİH ANA BİLİM DALI**

**Danışman: Doç. Dr. Filiz ÇOLAK**

**Uşak**

**Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Haziran, 2019**



**UŞAK ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**Tezli Yüksek Lisans Jüri ve Enstitü Onayı**

**JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI**

Tarih Ana Bilim / Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Programı 114006010 No'lu öğrencisi Rabia Merve Kağnıcı'nın "Türkiye'nin İlk Kadın Milletvekillerinden Benal Nevzat Arıman'ın Siyasi, Toplumsal ve Kültürel Faaliyetleri" adlı tezi 28 /06 / 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Doç. Dr. Filiz Çolak	
Üye	: Prof. Dr. Mehmet Karayaman	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Nilgün Nurhan Kara	

**Enstitü Müdürü**

## YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

### TÜRKİYE’NİN İLK KADIN MİLLETVEKİLLERİNDEN BENAL NEVZAT ARIMAN’IN SİYASİ, KÜLTÜREL VE TOPLUMSAL FAALİYETLERİ

**Rabia Merve KAĞNICI**

**Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Danışma: Doç. Dr. Filiz ÇOLAK**

Yaradılış, kadın ve erkekten oluşan iki türü kapsamaktadır. Bu iki tür sayesinde aileler, toplumlar, uluslar oluşmuştur. Gelişmeler ve toplumsal ilerlemeler hiçbir zaman sadece bir türün çabasıyla değil, bu iki türün ortak çabasıyla gerçekleşmiştir. Fakat ne yazık ki ortak ilerleme sonucu gelişen toplumlarda bir tür haklarını hemen ve doğrudan elde ederken, diğer tür haklarını kazanmak için kuvvetli mücadeleler vermek zorunda kalmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde kadınların, ilk Türk devletlerinden Cumhuriyete uzanan geniş dönemde ne tür haklara sahip oldukları, zamanla hangi hakları elde edip hangi hakları kaybettikleri, haklarını kazanmak için verdikleri mücadeleleri ve bu mücadelelerinin sonucunda hangi kazanımları elde ettiklerine değinmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci kısmı yani asıl çalışma konumuz olan, 5 Aralık 1934 anayasa düzenlemesiyle siyasi hayata katılma hakkı kazanan Türk kadının, ilk genel seçimlerle parlamentoya giren 18 kadından biri olan, İzmir Milletvekili Benal Nevzat Arıman’ın Türk Siyasal ve toplumsal alanda yerini ortaya çıkarmaktır.

## **ABSTRACT**

### **ONE OF THE TURKEY'S FIRST WOMAN DEPUTIES BENAL NEVZAT ARIMAN'S POLITICAL, CULTURAL AND SOCIAL ACTIVITIES**

**Rabia Merve KAĞNICI**

**Uşak University Social Sciences Institute**

**Advisor: Assoc. Prof. Dr. Filiz ÇOLAK**

The Creation includes both women and men. Families, societies and nations are the product of the union of men and women. Developments and social progress have never been achieved by the efforts of just one species, but through the joint efforts of men and women. Unfortunately, in the societies that have developed as a result of the common progress, while men had their rights directly (mostly innate), women had to made an effort to get their own rights.

In the first part of our study, we will discuss, from the first Turkish states (large and small) to the Republic, what political, cultural and social rights women have, what rights they acquire and what rights they lose by time, their struggles to get their own rights and what kind of achievement they achieved as a result of these struggles.

In the second part that constitutes the main part of the our study, we will discuss the place of the Turkish woman who is entitled to participate in political life with the constitution of December 5, 1934. In this context, we will try to determine that the status and importance of İzmir Deputy Benal Nevzat Arıman who is one of the 18 women who entered the parliament with the first general elections and her contribution to Turkish political and social life.

## ÖNSÖZ

Türkiye’de kadın haklarını sağlıklı olarak değerlendirebilmek için, Cumhuriyet öncesinden günümüze kadar olan gelişmeleri bilmek gerekir. Kadınlar siyasal haklarını çıkarılan kanunlarla 1930’da yerel seçimler, 1934’te ise genel seçimlerde elde etmiş ve seçme ile seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Bu kanunlarla kadının konumu, “tebaadan yurttaşa geçiş, karşıt cinsle eşit statüye ulaşma” olarak kavramsallaştırılmıştır. Bunda Türk kadınının verdiği mücadelenin yanı sıra Türk devriminin önderi olan Mustafa Kemal Paşa da önemli rol oynamıştır.<sup>1</sup> Kadın verdiği mücadeleler ve bu hakkı ona layık gören Mustafa Kemal Paşa sayesinde haklarına kavuşmuştur.

İlk kadın milletvekilleri hakkında yapılan çalışmalar arasında Benal Nevzat Hanım hakkında çok az çalışma yapıldığı, genellikle makaleler yazıldığı ve sadece hayatı ve eserleri üzerinde durulduğu dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, Benal Nevzat Hanım’ın sosyal, edebi ve özellikle siyasi yönü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu tezi benim için bir çalışma konusu olarak belirleyen ve böylece kadınlara olan inancımı daha da arttırarak benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve beni sürekli motive eden saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Filiz ÇOLAK’a, hayatımın en güzel dönemlerinde yanımda olan, maddi ve manevi desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen ve çalışmam boyunca beni yüreklendiren sevgili eşim Gökhan KAĞNICI’ya, verdiği bilgiler ve gönderdiği fotoğraflar sayesinde Benal Nevzat Hanım’a daha çok yaklaşmamı sağlayan torunu SUPSUN GÜRALP’e ve tezime büyük katkısı olan, bize evinin kapılarına açarak elindeki tüm bilgileri hiç düşünmeden bizimle paylaşan saygıdeğer Gazeteci YAŞAR AKSOY’a teşekkürü bir borç bilirim.

Rabia Merve KAĞNICI

---

<sup>1</sup> Semra Gökçimen, “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Süreci”, *Yasama Dergisi*, S.10, 2008, s.5.

## KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
C.	:Cilt
C.H.F.	:Cumhuriyet Halk Fırkası
K.H.F.	: Kadınlar Halk Fırkası
MEB.	:Milli Eğitim Bakanlığı
Çev.	:Çeviren
Haz.	:Hazırlayan
A.Ü.	:Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr.	:Doçent Doktor
Vb.	:Ve benzeri
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Yay. Haz	: Yayına Hazırlayan

## İÇİNDEKİLER

JURİ VE ENSTİTÜ ONAYI .....	ii
TEZ ÖZETİ.....	iii
ABSTRACT .....	iv
ÖNSÖZ .....	v
KISALTMALAR .....	vi
İÇİNDEKİLER .....	vii
EKLER.....	ix
GİRİŞ .....	1
1. BÖLÜM: TÜRK KADIN HAREKETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	5
1.1. CUMHURİYET ÖNCESİ TÜRK KADIN HAREKETLERİ.....	5
1.1.1. İslamiyet Öncesi Eski Türklerde Kadının Yeri .....	5
1.1.2. İslamiyetin Kabulü ve İslamiyet Etkisinde Kadının Yeri .....	13
1.1.3. Osmanlı Devleti'nde Kadının Yeri .....	18
1.1.1.1. Tanzimat Öncesi Kadın .....	18
1.1.1.2. Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Kadın .....	20
1.1.1.3. II. Meşrutiyet'te Kadın .....	23
1.2. MİLLİ MÜCADELE VE CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA KADIN.....	27
1.2.1. Milli Mücadele Döneminde Kadın.....	27
1.2.2. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Kadın Hareketleri.....	32
1.2.1.1. Kadınlar Halk Fırkası, Türk Kadın Birliği.....	34



1.2.1.2. Kadınlara Sosyal ve Siyasal Hakların Verilmesi.....	37
1.2.1.2.1. Kadınlara Sosyal Hakların Verilmesi .....	37
1.2.1.2.2. Kadına Siyasal Hakların Verilmesi.....	39
1.2.1.3. Atatürk ve Kadın .....	47
2.BÖLÜM: BENAL NEVZAT ARIMAN’IN AİLESİ, EĞİTİMİ VE MESLEKİ HAYATI .....	50
2.1. BENAL NEVZAT ARIMAN’IN AİLESİ .....	50
2.2. BENAL NEVZAT ARIMAN’IN EĞİTİM HAYATI.....	54
2.3. BENAL NEVZAT ARIMAN’IN EDEBİ KİMLİĞİ VE ESERLERİ .....	58
3.BÖLÜM: BENAL NEVZAT ARIMAN’IN TBMM’DEKİ FAALİYETLERİ .....	74
3.1. BENAL NEVZAT ARIMAN’IN MİLLETVEKİLLİĞİ ÖNCESİ SİYASİ HAYATI.....	74
3.2. TBMM’DE BENAL NEVZAT ARIMAN.....	80
3.2.1. V.Dönem Seçimleri ve Meclis Faaliyetleri .....	80
3.2.2. VI. Dönem Seçimleri ve Meclis Faaliyetleri.....	92
3.2.3. VII. Dönem Seçimleri ve Meclis Faaliyetleri .....	96
3.2.4. VIII. Dönem Seçimleri ve Meclis Faaliyetleri .....	99
4.BÖLÜM: BENAL NEVZAT ARIMAN’IN TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ ve VEFATI .....	103
SONUÇ .....	106
KAYNAKÇA .....	108
EKLER.....	119

## **EKLER**

EK.1 : Benal Nevzat Hanımı Supsun Güralp'in arşivinden vesikalık fotoğrafları

EK.2: Benal Nevzat Hanım İzmir Hava Şehitlerini anma gününde kendi şiirini okurken

EK.3: Benal Nevzat Hanım'ın İzmir bayram konuşması

EK.4: 28.03.1993 tarihinde İzmir Halkevi

EK.5: Sağında Mihri Pektaş ve sol tarafında Dr. Hasena Ilgaz ile

EK.6: İpek Yaşar'ın Kent Konak dergisinde paylaştığı fotoğraflar

EK.7: Halkevinde Kızılay haftasında çekilmiş bir fotoğraf

EK.8: Eşi Neşet Arıman ile

EK.9: Benal Nevzat Hanım'ın düğün davetiyesi

EK.10: Kızı İştah ile

EK.11: Benal Nevzat Hanım'ın kartvizitleri

EK.12: 185 nolu TBMM sicil kaydı

EK.13: 1.3.1943 tarihinde verilen mazbatas

EK.14: Yeni Asır Gazetesinde yer alan 5 Şubat 1935 tarihli haber

EK.15: Anadolu Gazetesi 25 Mart 1939 tarihli haber

EK.16: Anadolu Gazetesinde yer alan 26 Mart 1939 tarihli haber

EK.17: Anadolu Gazetesinde yer alan 19 Temmuz 1946 tarihli haber



## GİRİŞ

İnsanlar doğa ile mücadelede kendilerini öteki türlere karşı korumak, beslenmek ve barınmak gibi amaçlarla ortak hareket etmişlerdir. Kadın ile erkeğin fiziksel farklılığı başlangıçta çok önemli görülmemesine rağmen, üretim güçlerinin artmasıyla birlikte her iki cinsin ortak üretim faaliyetlerden vazgeçilmiştir. Fiziksel olarak daha güçlü olan erkek avlanma ve hayvancılıkta uzmanlaşırken, doğurgan olduğundan belli zamanlarda üretim sürecinin dışında kalmak zorunda olan kadın da ev işleri ve tarım gibi daha yerleşik üretim faaliyetlerine yönelmiş ve böylece doğal bir iş bölümü yapılmıştır.<sup>2</sup> Fakat diğer taraftan bu iş bölümü kadın erkek arasında aşılması kolay olmayan eşitsizliği doğurmuştur.

Kadınlar çok uzun bir süre (günümüzde de büyük oranda geçerli olmakla birlikte) insan haklarından eşit bir biçimde yararlanamadılar, çünkü bilindiği kadarıyla tarih boyunca gündelik yaşamın birçok alanında çoğu zaman dünyayı erkeklerle eşit bir biçimde paylaşmadılar. Bu kimi alanlarda artan veya azalan söz konusu eşitsizlik, yoğunluk ve biçim açısından, toplumdan topluma ve dönemden döneme farklılıklar gösterse de özünde hiçbir zaman değişmedi. Ataerkillik ve erkek egemenliği eski Mezopotamya'dan bu yana farklı toplumsal yapılara eklenerek varlığını sürdürmek konusunda inanılmaz bir "başarı" gösterdi. Bu sözde "başarıda" ideolojinin ve kültürün esas olarak erkek egemen olması, toplumsal bilince kök salmış olan ataerkil tanımlamaların ve davranış kalıplarının kültürden kültüre kuşaklar boyunca pek az sorgulanması önemli rol oynadı. Ataerkil toplumların etkisini sürekli canlı kıldığı kalıplar, "kadınlık" ve "erkeklik" kimlikleri ile bunların ilişki ve davranışlarını tanımlayan örüntüler oldu.<sup>3</sup>

Türk törelerine göre çeşitli coğrafi bölgelerde yaşamış olan Türk kavimlerinde kadın hürriyetine ve kısmen eşit hak ve mevkie sahip durumda olmuştur. Ancak İslamiyet'i kabul eden diğer kavimlerle beraber Türklerin bir ümmet anlayışı içinde toplanmalarıyla töreler birbirine tesir etmiş ve böylece şeriat hükümlerine göre kadın hakları kısıtlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğunda Bizans,

---

<sup>2</sup> Füsun Tayanç, *Dünyada ve Türkiye'de Tarih Boyunca Kadın*, Tan Kitap Yayınları, Ankara, 1981, s.11.

<sup>3</sup> Fatmagül Berktaş, *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye*, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, N.7, , İstanbul, 2004, s.2.

saray ve aristokrat adetlerinin de tesiriyle Türk kadını sosyal ve entelektüel hayatta yerini kaybetmiştir. Tanzimat ve Islahat devrinde şehirli kadınların temel isteklerinden birisi, eğitim ve öğretim haklarına sahip olmaya çalışmaktı. Köylü kadınlar ise tarım, üretim ve el işlerinde yani dokuma ve örgü gibi aile ekonomisine daima en büyük katkıda bulunmaya devam etmişlerdi. Kurtuluş savaşında Türk kadını erkeği ile beraber yurt müdafaasına bütün gücüyle katılmıştır. Cephaneyi savaş cephesine sırtında ve kağnısında taşıyan Türk kadını bu yönüyle egemenliğin bir sembolü haline gelmiştir. Bunu Kurtuluş Savaşı'ndaki bütün cephe gerisinde görmek mümkün olmuştur.<sup>4</sup>

Türkiye'de bugün artık kadınlar birçok hakka sahiptir. Fakat bu hakları elde etmeleri çok da kolay olmamıştır. Zaman içerisinde büyük fedakârlıklar ve büyük çabalar sayesinde bu haklara ulaşmışlardır. Kadınların günümüzde elde ettikleri hakları kazanmalarının aşamaları olmuştur. Tezde bu aşamalar İslamiyet Öncesi, İslamiyet Etkisinde, Tanzimat Dönemi, Milli Mücadele Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olmak üzere beş ana başlık altında incelenecektir. Çünkü kadınların haklarını kazanmaları çeşitli dönemlerdeki önemli olaylarla gerçekleşmiştir.

Kadınlar İslamiyet öncesinde büyük oranda bağımsız ve erkeklerle eşit haklara sahiptiler. Hatta onlar soyun devamını sağlamadaki rollerinden dolayı toplum tarafından daha üstün veya ayrıcalıklı olarak görülmüşlerdi. Özellikle Anadolu topraklarına yerleşen Türkler burada bulunan diğer devletlerden etkilenmiş ve kadının birçok hakkını elinden alınmıştır.

Kadınlar aile denen özel alan içine sıkıştırılarak toplumun dinamik süreçlerinden uzaklaştırılırsalar da bir araya geldiklerinde ortak yalıtılmışlıklarını bir başkaldırı hareketine dönüştürebilmişlerdir. 19. yüzyıldan itibaren toplumda kadının yeri ve konumu yoğun biçimde tartışılmaya başlanmıştır. 20. yüzyılın son çeyreğinde kadınlar eğitim, sağlık, çalışma hayatı, siyaset, hukuk, din, bilim ve sanat alanlarında

---

<sup>4</sup> Ayşe Afet İnan, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s.165-166.

ikinci sınıf insan olarak görülüyor olmalarının nedenlerini irdelemişler ve bu durumu değiştirmenin yollarını aramışlardır.<sup>5</sup>

Osmanlı Devleti'nde toplumsal değişim kadınların hayatında da değişikliğe neden olmuştur. Batı eksenli modernleşme hareketlerinin başlangıç noktası 1839 Tanzimat Fermanı'dır. Tanzimat döneminde kadınlar toplumsal hayata daha görünür bir şekilde katılmaya başlamışlardır. Tanzimat Fermanında kadınlar hakkında hükümler olmamasına rağmen, bu dönemde eğitim alanında yapılan reformlar kadınların kamusal hayatta yer alabilmeleri açısından önemliydi. Kanunlarda yapılan değişiklikler ile kadınlar bazı yasal haklar da elde etmişlerdi. Diğer taraftan fikir ve edebiyat alanında kadınların sorunları ve yeni haklar elde etmelerini savunan yazılar yazılmaya başlanmıştır. Tanzimat döneminin Osmanlı döneminde getirdiği değişimlerden biri de kadınların toplumsal hayata aktif bir şekilde katılmaya başlamasıydı. Bunun temelinde eğitim alanında yapılan reformların etkisi büyüktür. Kanunlarda yapılan kadınlar lehine değişiklikler yasaların yumuşatılmasına neden olurken, edebiyat ve fikir dünyasında kadınlara yeni haklar tanınmasını destekleyen düşüncelerin önü açılmıştır.<sup>6</sup>

II. Meşrutiyet ne kadınlara ne de toplumun geri kalan kesimine beklenen özgürlükleri getirmez ama gene de var olan görelî özgürlük ortamından kadınlar da paylarını alırlar ve bu ortamdan kamusal alana daha çok çıkabilmek adına yararlanırlar. Birbiri ardınca kadın dernekleri kurulur. Balkan Savaşları'nın ve sonrasındaki I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle kadın çalışma hayatına germeye başlamıştır. Bu arada kız okulları da ilk mezunlarını vermiş, böylece okumuş ve aydın kadınların sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir. Kadınlar ağır savaş koşullarında giderek parçalanmakta olan imparatorluğun içinde bulunduğu durumun da etkisiyle Genç Türklerin yaydığı ulusalcı düşüncelerin ve çıkarların bilincinde olan yurttaşlar haline gelmekteydiler. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve erken Cumhuriyet döneminde kadın hareketine özgül niteliğini kazandırmanın bu

---

<sup>5</sup>Necla Arat, Cumhuriyetin “*Aydınlanmanın Kadınları*”, 75. yılında Türkiye’de Kadın Tartışmaları. (yay. Haz: N. Arat,) İstanbul, 1998, s.21.

<sup>6</sup> Hacer Yıldız, *Türkiye’de Kadınların Haklar Mücadelesi ve Nakiye Ülgen*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015, s.8-9.

olduğu ifade edilebilir.<sup>7</sup> Özellikle Batılı ülkelerde 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ivme kazanan kadın hakları mücadelesine Türk kadınları da duyarsız kalmamış, özellikle İstanbul'da yaşayan varlıklı ailelerin çocuklarından başlamak suretiyle kadın hareketlerine büyük ilgi gösterilmiştir.<sup>8</sup>

Mustafa Kemal Paşa Milli Mücadele sonrasında kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarmak için siyasi, sosyal, ekonomik vb. birçok alanda inkılaplar yaparak yenilikler gerçekleştirmiştir. Türk kadınına değer veren Atatürk, yaşamın her alanında da Türk kadınının hak ettiği yeri elde etmesi için çalışmış ve bu yönde düzenlemeler yapılmasını istemiştir. Bu düzenlemelerden biri de kadının siyasi hayatta yer alarak ülke yönetimine katılmasını sağlayan milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesidir. Bu hakkın verilmesi sonrasında 8 Şubat 1935 tarihinde yapılan seçimle 18 kadın milletvekili TBMM'ne girmiştir.<sup>9</sup>

Benal Nevzat Hanım meclise giren ilk kadın milletvekillerinden biri olma özelliği taşımaktadır. Kadına verdiği değer yaptığı çalışmalardan, toplantılarından ve kadınları bilgilendirmek için yaptığı konuşmalarından anlaşılmaktadır. İyi bir eğitime ve ileri görüşlülüğe sahip birisiydi. Bundan dolayı verilen bu hakkı layıkıyla yerine getirmeye çalışmıştır.

---

<sup>7</sup> Fatmagül Berktaş, *a.g.e.*, s.15.

<sup>8</sup> Müşerref Avcı, "Osmanlı Devleti'nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2016, s.232.

<sup>9</sup> Selman Yaşar, "Basındaki Bilgiler Işığında İlk Kadın Milletvekilleri", (Ed: Dicle Aydın, Ahmet Aras), *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmaları Dergisi*, S. 15, Konya, 2013, s.186.

# 1. BÖLÜM

## SİYASAL AÇIDAN TÜRK KADIN HAREKETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

### 1.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Kadın Hareketleri ve Kadının Toplumdaki Yeri

#### 1.1.1. İslamiyet Öncesi Eski Türklerde Kadının Yeri

İnsanoğlunun yaratılışından bugüne kadar hangi toplumda ve çağda olursa olsun, kadın, vazgeçilmez bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak kadının vazgeçilmezliğinin aksine, kadın ve erkek arasındaki cinsiyete dayanan bir ayrımcılık irdelendiğinde erkek üstünlüğün öne çıktığı görülmektedir.<sup>10</sup> Kadın toplumun her alanında erkekten sonra yer almıştır. Ancak kadın ve erkek toplumu oluşturan iki unsurdur ve sağlıklı nesillerin devamı konusunda her iki cinsinde rolü eşittir. Tarihte herhangi bir kavim için kadın varlığını erkekten ayrı düşünmek elbette doğru değildir. Çünkü ne zaman nerede olursa olsun, cemiyet her iki cinsin birliğinden oluşur.<sup>11</sup> Erkeksiz bir toplum olamayacağı gibi kadınsız toplumu da düşünmek imkânsızdır. Bu iki cins arasındaki ilişki çoğu zaman ortak değer olarak gerçekleşmiştir.

İnsanlık tarihi incelendiğinde kadın ve erkeğin konumunun şekillenmesinde birden çok unsurun etkili olduğu görülür. Yerleşik hayata geçen Türk toplumlarında kadının toplumsal alandaki rolü göçebe dönemlerinkinden farklılık gösterecekti. Yine benzer bir şekilde İslamiyet'te kadının konumunda değişikliklere neden olacaktı. Ancak dünyanın kadın ve erkeğe ortak koşullar sunduğunu bu çizgide kadının hak ettiği konuma gelmesi zaman içerisinde yaşanan değişimlerle gerçekleşecektir. Bu gelişmeleri daha rahat ele alabilmek için de Türk toplumlarında kadının yerini tarihsel gelişim içerisinde analiz etmek gerekmektedir.

---

<sup>10</sup> Nurettin Gülaçtı, "Sanatsal Bir Objeye Olarak Kadın ve Bazı Toplumlarda Kadına Bakış" , *İdil Dergisi*, 2012, C. 1, S. 2, s.78.

<sup>11</sup> Ayşe Afet İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1982, s.1.



Baskı ve şiddet, tarihi yazgılar ve tarihe yön veren tüm olaylar hem kadının hem de erkeğin ortak sorunu olmuştur. Erkekler ve kadınlar baskıyı yenebilmek için elbirliğiyle mücadele etmişlerdir. Ancak sıra nice güçlkle kazanılan zaferlerin meyvelerini toplamaya gelindiğinde kadınlar çoğu zaman, ya bir köşeye itilip özgürlük savaşına katılmanın doğal ödüllerinden yoksun bırakıldılar ya da kazanılmasına katkıda buldukları şereften almaları gereken pay onlara çok görüldü.<sup>12</sup> Tarihin her döneminde erkeklerle yan yana omuz omuza olan kadınlar, erkekler gibi başarının ödülünü çabuk elde edemediler. Kazanılan zaferlerden hak elde edemeyen kadınlar, kendi hak ve özgürlükleri için uzun yıllar mücadele vermek zorunda kalmışlardır. Kadınların vermiş olduğu bu mücadeleleri daha iyi anlamak için ilk kavimlerden günümüze kadının konumunu bilmemiz gerekmektedir. Kadının haklarını elde etme yolunda kat ettiği bu zorlu yolu bilmeden şimdiki kadın haklarının ne düzeyde insanları etkilediği ve bu hakların kadınlara verdiği değeri anlamak mümkün değildir.

Eski kavimlerde kadının yeri oldukça kötü durumdaydı. Mesela eski Hint, Çin, Moğol ve Arap toplumlarında babanın otoritesine dayalı “pederşahi” aile sistemi ve çok evlilik (poligami) hâkimdi. Ailenin mirası ve yönetimi daima babadan oğla geçer, kız çocuklarına herhangi bir söz hakkı verilmezdi. Kadın zengin ve seçkin bir aileden değilse saygı görmez ve bir ticari metal gibi değerlendirildi. O, ancak erkeğin bir malı olarak bir değer ifade ederdi. Hatta kadın Hindistan’da XIX. yüzyıla kadar ölen eşinin ardından yakılmaktaydı. Eski Araplarda da kızlar yüzkarası olarak görülür ve diri diri yakılırdı.<sup>13</sup>

Eski çağlarda, hemen hemen bütün toplumlarda kadının hiçbir hak ve değere sahip olmadığı yaygın bir görüştür. Eski Çinlilerde kadın kocasının kölesi sayılırdı. Kocasını ve çocuklarıyla birlikte yemeğe oturamazdı. Ayakta durur onlara hizmet ederdi. Mısır’da başlangıçta kadınlar erkekle aynı haklara sahip idiyse de bu fazla uzun sürmemiş Firavun’un emriyle yine köleleştirilmişlerdir. Uygarlığın beşiği olarak gösterilmek istenen antik Yunan’da ise kadının birçok hususta hemen hemen

---

<sup>12</sup>Ney Bensadon, *Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları* (Çev: Şirin Tekeli), İletişim Yayınları, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990, s.8.

<sup>13</sup>Şefika Kurnaz. *Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını*, MEB. Yayınları, 1997, İstanbul, s.9; Gürcü Kaya, *Kadın Derneklerinin Kadın Siyasal Yaşama Etkisi, KA-DER Örneği*, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s.4.

kölelerle aynı muameleye maruz bırakıldığı görülmektedir. Koca, karısını dövebildiği gibi başka birisine de armağan edebilirdi. Tüm miras erkek çocuklara düşerdi. Bir erkeğe edilebilecek en büyük hakaret ona "kadın" demektir. Bu aşğılamaların ötesinde ayrıca kadın tüm kötülüklerin kaynağı olarak da kabul ediliyordu.<sup>14</sup>

Genellikle ilk yerleşik hayata kavuşan insan topluluklarında tarımın keşfedilmesinin kadınlara ait olduğu sanılmaktadır. Çünkü avcılık devri insanlarında erkekler avlanmaya gittikleri zaman mağaralarda yaşayan kadınlar ya ağaçlardaki meyveleri veyahut da tahılları toplamışlardı. Bu bitkilerin tohumlarını derlemek ve onları toprağa ekerek yetiştirmekle işe başlandığı sanılan tarım hayatı ile beraber insanların göçebelikten kurtulması bu olaya bağlıdır.<sup>15</sup> Daha sonraki dönemlerde bunun doğruluğu daha net görülebilmektedir. Erkekler güç gerektiren avcılık işleri ile meşgulken kadınlar boş durmayıp basit tarımla ilgilenmişlerdir.

Tarihsel gelişim içerisinde kadının çeşitli Türk Devletlerinde önemli ve saygın bir konuma sahip olduğu görülür. Kadın yalnız ev içinde değil, tarlada, pazarda ve hatta devlet işlerinde eşinin yardımcısı olmuş ve özellikle sosyal faaliyetlerde ön planda yer almıştır. Kadının meclislere katılması, kaç-göç<sup>16</sup> olmaması, yaşlı kadınların söz sahibi olması ve tek eşlilik modelinin yaygınlığı kadının taşıdığı değeri ortaya koymaktadır. Kadının toplumdaki değerini gösteren bir diğer nokta da toplum hayatında kadınlarımızın bizzat destek olup yaptıkları eserlerdir. Vakıf kuran, kütüphane yaptıran, sağlık ocağı açtıran kadınlarımıza Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde oldukça sık rastlanmıştır.<sup>17</sup> Türk toplumunda kadınlar her dönemde aktif olmaya çalışmışlardır. Eski Türk topluluklarındaki geleneklerini sürdürmüşler ve her zaman ve her koşulda erkeklerin yanında faal olmaya çalışmışlardır.

Türkler tarihleri boyunca kadına hep değer vermişlerdir. Özellikle Oğuz Kağan Destanı'nda kadına çok yer verilmiştir. Sekizinci yüzyıldaki Orhun Kitabeleri'nde

---

<sup>14</sup> Salih Akdemir, "Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın", *İslami Araştırmalar Dergisi*, C.10, S. 4, 1997, s.250.

<sup>15</sup> Ayşe Afet İnan, *a.g.e.*, s.5-6.

<sup>16</sup> Dinî bir anlayışla bazı Müslüman kadınların erkeklere görünmemeleri, bir arada oturup konuşmaktan kaçınmaları.

<sup>17</sup>Emel Doğramacı, *Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişmede Türk Kadını*, Atatürk Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1993. s.1.

Türk kadınından saygı ile bahsedilmekte ve Oğuz prenseslerinin sosyal ve siyasi alanlardaki çalışmalarına da değinilmektedir. Bu dönemde kadın savaşta, siyasi toplantılarda ve sosyal ilişkilerde her zaman kocasının yanında yer alırdı.<sup>18</sup>

Aynı dönem Türk ailelerinde bir kız evladının dünyaya gelişi mutsuzlukla karşılanmazdı. Yine bu dönemde savaş kararlarında, siyasi toplantılarda ve sosyal ilişkilerde her zaman Hun kadınlarının eşleri yanında yer aldığı görülür. Ailede çocukların sorumlulukları sadece babaya verilmezdi. Anne de bunu paylaşırdı. Yine bu dönemde evli kadınlar kutsal sayılır ve ona hakaret edenler şiddetle cezalandırılırdı. Yine aynı dönemde kızlar kendileriyle evlenmek isteyen erkeklerle düello ederler ve yendikleri kişiyle evlilik yapmazlardı. Bu gelenekler kadınlarında erkekler gibi iyi kılıç, kalkan kullanmak üzere yetiştirildiklerini ve erkekler gibi mücadele ettiklerini yani her yönüyle erkeklere denk olduklarını ispatlamaktadır.<sup>19</sup> İlk Türk devletlerinde kadına verilen değer yazılı olarak günümüze ulaşmıştır. Kadın erkekle aynı hakka sahip olmakla kalmıyor onunla birlikte her alanda rahatlıkla hareket edebiliyordu. Kadının gücü sadece erkekle aynı hakka sahip olmasından kaynaklanan bir güç değildi. Kadının gücü, doğuştan gelen eşitliğin gücüydü. Kız veya erkek doğmanın üstünlük sayılmamasının verdiği gücü.

Kaşgarlı Mahmut, Eski Türklerde kadın için “avrat”, “uragut” kelimelerinin kullanıldığını ifade etmektedir. Türk aile yapısında otorite sahibi olarak baba görülmesine rağmen evin sahibi kadındı. Bundan dolayı ev kadını için söylenen söz “evci” idi. İyi kadın evin dayanağı ve kocasının da dışarıdaki yardımcısıydı. Dede Korkut hikâyelerinde geçen şu ifadeler kadının kocasına yardımcı olduğunu göstermesi açısından önemlidir: “*ben yerimden durmadan (yani ayağa kalkmadan), kadın yerinde durması gerekti.*” Günümüzde her başarılı erkeğin arkasında bir kadının varlığının bilinmesi eski Türklerden günümüze kadar ulaşmış bir durum olmalıdır. Çünkü eski Türklerde görülen bu özelliği taşıyan Türk kadını her daim kocasına yardımcı olmaktadır.<sup>20</sup>

<sup>18</sup> Vahap Sağ, “Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk.” *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 1, 2001, s. 12.

<sup>19</sup> Emel Doğramacı, *a.g.e.*, s.15-16.

<sup>20</sup> Mehmet Mandaoğlu, “İslamiyet’ten Önce Türklerde Aile Hukuku” , *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 33, 2013, s.147.

Türk sosyal ve siyasi hayatında oldukça önemli olan kadının Türk mitolojisinde de önemli bir yeri vardır. İslamiyet öncesi Türk destanlarında yer alan kadınlar, yaratıcı tanrı sıfatındadır. Türk dünya yaratılış mitolojisine göre kâinat yaratılmadan önce bu âlemde sadece Kayra Han Ülgün ata vardı. Bu destanlarda kadın tanrılar insanların saadet ve refahını temin ederler, kahramanlar karılarının veya kız kardeşlerinin sadakat ve gayretleri sayesinde ölümlerden döner ve felaketlerden kurtulurlardı.<sup>21</sup> Efsaneler ve mitler genellikle kadının ikonu üzerine kurulmuştu. Kadın yaratıcı olarak görülmüş ve kadının doğumu dünyaya getirdiği o yeni nefes ona duyulan hayranlığı mitlerle kendini göstermiştir.

Eski Türklerde kadına ve aileye çok büyük önem vermişlerdir. Aile toplumun temeli olarak görülmüştür. Esasında bu temel kadına dayanmaktadır. Kadın ailede, çocukları yetiştiren, erkeğini kollayan ve gözeten olduğuna göre toplumun geleceğine de yön veren kişidir. Bu yüzden eski Türklerde kadının itibar sahibi olup, muharebede düşman eline düşmesi büyük zillet sayılırdı.<sup>22</sup> Eski Türklerde kadınlar genel olarak amazon idiler. Binicilik, silah kullanma ve yiğitlik, Türk erkeklerinde olduğu kadar Türk kadınlarında da vardı. Kadınlar doğrudan doğruya hükümdar, vali ve elçi olabilirdi.<sup>23</sup>

Eski Türklere göre ailenin temelini oluşturan evlilikte, Türk töresi için oldukça önem taşıyan bir yükümlülük de yer almaktaydı. Buna göre, aile birliğindeki eşler, birbirlerine sadakat göstermek zorundaydılar. Hatta gerek Cengiz Yasası, gerekse o dönemlerde var olan diğer yasalar, evli bir erkeğin zinasını ve evli kadına tecavüzü idamla cezalandırmaktaydılar.<sup>24</sup> Evlilik çok kutsal görülmüş ve evliliği bozacak sadakatsizliklerin sonuçları çok ağır olmuştur.

Evlilikte ana babanın onayı gerekmekte ve erkek tarafı kadına ağırlık (kalıng) vermekteydi. Evli kadın kutsaldı ve tecavüz edenin cezası idamdı. Yüksek sınıftan

---

<sup>21</sup>Habibe Yazıcı Ersoy, “Başkurt Türkçesinde ‘KADIN’ ile İlgili Söz Varlığı.” *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 31, 2012, s. 56.

<sup>22</sup> Mehmet Mandoğlu, a.g.m., s.147.

<sup>23</sup>Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul, 2005, s.215; Ali Coşkun, *Sosyal Değişme Kadın ve Din*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2011, s.150.

<sup>24</sup> Sezen Kama, “Osmanlı Hukukunda Evlilik Akdi ve Söz Konusu Akdin 1869 Tarihli Tabiiyyet-i Osmaniye Kanunnamesine Göre Osmanlı Tabiiyetine Etkisi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 71, S.1, İstanbul, 2013, s.679.

olan kadın halktan olan bir kimseyle evlenemezdi. Sınıflar; soylular ve esirler şeklindeydi. Soylular ise askerler, esirler ve işçilerden oluşmaktaydı. Kadın aile içinde eşit haklara sahipti. Din alarak hem kadının hem de erkeğin ayrı ayrı tanrıları ve tanrıçaları vardı. Şamanizm'e göre gökyüzü ve güneş (hayatın kaynakları) kadın; yeryüzü ve ay erkek olarak kabul edilmişti. İyilik tanrıları kadın olarak düşünülmüştü. Kadın giyimi itibarıyla kapalı değildi. Kavimin bütünlüğü ve devletin otoritesinde kadın, erkek ile beraber temsil edilmektedir. Evlenme çağına gelen kızlara bakış "ne kadar hanım kız, becerikli ve iyi yemek yapar" şeklinde değildi. Ata binmek ve silah kullanmaktaki maharetleri ön plana çıkmaktaydı.<sup>25</sup>

Türk devletlerinde Hatunlar söz sahibi idiler. Eski Türklerde kadın sözü, daima "Hakan" sözüyle yan yana kullanılmıştır. Kadın hükümdarla yan yana oturur, elçileri kabul eder, anlaşmalara imzasını koyar, memleket ve devlet işlerine katılırdı.<sup>26</sup> Aralarında Devlet siyasetine yön verenler, devlet reisliği yapanlar ve naib olarak devleti idare edenler vardı. 585 ve 726 yıllarında Çin elçilerinin kabulünde Gökürk Hatunları hazır bulunmuşlardı. Ayrı sarayları ve buyrukları bulunan hatunlar umumiyetle devlet meclislerine katılırlar ve bazen elçileri ayrıca kabul edebilirlerdi.<sup>27</sup> Türk Kadınının siyasette önemli roller üstlendiğine bir örnek olarak, Mete'nin eşinin Hatun unvanıyla Hun İmparatorluğu adına Çin ile ilk barış anlaşmasını imzalaması gösterilebilir.<sup>28</sup>

Çin kaynakları Hunlarda, kağanın hatunun aynı kağan gibi kutsallığa sahip olduğundan ve devlet yönetiminden sorumlu kişi olarak bilindiğinden söz etmişlerdir. Atilla'nın yanına giden Doğu Roma elçilerinin Atilla'nın huzuruna çıkmadan önce Hun İmparatorunun karısı Arıkan tarafından kabul edilip, parlak ziyafetlerle ağırlanması onların Türklerde devlet idaresinde önemli rolü olduğunu hatırlatmaktadır.<sup>29</sup> Kamusal yetki, hakan ve hatun her ikisinde de ortaklaşa

<sup>25</sup> Aytunç Altındal, *Türkiye'de Kadın*, Birlik Yayınları, İstanbul, 1985, s. 43.

<sup>26</sup> Tarhan Toker, *Tarihte Türk Kadını Aile Hayatı Kadın Hakları*, Marmara Pilak ve Kitabevi, Denizli, 1966, s.10.

<sup>27</sup> İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 270.

<sup>28</sup> Yasemin Tümer Erdem, Halime Yiğit, *Bacıyan-ı Rum'dan Günümüze Türk Kadınının İktisadi Hayattaki Yeri*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2010, s.15.

<sup>29</sup> Mehmet Mandoğlu, *a.g.m.*, s.148-149.

bulduğu için bir buyruk yazıldığında “Hakan buyuruyor ki...”sözü kadar kesinlikle “Hakan ve Hatun buyuruyor ki”<sup>30</sup> sözü de büyük önem taşıyordu.

Dede Korkut masallarında, “Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul atadan görmeyince sofrayı çekmez.” atasözü geçmektedir. Bugünkü çağdaş düşüncenin o dönemde Türklerde var olduğu, kızın anneyi, erkeğin de babasını model aldığı açık bir şekilde görülmektedir. Eski Türk toplumlarında aile önemli bir sosyal birliği ifade ettiğinden kadın ailenin temelini teşkil etmiştir. Kadın erkeğin yegâne yoldaşı, çocuklarının anası olmakla birlikte; o ata binen, gerektiğinde savaşabilen bir konumda olmuştur. Ayrıca ilk Türk yazıtlarından olan Bilge Kağan kitabesinde Kağan’ın sözlerine: “sizler anam hatun, büyük annelerim, hala ve teyzelerim...” hitabıyla söze başlaması kadının Türk toplumundaki yeri ve önemini göstermektedir. Kız çocuğu için “evin başı, evin yakışığıdır”, eve gelen gelin için “evi aydınlatan bir ateş” denmiştir.<sup>31</sup> Türklerde kız çocuk erkek çocuğu kadar değerliydi. Dul ana çocuklar reşit oluncaya kadar ailenin başında bulunurdu. Türklerde boşanmaya eğilim fazla değildi. Kız çocukların ve kocası ölen kadınların miras hakkı vardı.<sup>32</sup>

Hakan tek başına bir elçiyi yanına kabul edemezdi. Yanında hatunu da olmalıydı. Elçi kabullerinde her ikisi de yer almaktaydı. Şölenlerde, kınkeşlerde, kurultaylarda, tapınışlarda ve dinsel törenlerde ve savaş ve barış toplantılarında hatun kesinlikle hakanla birlikte bulunurdu.<sup>33</sup>

Orhun kitabelerine göre Kutluk Hakan’ın ölümünden sonra oğullarının anaları Bilge Hatun iradeyi ele almıştır. Yine kitabelerde Hakan babasının ve anasının beraber tahta çıktıklarını yazmıştır. Ana Bilge Hatun unvanını taşır. Bunun anlamı bilgin ve egemen melikesi demektir. Oğulların eğitimi annelerine bırakılmıştır.

---

<sup>30</sup>Belkıs Konan, “Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci” , *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2011, s. 161.

<sup>31</sup>Ümit Akkaya, *Hız. Peygamber’in (s.a) Kadınların Sosyal Hayattaki Konumu ve Ahlaki Eğitimi İle İlgili Hadislerinin Eğitsel Açısından Değerlendirilmesi*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2012, s.10.

<sup>32</sup>Zehra Odyakmaz-Bayram Keskin, “İslamiyet’in Kabulünden Önce Türk Devleti”, *TED Ankara Kolejliler Tarih*, 2017, S. 128, s. 6.

<sup>33</sup>Ziya Gökalp, *a.g.e.*, İstanbul, 2005, s. 213-214.

Kitabede Şu kayıt vardır. “Umay gibi olan hatun anam sayesinde kardeŐim kahraman adını aldı.”<sup>34</sup>

Uygurlar VII. asırda henüz devletlerini kurmadan Uygurlu Uluğ Hatun “*ihtilaflara ve davalara bakıyor; kanunlara tecavüz edenleri Şiddetle fakat adaletle cezalandırıyordu. Böylece Uygurlar arasında nizam kurulmuş buluyordu.*” Hatun’un adaleti sağlamakla görevli olması kadına verilen önemi göstermekteydi. O halde kadın için ortaya çıkan bu statü adalet işlerini sağlamakla görevli olma işiydi. Yani yargıcılık görevini yerine getirmişlerdir. Uygur Kağanlarından Böğü Kağan Çin’e hücum ettiği sırada yanında bu sefere bizzat Hatunu da katılmıştır.<sup>35</sup>

Devlet yönetimindeki etkin rollerinin yanı sıra eski Türk toplumunda kadın (katun, ebçi, eş, eşlig, evlig, kızgak...) eşinin can yoldaşı, hayat mücadelesinde onun en büyük desteği (yeri geldiğinde at binen, kılıç kuŐanan, yay kurup ok atan) silah arkadaşı, evinin her Őeyi, çocuğunun anası, ilk eğitmeni ve öğretmeni, kap-kacak, çanak-çömlek, keçe, kilim ve halı... gibi yapma ve dokuma eserlerin zanaatkârıydı. Aile, toplum ve devlet yönetiminde ise iktidarın imtiyazlı ortağı olarak karşımıza çıkar.<sup>36</sup> Türk toplumunda kadın bir yere ait değil, o her yerde bütün sosyal alanlarda faal bir Şekilde var olmuştur.

Özetle Eski Türk topluluklarında kadın ve erkek ortak haklara sahip, hak ve eşitlik yönünden erkeğine eşdeğer ve kabul görmüş ve saygıdeğer bir konuma sahiptir. Bir erkeğin yapacağı tüm işleri büyük oranda kadın da yapmıştı. Kadın hor görülmemiş tam tersi soyun devamında etkili rol oynadığı için kutsal sayılmış ve hem aile içinde hem de toplum içinde yüceltilmiştir. Kadın bu hakları elde etmek için bir çaba içine girmemiş ve toplum bu hakları ona doğrudan yani doğuştan vermiştir.

### **1.1.2. İslamiyet'in Kabulü ve İslamiyet Etkisinde Kadının Toplumdaki Yeri**

<sup>34</sup> Ayşe Afet İnan, *a.g.e.*, s.28.

<sup>35</sup> Mehmet Mandaoğlu, *a.g.m.*, s.149.

<sup>36</sup> Fatma Albayrak-Nilüfer SERİN. “KutadĐu Bilig ve Marifetnamede Kadın Algısı.”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 37, 2015, s.17.

İslamiyet'ten önceki dönemde Arap yarımadasında Cahiliye adı verilen sert bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde insanlar çoğu ahlaki ilkedden sapmışlar ve kendilerini sadece erkeklerin yönettiği kadınların ise eşyadan farklı olmadığı bir hayatı sürdürmeye mahkûm etmişlerdir. Kadınlara hiçbir hak tanımamışlardır.

Arap toplumunda kadının kocasının yanındaki değeri, erkeğin sahip olmuş olduğu malların değerinden fazla olmamıştır. Bir kocanın çadırının içindeki cariyesi ile çadır direğine bağladığı devesi arasında herhangi bir fark olmadığına dair çok sayıda uygulama söz konusu olmuştur. Öyle ki ikisi de miras bırakılabilen alınıp satılabilen bir maldan farksız değildir. Ayrıca kadın bu dönemde kumar masalarında üzerine oynanan bir varlık olmaktan kurtulamamıştır. Cahiliye hayatında erkek savaşan, ganimet elde eden, kadın ise tüketen bir varlık olarak görülmüştür. Cahiliye dönemine göre kadın olmak utanç verici bir durum olarak telakki edilmiştir. Bu sebeple bir kısım kabileler kız çocuklarını diri diri toprağa gömebilmişlerdir. Bu âdet zamanla yaygın bir hal almıştır. Cahiliye adetlerinde bir erkek çocuk dünyaya geldiğinde bu durum onlar için sevinç ve neşe kaynağı olmuş ve onun için eğlenceler tertip edilmiştir. Kız çocuğunun dünyaya gelmesi ise utanç vesilesi sayılmıştır. Nitekim bu devirde kızların canlı canlı gömülmesi örnekleri çok sayıdaydı.<sup>37</sup> Hz. Ayşe'nin dediğine göre kadınlar erkeklerden daha az yemekle yetinmek zorundaydılar ve bu nedenle de hemen hepsi soluk renkli, zayıf ve hastalıklıydılar. Bu dönem Arap âleminde, kadının insan olup olmadığı bile tartışma konusu haline gelmiştir.<sup>38</sup>

İslamiyet'in Arap topraklarında yayılmaya başlamasıyla kadında haklarına sahip olmaya başlamıştır. İslamiyet doğduğu ortamın etkisiyle önce o yöre için kurallar getirmiştir. Kızların öldürülmesi yasaklanmış, evlenme ve boşanma yasal kurallara bağlanmıştır. İslamiyet ile ilk kez miras hakkı, mal edinme hakkı kadına tanınmış, kadına kocasına itaat zorunluluğu konurken, kocada karısına iyi davranma

---

<sup>37</sup> Ümit Akkaya, *a.g.e.* , s.16; Ali Toksarı, "HZ. Peygamber Devrinde Kadın", *Diyanet İlmî Dergi*, 1993, C.29, S. 4, s. 67.

<sup>38</sup> Aytunç Altındal, *a.g.e.* , s. 49.



yükümlülüğüne bağlanmıştır. Kadın ve erkek Kuran'da eşittir. Ana ve baba saygı açısından denktir.<sup>39</sup>

Türkler, İslamiyet'le daha ilk fetihler sırasında temasa geçmelerine rağmen, ancak üç asır kadar sonra, X.asrın ortalarında büyük kitleler halinde bu dini kabul etmişler ve kısa zaman sonra İslam dini Türklerin milli dini haline gelmiştir.<sup>40</sup>

Türklerin kitleler halinde İslam'a girişi aslında o zamana kadar Arapların temsilciliğini yaptığı ve İslam dünyasının siyasi ve medeni üstünlüğünün inişe geçtiği bir döneme rastlamıştır. Türkler İslam kültür ve medeniyetinde yeni bir canlanmayı başlatmıştır. Nitekim İbn Sina, Cüveyni, Biruni, Yusuf Has Hacip, Kaşkarlı Mahmut, Zemahşeri, Şehristani, Fahrüddin er-Razi, Alışir Nevai, Buhari, Maturidi, Ali b. Osman el-Oşi gibi büyük ilim adamları bu dönemde yetişmişlerdir. Kültürel alandaki bu hızlı gelişmelere paralel olarak Türkler, siyasi alanda da İslam dünyasının tek otoritesi haline gelmişlerdir. Böylece Orta Asya'da başlayan İslamlaşma hareketi, Türklerin önderliğinde bir taraftan güneye Hindistan'a doğru yayılırken; diğer taraftan da geldiği istikamete yani batıya doğru geri götürülmüştür. Batı yönündeki gelişmeler Ortaçağ'ın katı ve karanlık dünyasını temsil eden Hıristiyanlığın Haçlı ordularının mukavemetiyle karşılaşmıştır. Yaklaşık iki asır devam eden bu büyük mücadelede Müslüman Türkler büyük fedakârlıklara katlanarak büyük başarılar elde etmişlerdir.<sup>41</sup>

8. yüzyılın başlarında önceleri tek tek sonraları topluca İslam dinini kabul eden Türklerde zamanla İran ve Arap kültürünün etkileri kendini göstermiştir. Bilindiği gibi İslamiyet Arap ülkelerinde doğmuştur ve Arap kültürünün gelenek ve göreneklerinden etkilenmiştir. Bir erkek istediği sayıda kadınla evlenebilir, isterse onları öldürebilir ve isterse kız çocuklarını diri diri gömerdi. Buna karşılık İslam dini evlilik kurumuna uygulama getirir, eş sayısına bir sınır koyar ve boşanma

<sup>39</sup> Emel Doğramacı, *Türkiye'de Kadının Dünyası ve Bugünü* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1989, s.133; Vahap Sag, a.g.e. , s. 14.

<sup>40</sup> Hakkı Dursun Yıldız, *İslamiyet ve Türkler*, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 18.

<sup>41</sup> Mustafa Erdem, "Geleneksel Türk Dini ve İslam" , *Dini Araştırmalar Dergisi*, 1998, C. 1, S. 2, s. 89

durumunda erkeğin kadına nafaka ödemekle yükümlendirir. Türklerin İslamiyet’i Kabulüyle zaman içerisinde Arap geleneklerinin yerleşmeye başladığı görülür. Böylece kadın daha fazla inzivaya çekilmeye ve toplumsal hayattaki görünürlüğü kısıtlanmaya başlanmıştır.<sup>42</sup> Bu durum Türk toplum özellikleri açısından kadınları geriletecek bir durum oluşturmuştur.

Türk tarihinde Karahanlılar çağı Türk kültürünün İslamiyet’e geçiş çağıdır. Eski Göktürk ve Uygur inanış düşünceleriyle ve deneyimleri özelliklerini bozmadan kalmakta ve İslami düşüncesi ile kaynaşmaktaydı. Özellikle İslamiyet’e geçişte Dede Korkut önemli bir kaynaktır.<sup>43</sup>

İlk Müslüman Türk Devletlerinden biri olan Selçuklu Devleti’nde Hatununun eski Türk devletlerinde olduğu gibi önemli görevleri vardır. Sarayda ve devlette önemli nüfuz sahibi olan Hatun devlet işlerine müdahale eder. Türk hakanları devlet işlerinde eski Türk devletlerinde olduğu gibi hatunlara danışır sonra karar verirler. Hatunların fikirleri kararların alınmasında belirleyici rol oynar. Sultan ile birlikte seferlere katılan Hatun eski Türklerde olduğu gibi yönetimde söz sahibidir. Hatunun yönetimde erk sahibi olduğunun en önemli göstergeleri sahip olduğu askerler (ordu) ve ikta gelirleridir. Eski Türk devletlerinde olduğu gibi ilk Müslüman Türk devletlerinde Hatun kahramanlık özelliği taşır. Kendine bağlı ordusu bulunan Hatun, ata biner ve kılıç kuşanır. Büyük Selçuklu Sultanlarından Tuğrul Bey, kardeşi İbrahim Yınal tarafından Hemedan’da sıkıştırılınca Oğuz askerlerini yöneten eşi Altuncan Tuğrul Bey’in yardımına koşarak O’nu kurtarır. Orduları dışında ikta gelirleri de bulunan Hatun oldukça nüfuzludur. Devletteki etkinliğinin bir sonucu olarak Melik şah’ın kızı Mahmelek babası Melikşah yerine annesi Terken Hatun’dan istenir.<sup>44</sup>

---

<sup>42</sup> Emel Doğramacı, *a.g.e.* , s.16.

<sup>43</sup>Orhan Türkdoğan, "Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi", *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu*, Ankara, 1992, s. 42.

<sup>44</sup> Sibel Dulum, "*Osmanlı Devleti’nde Kadının Statüsü, Eğitimi ve Çalışma Hayatı (1839-1918)*", Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2006, s. 9.

Müneccimbaşı'nın, Camiu'd-düvel ve İbn Bibi'nin el-Evamirü'l'de anlattığı üzere Alâeddin Keykubad, ağabeyi İzzeddin Keykavus'u Kayseri'de kuşattığında, Keykavus çok zor durumda kalmış ve kız kardeşinin haremine giderek ondan, Keykubad'ın müttefiki olan Ermeni kralına verilmek üzere on iki bin dinar değerinde mücevherlerle süslü bir sarık almıştır ki kral bu hediyeden sonra Keykubad ile ittifakını bozmuştur. Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıç Aslan (1155-1192) kızı ile Artuklu hükümdarı Kara Aslan'ın oğlu Nureddin Muhammed evlenmiş, ancak kızına kötü davranıldığını öğrenen Sultan Kılıç Aslan, Haçlı Seferi tehlikesine rağmen Nureddin Muhammed'in üzerine sefer düzenlemeye karar vermiştir. Ağabey – kız kardeş ilişkisi açısından Kayseri Gevher Nesibe Şifahanesi iyi bir örnek olmaktadır. Şifahanenin yapımı ile ilgili öyküler aşk ile ilgili eklemeleri dışında bırakılarak bakıldığında oldukça önemlidir. Kitabede “Kılınç Arslan oğlu Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in saltanatı günlerinde bu Maristan'ın vakfı daimi olsun. Dinin ve dünyanın büyüğü Kılınç Arslan kızı Melike Gevher Nesibe'nin Allah rızası için vasiyetidir.” yazılıdır. Bir imarın maddi manevi yükümlülüklerinin vasiyet olarak yerine getirilmesi kadının statüsünü göstermesi açısından önemlidir.<sup>45</sup>

İslamiyet tam anlamıyla Selçuklular zamanında Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle etkisini göstermeye başlamıştır. İslamiyet'in ilk yıllarında kadınlar eski kültürlerine göre hareket etmeye devam ettiler. Harem hayatı bilinmiyordu. Ancak süreç içerisinde gerek Arap kültürü gerekse Bizans kültürünün etkisiyle kadınlar eski aktif ve sosyal hayatlarından yoksun olmaya başlamıştır. Orta Asya kültürünü yerleştikleri coğrafyanın ve münasebette buldukları çevrenin koşullarına göre şekillendirdiler. Ancak bu değişim saray hayatının etkisi altındaki kadınlarda daha fazla görülmüştür. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunan kadınlarda özellikle kırsal kesimdeki kadında bu etki daha az olmuştur.

Selçuklular ve Osmanlıların ilk zamanlarında dahi kadına erkeğe verilen işler verilmiştir. Orhan Gazinin karısı komutanlık yapmıştır. İlhanlılarda, Mısır

---

<sup>45</sup> Başak Burcu Tekin, “Selçuklu Kültüründe Kadının Konumu: Sanat Eserlerinden Hareketle Karşılaştırma.” *Turkish Studies*, S. 9-10, 2014, Ankara, s. 994.

Memlûkleri'nde de aynı şey göze çarpmaktadır. Bu İslam Devletleri'nde emirnameler Hakan ve Hatun adına yazılırdı.<sup>46</sup>

Türkler İslamiyeti kabul ettikleri zaman dahi ailede kadının yeri erkeğe eşitti ve eski Türk ailesiyle aynıydı. Ne yazık ki, sonraları Arap, Acem ve Yunandan karışan aile unsurları ile aile ve toplumda kadının yeri sarsılmış, bu suretle yüzlerce yıl kadın bir tutsak gibi sayılmıştır. Yalnız bu durum Anadolu Türkmenlerinde aynı değildir. Bilhassa köylerde kadın oldukça serbesttir.<sup>47</sup> Çünkü kırsal kesim eski geleneklerine bağlılığını üst sınıftan daha uzun süre sürdürebilmiş ve yaşam şekillerini dine bağlı olarak değil geleneklerine bağlı olarak yaşamıştır.

Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında Türk kültürünün ve medeniyetinin yerleşip yaygınlaşmasında en önemli yere sahip olan Ahi teşkilatının (Ahiyan-ı Rum) bir de kadınlar kolu vardı. Bu Anadolu Kadınları/Bacıyan-ı Rum adıyla kurulmuş bir kadınlar teşkilatıydı. Türkmen kadınların kurduğu bu Bacı teşkilatı, Anadolu Selçukluları zamanında ülke yönetimi ve toplum üzerinde etkili bir güce sahip olmuştur. Ahi Evran Sanatkârlar zümresinin lideri ve Selçuklular döneminde yerleşmiş güçlü bir ilim ve fikir adamıdır. Yünlerin işlenmesi, örülmesi gibi el sanatlarını icra eden "Bacılar Teşkilatı"ndaki Türkmen kadınları şehirdeki iş hayatında erkeklerin yanında yer almıştır. Kadınlar zaten İslamiyet öncesinde de erkeklerle yan yana oldukları için yerleşik hayatta da farklı iş kollarıyla çalışma hayatında erkeklerin yanında yer almışlardı.<sup>48</sup> Selçuklular Dönemi'nde örgüçülük dokumacılık gibi işlerle sosyal hayata katılan kadınlar, Osmanlı'nın kuruluş döneminde asker giysileri imal ediyorlardı.<sup>49</sup> Kadınlar el becerileri alanında sosyal hayatta kalmaya devam etmişlerdi.

---

<sup>46</sup> Tarhan Toker, *a.g.e.*, s. 53.

<sup>47</sup> Tarhan Toker, *a.g.e.*, s. 51.

<sup>48</sup> İsmail Doğan, *Dünden Bugüne Türk Ailesi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2009, s.44-45.

<sup>49</sup> Tarhan TOKER, *a.g.e.*, s. 151-152.

### 1.1.3. Osmanlı Devleti'nde Kadının Yeri

#### 1.1.1.1. Tanzimat Öncesi Kadın

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında kadın ve aile ile ilgili en önemli kaynak Kuzey Afrikalı Müslüman seyyah (gezgin) İbn-i Batuta'ya ait olan eserdir. Daha çok Anadolu beylikler dönemine ait olan bu gözlemler gerçekte yakın gelecekte Osmanlı Devleti'ni oluşturan kültürel zemine ışık tutmaktadır. Yazar Türk konukseverliğini dile getirirken bu güzel davranışın önde gelen kişisi olan kadını öne çıkarmaktadır. İbn-i Batuta'nın bu konudaki gözlemleri şöyledir:

*“Bu memlekete geldiğimiz andan itibaren çevredeki komşularımız, kadın olsun, erkek olsun durumumuzla ilgilenmeden yapamamışlardır. Burada kadınlar erkelerden kaçmazlar ve yola çıkacağımız zaman akraba ya da hane halkındanmışçasına bizimle vedalaşırlar, bu ayrılıktan dolayı üzüntülerini, gözyaşı dökerek belirtirlerdi (...) bu ülkede adetler gereğince, ekmek hafta bir gün pişirilir ve pişirilen ekmekte haftanın öteki günlerine elverecek kadar olurdu. Ekmek günü belde erkekleri sıcak sıcak ekmekler, nefis yemeklerle çevremizi donatırlar, bunları size kadınlar gönderdi, sizden hayır dua bekliyorlar, derlerdi.”<sup>50</sup>*

Kuruluş döneminde sultanların eşleri de toplumdan irtibatı kesik olarak saraylarda yaşamamışlar ve eşleri gibi onlarda sosyo-politik hayatın içerisinde yer almışlardır. Sultan eşleri kaç-göç olayı olmaksızın yabancı erkeklerle görüşebilme özgürlüklerine sahiptirler. Örneğin, Orhan Bey'in eşi Nilüfer Hatun, Kuzey Afrikalı gezgin İbn-i Battuta'ya ikram ve iltifatlarda bulunmuştur. Müslüman olan Nilüfer Hatun Bursa'da bir tekke, mescit ve Bursa'dan geçen bir çay üzerine bir köprü yaptırmıştır. Sultan I. Murad'ın kızı Melek Hatun veya Selçuk Hatun ilk dönem Osmanlı siyasetinde yer almaktadır. Sonraki dönemlere bakıldığında Kanuni dönemi ve sonrası Hürrem Sultan veya Mihrimah sultan ve Esmâ sultanlar gibi padişahların hanım ve kızlarının devlet içerisindeki etkileri tartışılmaz derecede güçlüdür. Hatta kadınların Osmanlı sarayında nüfuz mücadelelerine girdikleri tarihi bir gerçektir.<sup>51</sup>

<sup>50</sup> İsmail Doğan, a.g.e. , s.48.

<sup>51</sup> Ahmet Gündüz, “Tarihi Süreç İçerisinde Türk Toplumunda ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi” , *The Journal of Academic Social Science Studies*, S. 5 C. 5, 2012, s. 143.

Göçebe yaşam gereği, kadını erkeğe neredeyse eşit kabul eden Türklerin eski inançlarından kaynaklanan anlayışın yerine artık, kadını erkek karşısında ikincilleştiren ve bu anlayışı benimsemiş olduğu yaratıcıya dayandırarak kutsallaştıran bir inanç yerleşmektedir. Bunun aile içerisindeki en önemli örneğini, “Ocak” denilen ve ailenin kadınlı erkekli bütün bireylerinin ortak yaşam alanı olarak sürdürülen hane anlayışının terk edilmesi oluşturmaktadır. “Ocak”, özellikle Fatih Sultan Mehmet sonrasında, kadın ile erkeğin yaşam alanlarını birbirinden kesin bir biçimde ayıran hane anlayışına terk etmiştir: Erkekler özgü olarak yapılandırılan “Selamlık” ve kadınların yaşam alanı olarak biçimlendirilen “Harem” Yine Fatih’e kadar da kadınlar peçe ya da çarşaf kullanmamaktaydılar.<sup>52</sup>

Anadolu’daki kadının aksine saraydaki kadınlar Türk aile yapısından ve sosyal hayatından farklı bir yaşam sürmüşlerdir. Şartlar kadını aynı dönem içerisinde iki farklı hayat sürmeye zorlamıştır. Birisi daha özgür ve sosyal hayatta etkili olurken, diğeri ise saray içerisinde varlıklı ama kısıtlı bir yaşam sürmekteydi.

Bu dönemde kız çocukları sadece Sıbyan Mektebi seviyesinde eğitim yapabilmektedir. Fakat maddi durumu iyi olan ailelerin kızları özel eğitim imkânı buldukları için şair, hattat, bestekâr vs. olabiliyorlardı. Vakıf sahibi olanlarda yine bu durumdaki ailelerden gelmekteydi.<sup>53</sup> Osmanlıda genel olarak zengin aileden gelen kızlar diğerlerine göre daha şanslıydı. Çünkü onlar maddi durumları ve aile nüfuzları sayesinde kırsal alanda yaşayan ve çiftçilikle uğraşan kızlara göre daha fazla hakka sahiplerdi. Okuma fırsatları buluyorlar söz sahibi olma ihtimalleri artıyordu.

Tanzimat öncesinde çıkarılan bazı fermanlar kadının sokağa çıkmasına kısıtlama getirirken, bir kısmı da dış giyimine müdahale niteliği taşımaktadır. Mesela III. Osman zamanında yayınlanan bir fermanla da, kadınların dışarı çıkmaları haftada üç günle sınırlanmışken, IV. Mustafa bunu tamamen yasaklamıştır. Kurallar bunlarla sınırlı kalmamış, 1603’te dükkânlara girmeleri, 1610’da erkeklerle sandala, arabaya binmeleri ve 1787’de mesire yerlerine gitmeleri engellenmeye çalışılmıştır. III. Selim döneminde kadınlar açık renk ferace ve “büyük yaka” giymeleri yasaklanmış ve bu

---

<sup>52</sup> Ahmet Yılmaz “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e: Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, IX/20-21, 2010, s. 193.

<sup>53</sup> Şefika Kurnaz, *a.g.e.*, s. 13.

tür kıyafet diken terzilerin cezalandırılması istenmiştir.<sup>54</sup> Bu anlayış özellikle Lale Devri'nde oldukça önemli bir boyuta ulaşmıştır. Kadınların artık çarşaflarının kalınlığı ve biçimi bile devlet tarafından belirleniyordu.<sup>55</sup>

### 1.1.1.2. Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Kadın

18. yüzyıldan itibaren Batı karşısında alınan yenilgiler, Osmanlı aydınları ve yöneticilerini yeni arayışlara yöneltmiş, Batıdaki yenilikleri ülkelerine aktarmalarına yol açmıştır. Öncelikle askeri alanda yapılan yenilikler yeterli olmayınca, 1839'daki Tanzimat hareketi ile Batılaştırma hareketi hemen her yere yayılmıştır. Batı tarzı okullar açılmış ve Batının hukuk sisteminden yararlanılmıştır. Bu gelişmelerden Osmanlı kadınları da nasibini almıştır. Batıyı yakından tanıyan aydınların desteğiyle Osmanlı kadın hareketi başlamıştır. Namık Kemal, Şemsettin Sami, Ahmet Mithat Efendi gibi yazarlar eserlerinde hem bu kanunlara yer vermişler hem de kadın haklarına değinmek için eserlerinde kadınların yaşamlarına yer vererek kadının konumunun iyileştirilmesini yüksek sesle dile getirmişlerdir.<sup>56</sup>

Batıda kadınların kitle halindeki hareketleri ilk kez Fransız Devrimi'nde görülmüştür. Ancak kadınlar devrimden beklediklerini alamamışlardır. Aksine dernek kurmaları ve toplantı yapmaları yasaklanmış, kulüpleri kapatılmıştır. Hatta 1791 Anayasası'nın kabulünden önce kadınlara eşit oy hakkı isteyen "Kadın Hakları Beyannamesi"ni Kral XVI. Louis'ye ve Kraliçe Marie Antoinette'e gönderen Olympe de Gouge giyotinde cezalandırılmıştır. O'nun giyotine giderken bile görüşlerinden vazgeçmediği, "mademki kadınlara giyotine çıkma hakkı veriliyor kürsüye çıkma hakkı da verilmelidir" dediği bilinmektedir.<sup>57</sup>

Tanzimat'ın ilanıyla birlikte batının etkisi Osmanlı Devleti üzerinde çok daha belirgin olarak hissedilmeye başlanmış olup, idari, siyasi, eğitim ve mali alanlarda birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemeler arasında kadınlara yönelik

<sup>54</sup> Sabiha Doğan, *a.g.e.*, s.16; Belkıs Konan, *a.g.e.*, s.162.

<sup>55</sup> Ahmet Yılmaz, *a.g.e.*, s.195.

<sup>56</sup> Şefika Kurnaz, *Osmanlı Kadınının Yükselişi (1908-1918)*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2013, s.18.

<sup>57</sup> Şefika Kurnaz, *a.g.e.*, 2013,s.19; Ney Bensadon, *a.g.e.*, s.42.

olarak 1859 yılında Kız Rüştiyeleri (Ortaokul), 1870 yılında Kız Sanayi Mektebi (Sanat) ve yine aynı yıl Dârül Muallimat okulları (Öğretmen Okulları) açılmıştır. Açılan bu okulların sayısı II. Abdülhamit Dönemi'nde daha da artırılmıştır. Dönemin aydınları Osmanlı Devleti'nin Avrupa karşısında geri kalması üzerine yazdıkları yazılarda nüfusun yarısını oluşturan ve eğitimden yoksun kadınların durumuna dikkat çekmişlerdir. Türk kadınının hem eş hem de anne olarak Türk milletinin geleceği açısından önemine vurgu yaparak, kadının iyi bir ev hanımı olması yanında kültürel anlamda iyi yetişmesinin sağlanması bakımından kız çocuklarının okutulması ve iyi terbiye görmesi fikrini makale ve romanlarında tema olarak işlemişlerdir.<sup>58</sup>

Kadınlar lehinde yapılan hukuki düzenlemelerle gerileyen kadının konumu tekrar düzeltilmeye çalışılırken Osmanlı aydınları da kadınların özgürlüğe kavuşmaları için yazılar yazmışlardır. Şinasi, Ahmet Mithat, Namık Kemal, Recaizade Ekrem, Şemsettin Sami vb., hem düşünceleri hem de yazılarındaki/romanlarındaki kahramanlar aracılığı ile özlem duydukları toplumsal kadını betimlemeye çalışmışlardır. Ahmet Mithat'ın "Diplomalı Kız", Namık Kemal'in "İntibah", Yakup Kadri'nin "Kiralık Konak" adlı eserleri sözü edilenlerden sadece birkaçıdır. Kadını hemen her alanda hayatın içinde görmek isteyen batıcılar siyasi hayatta da kadınlarla birlikte olmaktan yanadırlar. Batıcılık akımının öncülerinden olan Abdullah Cevdet, I. Dünya Savaşı'nın sonlarında yazdığı bir yazıda, "*eğer kadınlar siyasette ve orduda söz sahibi olsalardı, onların anne şefkati dolayısıyla bu harp çıkmaz ve bu kadar vahşi olmazdı*" diyerek kadınları bu alanda da görmek istediğini ifade etmektedir. Türkçüler de kadını hemen her alanda görmekten yanadırlar. Ziya Gökalp kadınlara siyasi hak verilmesini savunanların başında gelmektedir. Türkçüler bu konuda uygulamaya da geçmişlerdir. Emine Seniye'nin İttihat ve Terakki Partisi'nde faal üye olarak çalışması buna örnek verilebilir.<sup>59</sup>

---

<sup>58</sup> Sevilay Özer, "Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyuna Yankıları", *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 2013, S..85, s. 133.

<sup>59</sup> Şefika Kurnaz, *a.g.e.* , 2013, s. 83-84.



Tanzimat Dönemi kadınlara resmi eğitim sürecinin başladığı tarihtir.<sup>60</sup> Türk kadınına eğitim hakkının Tanzimat'la tanındığı bilinmektedir. Tanzimat'tan önce eğitim kurumu olarak Sıbyan ve Enderun mektepleri ile medreseler bulunmaktaydı. Kadınlar ise sadece Sıbyan mekteplerinden yararlanabilmekteydi.<sup>61</sup> Daha fazla bir eğitime ihtiyaç duyulmamaktaydı. Sadece idareci ve aydın kesimlerin kızları ailelerinin desteği ile özel dersler alabilmekteydi. Tanzimatla birlikte batının her alanda görülen etkisi eğitim alanında da kendini gösterdi.<sup>62</sup>

Devletin kadının toplumsal konumunun düzeltilmesi için Tanzimat'ın ilk yıllarından itibaren, öncelikle kadın eğitimi alanındaki kurumsal boşluğu doldurma çabasıyla kendini gösterdi. Kızların eğitimine yönelik ilk girişimler 1842 yılında Avrupa'dan getirtilen ebe kadınların Mekteb-i Tıbbiye'de verdiği kurslarla başlamıştır. Bunu 1858'de açılan ortaöğretim alanındaki İnas Rüştüyerleri ile 1864'te İstanbul'daki ilk Kız Sanat Okulu izledi. 1869 yılında ise yürürlüğe giren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile 6-11 yaş arasındaki kızlara sıbyan mekteplerinde devam zorunluluğu getiriliyordu. 1870 yılında kadın öğretmenler yetiştirmek için kurulan Darü'l-Muallimat sayesinde kadın eğitiminin derecesi liseye kadar yükseltilmek istendi. Ne var ki, kolayca akla gelebileceği üzere, temel ve yüksek eğitime yönelik atılımlar İstanbul, Selanik ve İzmir gibi büyük kentlerle sınırlı kaldı. Dolayısıyla bu, dar bir çevreyi etkileyen hareket olmuştu. Tanzimat döneminin getirdiği toplumsal değişimin daha çok üst tabaka ailelerinde görülmesinin en önemli sebebi zaten bu kısıtlı eğitim hamlesiydi.<sup>63</sup>

Tanzimat Döneminde 13'e yakın gazete ve dergiden 2'si kadınlarla ilgili olarak çıkarılan yayınlardır. Daha sonraki yıllarda yayımlanan 22 gazete ve dergiden 4'ü kadınlar tarafından çıkarılmıştır. II. Meşrutiyet döneminde çıkarılan gazeteler ve dergilerin hemen hepsi kadın meselelerine yer vermiştir.<sup>64</sup> Yayımlanan bu gazete ve

---

<sup>60</sup>Nevin Yurtsever Ateş, *Kadın Yolu, Türk Kadın Yolu (1925-1927)*, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, İstanbul, 2009, s. 20.

<sup>61</sup> Ahmet Yılmaz, *a.g.e.*, s. 198.

<sup>62</sup> Şefika Kurnaz, *a.g.e.*, 2013, s. 93.

<sup>63</sup> Yasemin Avcı, "Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Döneminde "Otoriter Modernleşme ve Kadının Özgürleşmesi Meselesi", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 21, 2007, Ankara, 2009, s. 4.

<sup>64</sup>Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, *Atatürk Araştırma Merkezi, Yükseköğretim Kurulu Matbaası*, Ankara, 1998, s.16.

dergilerde genellikle kadınlarla ilgi sorunlar ve kadınları eğitmeye yönelik konular yer almıştır.

### 1.1.1.3. II. Meşrutiyet Döneminde Kadın

II. Meşrutiyet dönemi daha önceki dönemlere nispeten kadınların sesinin daha gür çıktığı dönemdir. Çünkü daha önceleri kadın haklarını erkek aydınlar savunurken, bu döneme gelindiğinde kadınlar da kendi gelecekleri söz sahibi olmuştur. Böyle bir ortam oluşumunda da, Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e kadar gelişen özgürlük sürecinin eğitilmiş, kültürlü kadınlar yetiştirmesinin etkili olduğu söylenebilir. II.Meşrutiyet'e donanımlı giren bu aydın kadınlar artık erkeklerin arkasında değil, onlarla yan yana hakları için mücadele vermeye başlamışlardır.<sup>65</sup>

Dönemin iktidar partisi olan İttihat ve Terakki Cemiyeti izlediği politika ile kadının toplumdaki yeri ve varlığı konusunda önemli etkiler yaratmış kadının geleneksel rolünden çıkartılarak toplumsallaştırılması ve özgürlüğünün kazandırılması dönemin hâkim düşüncesi olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti, bu dönemde politikalarını aile kurumu üzerine geliştirmiştir. Aile bir politika konusu olarak hükümetin kontrolü altına alınmaya çalışılmış ve İttihatçıların önderliğinde Avrupa ailesinin kopyası olmadığına vurgu yapılan bir aile tipi olarak milli aile fikri ortaya çıkarılmıştır. Ziya Gökalp'ın mimarı olduğu millî aile fikri İttihatçılar için temel hareket noktası olmuştur. Çünkü İttihatçılar için devrimin başarılı olmasının yolu sosyal devrimlerle beraber aileden geçmektedir. Kadının toplum içerisindeki konumunun belirlenmesi yeni ideolojinin ana konularından biri olan millî aile ile sağlanırken, İttihatçıların aile ve kadına yönelik politikaları Osmanlı kadın hareketlerinin de temellerini oluşturmuştur.<sup>66</sup>

II. Meşrutiyetin ilanından sonra kadın dernekleri yayılarak toplumda bir kadın hareketi başlamıştır. İttihat ve Terakki Partisi'nin kadını parti politikası içine

---

<sup>65</sup> Kurtuluş Sığırcıkloğlu, *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kadını*, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi Yüksek Lisans Programı, Ankara, 2015, s. 9.

<sup>66</sup> Ahmet Özkiraz, Nazan Arslaner, "İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C. 3, n. 1, 2011, s. 4.

almasıyla da kadınlar erkeklerle daha eşit olmak için mücadeleye girmişlerdi. Cevdet Paşa'nın kızı Emine Seniye partinin kadın çalışmalarında faal olarak görev almıştır. Artık kadınlar seçme ve seçilme hakkından da bahsetmeye başlamışlar, ama aktif olarak henüz siyaset yapmamışlardır. (Bu dönemde Kadınlar Dünyası adındaki dergi batıda olan seçme ve seçilme hakkı ile ilgili tüm gelişmeleri Türk kadınlara duyurmuştur).<sup>67</sup>

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra kadınlar, siyaset alanında da varlık göstermeye başlamıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti politikaları gereği, partinin kadın kollarını faaliyete geçirmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti Kadın Kolları, kadınlara yönelik konferanslar vermekle kalmamış, kadınlara yönelik derneklerin kuruluşuna da destek vermiştir. Bu dernekler arasında İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi, Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti ve Teal-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti yer almaktadır. İkinci Meşrutiyet dönemi kadınları siyasal hayata katılmayı öncelikli olarak ele almamışlardı. Toplumsal alanda hukuki güvenceler elde etmeyi, erkeklerle aile hayatında eşit haklara sahip olmayı amaçlamışlardır. Ayrıca, siyasal katılım anlamında oy hakkı, erkekler için bile kurumsallaşmış değilken, Meşrutiyet kadını oy hakkı talebini geri planda bırakmıştır.<sup>68</sup>

Osmanlı Devleti'nde kadınların bir araya gelerek cemiyetler kurması ancak Tanzimat sonrasında gerçekleşebilmiştir. Bu dönemde kurulan çeşitli cemiyetlerin aktif kadın faaliyetleri arasında yer alan yardım amaçlı cemiyetlerdir. Daha 1854-1856 Kırım savaşı yıllarında yaralı askerlere ve göçmenlere yardım etmek için İstanbul'a gelen yabancı kadınların faaliyetleri savaş alanında yaralı askerlere bakacak Müslüman kadınların bulunmadığı şikâyetlerini başlatmıştır. "Neden Müslüman kadınlar hastabakıcılık yapmıyor, askere yardım etmiyor evlerine kapanıp oturuyorlar?" sorularını dile getiren yazılar yayınlanmış ve bu ve benzeri şikâyetlerle göçmenlerin içinde bulunduğu sefalet kadınları harekete geçirmişti. Ülkenin kötü durumundan üzüntü duyan ve bir şeyler yapmak isteyen aydın kadınlar bir araya gelerek cemiyetler kurulmuş ve yardım kampanyaları başlatmışlardır.<sup>69</sup>

---

<sup>67</sup> Belkis Konan, *a.g.e.* , s. 164.

<sup>68</sup> Ahmet Özkiraz, Nazan Arslaner, *a.g.e.* , s. 5.

<sup>69</sup> Leyla Kaplan, *a.g.e.* , s. 36-37.

Kadın cemiyetlerin kurulmasında dönemin sorunları ön planda tutulmuştur ve etki alanı daha geniş olmuştur. Kadınlar dönemin vermiş olduğu olumsuz koşullarda erkeklere yardımcı olabilmek ve onlara yardım edebilmek amacıyla cemiyetler kurmuşlardır. Uzun süren savaşların ve kayıpların yaşanması sonucunda alınan bu kararlar sadece o dönemde kalmayıp özellikle Kurtuluş savaşı yıllarında daha etkili hale gelip vatan savunmasında tam anlamıyla vücut bulmuştur.

## II. Meşrutiyet Dönemi'nde kurulan kadın Cemiyetleri şunlardır;

1. Cemiyet-i İmdadiye (1908): Rumeli'deki askerlere yardım amacıyla Fatma Aliye Hanım tarafından kurulur.
2. Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi (1908): Selanik'te yardım toplamak amacıyla kurulur.
3. Teal-i Nisvan Cemiyeti (1908): Başkanı Halide Edip Hanım'dır. Amacı kadınların haklarını savunmak olup milli değerlerden vazgeçmeden kadının kültürel alanda eğitilmesidir.
4. Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye (1909): Kadınlara meslek kazandırmak amacıyla dikiş kurları açmıştır.
5. Esirgeme Cemiyeti (1909): Süleyman Paşa'nın kızı Sabiha Hanım tarafından İttihat ve Terakki Kız Saniye Mektebine yardım amacıyla kurulan cemiyetin sekreterliğini Nezihe Muhittin yapmaktaydı.
6. Teal-i Vatan-i Osmani Hanımlar Cemiyeti (1910): İttihat ve Terakki cemiyetinin himayesindedir. Amacı Osmanlı kadının yüceltmek ve Hilali Ahmer Cemiyetine yardım etmektir.
7. Esirgeme (Esirge) Cemiyeti (1912): Balkan savaşlarında göç eden göçmenlerden dul ve yetimlere yardım etmek amacıyla açılmıştır. Eski Türk sanatlarını, dikiş dikmeyi, okul açmak gibi milliyetçi düşüncelerle ön plana çıkmışlardır.
8. Donanma Muavene-i Milliye Cemiyeti Hanımlar Şubesi (1912): Nezihe Muhiddin Hanımın kurduğu cemiyet Türk donanmasına gelir sağlamayı amaçlamıştır.
9. Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Hey'et-i Merkeziyesi (1912): Balkan savaşları sırasında kadınların gayretleri ile Hilal-i Ahmer cemiyeti büyük bir sosyal

hizmet kuruluğu haline gelmiştir. Hilal-i Ahmer cemiyetinin Hanımlar merkezi ise Besim Ömer Paşa'nın destekleri sayesinde olmuştur.

10. Mamulat-ı Dahiliye Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi (1912): Kadınların çalışmalarına teşvik eden cemiyet yerli mallarının kullanılmasına da teşvik etmiştir.
11. Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan (28 Mayıs 1913): Bugünkü adıyla “Kadın Haklarını Savunma derneği” adıyla kurulmuştur. Birçok alanda kadın haklarını savunmuş, kadınları çalışmaya teşvik etmiş ve onlar için iş yerleri açmıştır.
12. Şehit Ailelerine Yardım Birliği: Nakiye Hanım tarafından kurulmuştur. Kimsesiz Şehit ailelerine yardım amacı taşımaktadır. Türk İstiklal Savaşında da faaliyetlerine devam etmiştir.
13. Hizmet-i Nisvan: Selanik'te Emine Seniye Hanım tarafından açılan cemiyet kadınların iş hayatına katılmaları, kılık kıyafetlerini düzeltmeleri ve yerli malı kullanımına teşvik edilmeleri gibi amaçlar taşımaktadır.
14. Asker Ailelerine Yardım Cemiyeti: Enver Paşanın eşi Naciye Sultan'ın himayesinde kurulmuştur. Faaliyetlerinin arasında iş bulmanın yanı sıra giyecek ve yiyecek yardımı da yer almaktadır.
15. Kadınları alıştırma Cemiyet-i İslamiyesi (1916): Enver Paşa'nın eşi Naciye Sultan tarafından kurulmuştur. Amacı Őehirlerdeki kimsesiz çocukların hayat Őartlarını düzeltmektir. Aynı zamanda kimsesiz kalmış kadınları da namuslarıyla çalışma hayatına girmelerini sağlamışlardır.
16. İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi (1908): İttihat ve Terakki Partisi içerisinde oluşturulan kadınlar Şubesi daha çok askerlere ve muhtaçlara yardım etmek amacıyla açılmıştır. Siyasi parti önderliğinde kurulduğundan siyasi faaliyetlerde de bulunulmuştur.<sup>70</sup>

Bu cemiyetlerin ortak amacı kadının iş hayatına katılımını sağlamaktır. Kadınların artık kapalı kapılar ardında değil tıpkı Eski Türk geleneklerinde olduğu gibi erkeğin yanında olabildiği her alanda bulunması sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda kadınların eğitimine de önem verilmiş kadınların kültürel alanda kendilerini geliştirmesini savunmuşlardır. Kimsesiz ocuklar ve dul kalmış kadınlar için imkânlar yaratılmaya çalışılmış, mağduriyetlerini göz ardı etmeyip onlar için

---

<sup>70</sup> Leyla Kaplan, *a.g.e.* , s.38-44; Faik Bulut, *a.g.e.* , s. 46.

çalışmalar yapılmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin himayesinde kurulan cemiyetlerin artması, kadınların aydınlanmasında daha geniş alana yayılma fırsatı doğurmuştur. Her alanda seslerini duyurmak için meydanlara çıkmaları bilinçlendiklerinin işretiydi. İlk zamanlarda yapılan protestolar kimi zaman yiyeceklerin bozukluğu kimi zamanda siyasettir.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra kadınlar Meclis-i Mebusan toplantılarını izlemek için başvuruda bulunmuşlardır. Toplantılara katılmalarına izin verilememesi halinde gösteri yapacaklarını ilgililere bildirmişlerdir. Ve bu duruşun sonucu olarak toplantılara ve törenlere katılan ilk kadın oluşumu "Osmanlı Kadınları İttihat Cemiyeti" olacaktır.<sup>71</sup>

1914 yılında İstanbul Dar'ül Fünun'da, kızlara yönelik dersler ve konferanslara başlanmıştır. Lise ve öğretmen okulları için kadro yetiştiren Darülmuallimat (kız öğretmen okulu) yanı sıra 1915'de Darülmuallimat-ı Aliye (Yüksek kız öğretmen okulu) bünyesinde bağımsız öğretmen kadrosuyla İnas Darülfununu (Kadınlar üniversitesi) kuruldu. Üniversite çerçevesinde kızlara ebelik ve hemşirelik dersleri de verildi. 1914'te ise kızlar için açılan İnas Sanayi-i Nefise Mektebi (Kız güzel sanatlar okulu) birkaç yıl sonra yüksek okul haline getirildi.<sup>72</sup>

## **1.2. MİLLİ MÜCADELE VE CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA KADIN**

### **1.2.1. Milli Mücadele Döneminde Kadın**

Türk kadını gerçek anlamda toplumdaki etkin rolünü Türk Kurtuluş Savaşı'nda üstlenmiştir. Nitekim Osmanlı Devleti'nde şeriat hukukunun getirdiği bir dayatma sonucunda evine ve kafes arkasına kapanıp kalmış olan Türk kadını, ulusun bu varoluş ya da yok oluş mücadelesinde eski silik ve kişiliksiz konumunu bir yana itmiştir. Türkler Kurtuluş Savaşı'yla birlikte milli birlik ve dayanışma ruhunun en seçkin örneğini ortaya koymuştur. Cephane taşıyan, cephede elinde silahı düşmana

<sup>71</sup> Sema Ok, *İttihat Terakki'nin Yeminsiz Kadınları*, Destek Yayınları, İstanbul, 2012, s. 27.

<sup>72</sup> Faik Bulut, *İttihat ve Terakki'de Milliyetçilik, Din ve Kadın Tartışmaları*, Su Yayınları, C.1, İstanbul, 1999, s. 32.

karşı savaşı hatta kimi yerlerde erkekleri yüreklendirerek direnişe çağırarak ve örgütleyen kadın tiplerini tamamlayan örnekleri, Türk Kurtuluş Savaşı içinde çokça görmek mümkündür. Örneğin dönemin tanıdığı olan pek çok anı da Türk kadının da aktif destek vermesiyle oluşan Türk ulusunun bu birlik ve dayanışma ruhunun ele alınması ve bunun yeni bir Ergenekon Destanı'na benzetilmesi oldukça anlamlıdır. Türk kadını tek bir vücut olarak bu bağımsızlık savaşının yanında yer almıştı. Bunu kimi zaman dernekler kurarak yapmış, kimi zaman elinde silah erkeklerle beraber cephede savaşmış, kimi zaman cephe gerisinde silah taşımış ve cephane imal etmiş, askerin yırtığını söküğünü dikmiş ve aktif olarak bu mücadeleye destek vermiştir.<sup>73</sup>

Milli Mücadele Dönemi kadının toplum üzerinde tekrardan doğuşunu simgeler. Kadının eski ruhunu yeniden canlandırması ve kapalı kapılar arkasından çıkışının en güzel örneğidir. Kadın bu yeni doğuşuyla cephe ve cephe gerisinde aktif olmuş ve bu haklı mücadeleyi yüksek sesle dile getirmeye başlamıştır.

Aslında Türk kadınının bu yeniden doğuşu, I. Dünya Savaşı'nda ağır yenilgiler alan Osmanlı Devleti'nin kurmuş olduğu kadın taburlarıyla başlamıştır. 10 Eylül 1333 (1917) tarihinde Birinci Ordu-yu Hümayun'a bağlı olarak kurulan Amale İşçi Taburları ile savaş sırasında hem cephe gerisinde kalan kadınların geçimlerini temin etmek ve hem de ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amaçlanmıştır. Cephelere sevki düşünülmeyen tabur geri hizmetlerde istihdam edilmek amacıyla oluşturulmuştur. Kadınlar maaşlı memur ve yevmiyeli işçi olarak istihdam edilmiştir. Söz konusu tabura girebilmek için kadınların şu şartları taşıması gerekmektedir.

1. Tebaa-i Osmaniye'den (Osmanlı vatandaşı) olmak ve güçlü kuvvetli bulunmak
2. Aşılı olmak (aşı kâğıdı olacaktır)
3. Kalıcı ve bulaşıcı hastalığı bulunmamak (ayrıca muayene yapılacaktır)
4. Ehl-i namus ve iffetten olduğuna dair mahalle muhtarından ve imamından bir ilmühaber getirmiş olmak

---

<sup>73</sup> Leyla Kırkpınar, "Türk Kurtuluş Savaşı'nda Türk Kadını", Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II. (sunulmayan bildiriler) 1763-1938 yılları Arasında Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Ordu ve Toplum, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, Genel Kurmay Basımevi, 2001, S. 105-106.

5. Yaşı azami 30, asgari 18 olmak

6. Kucakta taşınır çocuğu olmamaktır.<sup>74</sup>

Tüm bu şartlar altında kadınlar I.Dünya Savaşında Osmanlı Devleti için büyük fedakârlıklar yapsa da devletin sonunun gelmesine engel olamamışlardı.

Yirminci yüzyılın başlarında tüm Avrupa'da savaş sırasında ve savaş sonrasında erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkilerde değişimin yaşandığı sık sık vurgulanır. Erkekler cephelere giderken kadınlar cephe gerisinde “vatan hizmeti” yapmışlardır. Çünkü modern dönemin savaşlarında kadınlarda savaşın içine dâhil olmuşlardır. Ancak bu savaş kadınların desteği olmadan kazanılamazdı çünkü cephe gerisinde yapılacak çok iş vardı, fabrikalarda, atölyelerde ve tarlalarda üretime devam etmek gerekiyordu.<sup>75</sup>

Eli silah tutan tüm erkekler cepheye giderken geride kocaman bir ülke bırakmışlardı. Tüm işleyişin devam etmesi gerekiyordu. Kadın sadece evin ve çocuklarının değil, aynı zamanda erkeklerin savaş için bırakıp gittikleri işlerinin sorumluluğunu da üzerine almak zorunda kalmıştır.

Türk kadınının cephe gerisinde çalışarak Millî Mücadele'ye yaptığı katkılar şu şekilde sıralanabilir: işgalleri protesto için düzenlenen mitinglere katılma, padişaha, hükümete, yabancı devlet başkanları eşlerine protesto telgrafları çekme, yardım için cemiyetler halinde teşkilatlanma, yaralılara bakma, askere giyecek-yiyecek sağlama, çeşitli hediyeler, sigara, para ve eşya temin etme, kağınılarla cepheye silâh ve erzak taşıma, cephe gerisinde, erkeklerden kalan işlerde ve tarlada çalışarak üretimi sürdürme, askere çorap, fanila vb. dikmek, cephaneye imalâthanelerinde, amele taburlarında çalışmak, yardım toplamak, göçmen ve kimsesizlere yardım etmek.<sup>76</sup>

---

<sup>74</sup> Sibel Dulum, *a.g.e.*, s.72.

<sup>75</sup> Birsen Talay Keşoğlu, “Son Dönem Osmanlı'da Kadın Türk Kimliğinin Oluşturulmasında Kadınlara Bıçılan Roller: Milliyetçilik ve Türk Kadını” , *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, S. 11, 2010, s. 144.

<sup>76</sup> Ferhat Uyaniker, *Millî Mücadele'de Türk Kadını*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 27-28.



Birinci Dünya Savaşı Osmanlıların yenilmesi ve ardından başlayan Kurtuluş Savaşı, kadınların gerçek yaşamlarında hukuki statülerini zorlamasına imkân veren değişikliklere yol açmıştır. Çok sayıda kadın cepheye giderek, erkeklerin yerine işçi ve memur olarak çalışma hayatına girmiş ve ilk işçi hakları kadın işçilerle ilgili olarak tanınmıştır.<sup>77</sup>

Kurtuluş Savaşı, kadınların ekonomik hayata fiilen girmelerinin ötesinde kitlesel bir biçimde politik mücadeleye de katıldıkları bir dönemdir. İstanbul'un işgalinden itibaren değişik sınıflardan kadınların örgütlenmeye başladıkları, siyasi miting ve gösterilere katıldıkları ve kürsüden halka seslendikleri görülür. Savaş başladıktan sonra kadınlar cephede de bilfiil görev almışlardır.<sup>78</sup>

Kurtuluş Savaşı'nda Kuva-i Milliye teşkilatları kurularak mücadeleler başlamıştır. Başlayan mücadele, "İzmir, Urfa, Maraş, Antep ve Adana'nın" işgalleri üzerine bütün vatana yayılarak Türk İstiklal Savaşı haline gelmiştir. Bu ölüm kalım savaşına Türk kadını da iştirak etmiş ve vatanın geleceği için bütün gücüyle mücadele etmiştir. Düzenlenen mitinglerde ve gösterilerde yer alarak işgallere karşı çıkmış, zulüm ve baskıyı kınamıştır. Milli Mücadele'de gerekli desteği sağlamıştır. Kağnı arkasında cepheye silah ve malzeme taşırken, işçi taburlarında da gece gündüz durmaksızın çalışarak vatanın kurtulması için her türlü fedakârlığı yapmıştır.<sup>79</sup>

Türk kadınının Milli Mücadeleye büyük kararlılıkla katılımını gösteren en önemli olay Mustafa Kemal Paşa'nın henüz Sivas'ta bulunduğu sırada Melek Reşit Hanım tarafından Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin kurulması olmuştur. Merkezi Sivas'ta kurulan dernek kısa sürede ülke genelinde 14 merkezde şubelerini oluşturmuş ve 800 üyeye ulaşmıştır.<sup>80</sup>

Cumhuriyet'in ilanından önce Türkiye'de ilk büyük sosyal ve siyasi kadın teşkilatı olarak "Anadolu ve Rumeli Kadınları Müdafaa-i Hukuku Vatan Cemiyeti"ni kabul etmekle birlikte kadınlar arasında ilk siyasi teşkilatlanma Haziran 1923 yılında gerçekleştirilmiştir. Henüz Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk grubu bir parti

---

<sup>77</sup> Vahap Sağ, *a.g.e.*, s. 17.

<sup>78</sup> Cemile Şahin, Mustafa Şahin, *a.g.e.*, s. 61.

<sup>79</sup> Leyla Kaplan, *a.g.e.*, s. 71.

<sup>80</sup> Emine Yavaşgel, *Türk Siyasetinde Kadının Temsil Sorunu*, Derin Yayınları, İstanbul, 2014, s.17.

haline getirilirken, Müdafaa-i Vatan Cemiyetlerinde önemli roller oynayan kadınlar, Darülfünunda bir kadın şurası toplayarak siyasi teşkilatlanma fikrini savunmuşlardır.<sup>81</sup>

Milli Mücadelenin uyanması için Anadolu'nun her köşesinde mitingler yapılmıştır. Amaç halkta milli mücadele ruhu uyandırmak ve yapılan işgallere karşı duruş ortaya koymaktı. Bu mitinglere sadece erkekler değil kadınlarda katılmıştır. Milli mücadelenin uyanışında var olan kadınlarımız Kurtuluş Savaşında da hem meydanlarda sesini duyurmaya çalışmış hem de cephede kendini göstermiştir.

“Adalet, Medeniyet, Barış, Hürriyet, İnsaniyet, İstiklal ve Milliyetçilik” fikirlerinin işlendiği mitinglerin başarısı kendilerini kolay bir zafere hazırlamış olan İtilaf Devletlerini tedirgin etmiştir. Bu yüzden mitinglerin yapılmasını engelleyerek çeşitli zorluklar çıkararak halkın katılımını önlemeye çalışmışlardır. Fakat bunun önüne geçememişler ve mitingleri yasaklama yoluna gitmişlerdir. Ancak yasaklara rağmen Anadolu'nun işgal altında olmayan yerlerinde protesto mitingleri bütün hızıyla devam etmiştir. Böylece halka mücadele ruhu aşılanmış ve vatanın bütünlüğü savunulmuştur. Mitinglerde kadın konuşmacılar vatanın işgalden ve işgalcilerden kurtarılması için gerekirse canlarını dahi feda edebileceklerini söylemişler ve halkı bu zor günlerde bir ve beraber olmaya çağırmışlardır.<sup>82</sup>

İstanbul'da kadınlar tarafından yapılan ilk protesto gösterisi 19 Mart 1919 Pazar günü yapılmıştır. Erkek ve kadın katılımcıların bulunduğu bu toplantıda kız üniversitesi adına konuşan bir kadın temsilci; “biz de sizin kadar, belki daha çok üzüntülüüz. Teşebbüslerinize en kavi imanla iştirak ediyoruz” demiş ve hissiyatını tarihe geçecek şu sözlerle dile getirmiştir; “Kim demiş bir kadın küçük şeydir. Bir kadın belki de en büyük şeydir”<sup>83</sup>

Açık havada yapılan ilk büyük miting olma özelliği taşıyan Fatih mitingi, Atatürk'ün Samsuna çıktığı gün olan 19 Mayıs 1919 günü yaklaşık 50.000 kişinin katılımıyla yapılmıştır. Halide Edip ve Meliha Hanım'lar bu mitingdeki

<sup>81</sup> Leyla Kaplan, *a.g.e.*, s.140-141; Yaprak Zihinoğlu, *a.g.e.*, s. 127.

<sup>82</sup> Gülay Sarıçoban, “Milli Mücadele’de Anadolu Kadını”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017, S. 21(4), s. 1333.

<sup>83</sup> Gülay Sarıçoban, *a.g.e.*, s. 1333.

konuşmalarında; “ülkenin içine düştüğü durumdan bahsetmiş, kurtulmak için mücadele etme gereği” üzerinde durarak halkı mücadeleye çağırmışlardı. İzmir’in işgali ve yapılan zulümlerden duyulan elemi dile getiren konuşmacılar milli bilincin uyandırılmasına gayret göstermişlerdi. Halide Edip; “Müslümanlar ve Türkler; Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor. Gece karanlık bir gece, fakat insanın hayatında sabahı olmayan bir gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp mutlu bir sabah yaratacağız” demiştir. Darülfünun’dan Meliha Hanım ise konuşmasında; “Bugün ey Türk, ihtişamla yaşayan şark yıldızı sönmek üzeredir. Fakat bu koca devlet yıkılırken öyle bir gürültü ile devrilmelidir ki, bu çatırtı cihanı sarmalı ve bütün insanlığı titretmelidir. Bu enkazın altında yalnız milletin erkekleri değil kadınları da ezilecektir” diyerek kadın-erkek herkesi mücadeleye çağırmıştır.<sup>84</sup>

Varlığını evlâdı uğrunda her zaman feda etmeye hazır olan Türk anası vatan tehlikeye düştüğü zaman, öz evlâdını ölüme göndermekten çekinmemiştir. Kendisi de işgalcilere karşı kurulan çetelere katılarak vatanını, canını, namusunu ve evlâdını korumak için silâha sarılmıştır. İngiliz, Fransız ve Yunanlılara karşı mücadeleye katılan Türk kadını bu çetelerde erkeklerle birlikte omuz omuza savaşmıştır. Mehmetçiklerin yanında bu “Ayşecik” ve “Fatmacık”lar memleketi ölümden kurtararak istiklâle götüren yolda bütün varlıkları ile hizmet etmişlerdir.<sup>85</sup>

### 1.2.2. Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Türk Kadın Hareketi

“Kadına eşit hak” fikrinin babası, Fransız filozof Condorcet’dir: “milletin yarısının kanunların yapılışında hiçbir hakkının olmamasına” karşı çıkan bu düşünürün nesnel pratikteki destekleyicisi devrim sırasında giyotinde can verirken aşağıdaki sözleri söyleyen kadındır: “bir milletin egemenliği, kadınla erkeğin birleşmesi demektir. Kadın nasıl idam sehпасına çıkma hakkına sahipse, kürsüye de çıkma hakkına sahip olmalıdır.”<sup>86</sup>

<sup>84</sup> Gülay Sarıçoban, *a.g.e.* , s. 1333.

<sup>85</sup> Ferhat Uyaniker, *a.g.e.* , s. 73.

<sup>86</sup> Faik Bulut, *a.g.e.* , s. 18.

Elbette 19.yüzyılın ikinci yarısında kadınların politika ile kurdukları ilişkide ve kadın hareketinin oluşumunda Meşrutiyet döneminde ilköğretimin zorunlu olması, kız rüştiyeleri, kız öğretmen okulları ve 1914'te İstanbul'da kadın üniversitesinin açılması gibi uygulamalar neticesinde kadınlar için eğitimin yaygınlaştırılması önemli etkenler olmuştur.<sup>87</sup>

1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte yeni bir döneme girilmiş ve devrim yoluyla getirilen değişiklikler batılılaşma hareketine hız kazandırmıştır. Kadın hakları konusunda en köklü değişiklikler Atatürk'ün önderliğinde Cumhuriyet döneminde yapılmıştır. Bu dönemde çıkarılan kanunlarla kadınlara birtakım ekonomik, sosyal ve siyasal haklar verilmiş ve toplumda kadın ve erkeğin statüsü eşit duruma getirilmiştir.<sup>88</sup>

Türkiye'de kadınlar siyasal katılım haklarını, uzun yıllar süren mücadelelerin tetiklediği ve zamanla olgunlaştırdığı tabandan bir hareketlenme ve bu hareketlenmenin sonucunda kazanan Batı'daki kadınlardan farklı bir süreç içinde elde etmişlerdir. Batı'daki kadınların siyasal alandaki hak arayışları mücadelelerini örnek alan Osmanlı kadınları, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren siyasal alandaki bu süreci kurdukları derneklerle seslerini duyurarak başlatmışlardır. Cumhuriyet henüz ilan edilmeden, 16 Haziran 1923 tarihinde Nezihe Muhittin'in öncülüğünde "Kadınlar Halk Fırkası" adı ile bir parti dahi kurulmuş ise de bu fırka kurulan yeni devletin anayasasında kadınlara oy hakkı bulunmadığı gerekçesiyle kuruluşundan kısa bir süre sonra kapatılmıştır. Kurucu üyelerinin tamamı kadınlardan oluşan bu fırkanın "Türk Kadınlar Birliği" adıyla bir derneğe dönüştürülmesinin ardından kendilerine siyasal anlamda seçme ve seçilme haklarının verilmesi için 11 yıl daha beklemek zorunda kalan kadınlar ancak bu hakkı 1934 yılında alabilmiştir.<sup>89</sup>

---

<sup>87</sup> İlkay Yılmaz, "Osmanlı Kadın Tarihine İlişkin Birkaç Not" , *Kadın Araştırmaları Dergisi*, S. 10, İstanbul, 2012, s. 73.

<sup>88</sup>Mustafa Çadır, *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2011, s. 35.

<sup>89</sup>Yonca Altındal, "Erkeksi Siyasetin Erk'siz Dublörleri", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 12, S.21, 2009, s. 353-354.

### 1.2.1.1. Kadın Halk Fırkası / Türk Kadın Birliği

Cihan Harbi birçok ülkede kadın hakları açısından dönüm noktası olmuştur. Savaş sırasında erkeklerle birlikte yurt savunmasını üstlenen kadına siyasi hakları verilmeye ve parlamentolarda kadın milletvekilleri görülmeye başlanmıştır.<sup>90</sup>

1923 yılında İntihabı Mebusan Kanunu'nun bazı maddelerinin tadilini içeren kanunun birinci maddesinde *“Türkiye Büyük Millet Meclisi âzası Türkiye Devleti halkından her yirmi bin nüfusu zükûrda [erkek] bir nefer olmak üzere intihap olunur”* denmiştir. Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey kanuna ilişkin görüşlerini şöyle aktarmıştır: *“mesela evvelce elli bin nüfusu zükûr üzerine tanzim edilmiş bir kanun vardı. Bu defa, bu teklifi yapan arkadaşlarımız, kadınların mevkiini de nazarı dikkate alarak hareket etmişlerdir. Her şeyin bir derecesi, bir vesilei tekemmülü var, kanun teklifinde, kadınlar tekemmül edip de, rey hakkını istimal etmek derecesine gelinceye kadar onlar aile efradı beyninde aile reislerine rey vermiş gibi telâkki edilerek yirmi bin nüfusu zükûrda bir mebus intihabını esas ittihaz etmiştir.”* Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey bu konuşma üzerine *“bilmem ama böyle bir tev'il akıl ve hayale gelebilir mi?”* dedikten sonra *“intihap etmek ve edilmek hakkını vermiyorsunuz; fakat kadınları saymıyorsunuz da”* diyerek tepkisini dile getirmiştir. Her ne kadar o günlerde kadınlara seçimlere katılma hakkı verilmemişse de 1923 yılında ikinci meclisin kurulması için yapılan seçimlerde Kilis, Kastamonu, Malatya, Ankara, Yozgat, Gaziantep, Tarsus, Antalya, Düzce, Konya, Elazığ, Burdur ve İzmir'de ikinci seçmenlerin kendi inisiyatifleri doğrultusunda Latife, Mevhibe (İnönü), Galibe (Okyar) Müfide Ferit (Tek) hanım ile halk kahramanı Kara Fatma'ya oy verdiği görülmüştür.<sup>91</sup>

Cumhuriyet sonrası, Cumhuriyet Halk Fırkası kurulmadan 16 Haziran 1923'te Nezihe Muhiddin Hanım'ın başkanlığında Kadınlar Halk Fırkası adında bir parti kurulmuştur. Fırkanın amacı *“kadının sosyal, iktisadi ve bilahare siyasi sahalarda haklarını, gelişmelerini sağlamak”* olarak belirlenmiş, ancak tüzüğündeki ifadeleri sert bulunan partinin resmen kurulmasına izin verilmemiştir. Bu çerçevede

<sup>90</sup> Zafer Toprak, “Halk Fırkasından Önce Kurulan Parti Kadınlar Halk Fırkası”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, İletişim Yayınları, 1988, s. 158.

<sup>91</sup> Sevilay Özer, Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXIX, S. 85, 2013, s. 135-136.

parti 1924 yılında “Türk Kadınlar Birliği” adında bir derneğe dönüştürülmüştür.<sup>92</sup> Cumhuriyet döneminin ilk kadın derneği Türk Kadın Birliğidir. 7 Şubat 1924’te (Cumhuriyet’in ilanından 4 ay sonra) kurulmuştur. Kurucusu Nezihe Muhittin’dir.<sup>93</sup>

Ocak sonu ve Şubat ayı başında Kadınlar Halk Fırkası kurucu heyeti, sekiz aylık bir beklemeden sonra kuruluş izni alamayınca Kadın Birliği adı altında bir cemiyet ve dernek teşkil etmeye karar verdiler. (bu cemiyetin adı daha sonra Türk Kadınlar Birliği olacaktır). Kurucu heyet KHF nizamnamesini tamamen değiştirdi. Heyet bu defa izin alabilmek için “hak, hukuk” taleplerini geri çekti. Bununla da kalmayıp derneğin siyasetle bağlantısı olmadığı ibaresi bir madde olarak nizamnameye eklendi. Kurucu heyet nizamnameyi mümkün olduğu kadar iktidarın kabulleneceği maddelerden oluşturarak yeniden vilayete başvurdu. Kadın Birliği resmen 7 Şubat 1340 (1924) yılında kuruldu.<sup>94</sup>

Türk Kadın Birliği, Türk kadınının haklarını korumak ve bu amaca yönelirken sevecen duyguların belirlediği ana kalbiyle yoksulluk içinde moral gücü zedelenen yetimleri refaha kavuşturarak yüksek fikir çekirdeklerinin gelişebileceği bir verimli ortam hazırlamak amacıyla kurulmuştur.<sup>95</sup>

Her ne kadar fırka adı taşıyorsa da Kadınlar Halk Fırkası'nın ana hedefi "siyasi" nitelikte değildi. Siyasal haklar er geç kazanılacaktır, ancak kadınlar için öncelikle toplumsallaşma ve eğitim önemliydi. Nitekim fırkanın kuruluşuna geniş yer veren dönemin kadın dergilerinden Süs'de fırkanın amacı şu şekilde açıklanmaktaydı: *"yeni fırka isminden zannolunduğu gibi siyasi cereyanlara dâhil olmak arzusunda değildir. Muhterem heyetin, her şeyden evvel emeli kadınlık alemi bu harekete muktedir bir dereceye terfi ettirmek ve bilhassa memleketin içtimai ve iktisadi terakki gayelerinin tahakkukunu temin etmektir. Bunun için*

---

<sup>92</sup> Mustafa Çadır, *a.g.e.*, s. 35.

<sup>93</sup> İffet Halim Oruz, *Atatürk Döneminde Türkiye’de Kadın Devrimi*, Gül Matbaası, İstanbul, 1986, s. 24.

<sup>94</sup> Yaprak Zihinoğlu, *Kadımsız İnkılâp*, Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s.150.

<sup>95</sup> Ayşegül Baykan- Belma Ötüş-Baskett, *Nezihe Muhittin ve Türk Kadını 1931*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s.150.

*bidayette kadınları tenvir, onları müstakbel vazifelerine ihzar etmek arzusundadırlar. Bu vazifeler ise, evvela analık ve sonra da aile kadının vazifeleridir.'*<sup>96</sup>

Kadınlar Birliğinin bir yıl sürecindeki çalışmaları şu şekilde olmuştur.<sup>97</sup>

1. Beş yüz yetime elbise, kundura, çorap, şeker ve saire dağıtılması.
2. İki yüz dul kadına para yardımı.
3. İki yüz genç kıza ayakkabı dağıtılmıştır.
4. On beş yetimi çeşitli kuruluşlara yerleştirmişlerdir.
5. Yirmi hanıma iş bulup yerleştirmişlerdir.
6. Dul ve fakir hanımlara iş vermek suretiyle ücret sağlanmıştır.
7. Bütün İstanbul mahallelerinde fakir ve yetim çocukların istatistikini tespit etmiştir.
8. Ayrı bir binada dikiş evi kurulmuştur.
9. 341 yılı bir sergi düzenlenmiştir.

Kadınlar Halk Fırkası Ankara'nın onayını alamaz. Çünkü Ankara o günlerde tüm ulusu kapsayacak Halk Fırkası hazırlıkları içerisindeydi. Toplumunu cinsiyet esasına göre bölen bir fırka günün koşullarına uygun düşmez. Hem "halk fırkası" kuruluş aşamasındaki partinin adıdır. Her ne kadar başına "kadın" sözcüğü eklense de bir başka örgütün bu adı kullanması doğru olmayacaktır. Parti, kuruluş çalışmaları sekteye uğratılan kadınlara Ankara cemiyet kurmalarını önermiştir. Nitekim bir süre sonra, 7 Şubat 1924 günü yine Nezihe Muhittin'in öncülüğünde Türk Kadın Birliği doğar. Türk Kadın Birliği, kadınlığı "fikri ve içtimai sahalarda yükselterek" çağdaş ve ileri bir düzeye ulaştırmayı amaçlar. Bu nedenle genç kızlar gerçek bir anne olarak (hakiki valde) yetiştirilmelidir. Kadınlık dünyasındaki derin toplumsal yaralar sarılmalı, dul ve kimsesiz ailelere ve ilkokuldaki çocuklarına yardım edilmeli ve kadınlar iş hayatında özendirilmeli ve üretken kılınmalıdır. Faaliyet yıllarında Kadın Birliği, Türk Kadın Yolu adlı bir dergi yayımlar. Anadolu'dan İstanbul'a okumaya gelen genç kızlara yardım elini uzatır. Fakir ve kimsesiz öğrencilere yemek çıkarır. Yabancı dil öğrenmek isteyen kadınlar için kurslar açar. 1927'de Kadın Birliği, tüzüğüne bir madde ekleyerek kadınlara siyasi haklar sağlamayı amaçlar. Ankara'nın

---

<sup>96</sup> Zafer Toprak, *a.g.e.*, s. 158.

<sup>97</sup> Ayşegül Baykan- Belma Ötüş, *Baskett, a.g.e.*, s. 150-151.

görüşü alınmaksızın tüzükteki bu değişiklik başlangıçta tereddüt uyandırır. Ancak, İstanbul Vilayeti Hukuk İşleri Müdürlüğü sakınca görmeyerek tüzüğü yeni şekliyle onaylar.<sup>98</sup>

### **1.2.1.2. Kadına Sosyal ve Siyasal Hakların Verilmesi**

#### **1.2.1.2.1 Kadınlara Sosyal Hakların Verilmesi**

Mustafa Kemal Atatürk, Türk kadınına her zaman güvenmiştir. Türk kadınının toplumda hak ettiği yere gelebilmesi için öncü reformlara imza atmıştır. Türk kadınının haklarını elde etmeleri sürecinde asıl önemli dönüm noktası Kurtuluş Savaşı'dır. Çünkü savaşın kazanılmasında kadının rolü yadsınamayacak ölçüde büyüktür. Türk kadını emperyalizme karşı verilen bağımsızlık mücadelesinde erkeklerle yan yana ve omuz omuza savaşmıştır. Savaş kazanılıp yabancı işgal güçleri ülkeden çıkarıldıktan ve "Misak-ı Milli" ile belirlenen ulusal sınırlar içerisinde tam bağımsız ve egemen bir ulus devlet yaratıldıktan sonra Atatürk'ün ikinci hedefi toplumu çağdaş "uygarlık düzeyinin üzerine" taşımak olmuştur. Atatürk birçok alanda atıl kalmış olan kadınların bundan böyle toplumun her alanında ve özellikle erkeklerle birlikte yürümesi, çalışması ve ilerlemesi gerektiği düşüncesinden hareket etmiştir. Yeni kurulmuş bir devlet olarak benimsenen devlet ve toplum algısıyla özdeş ve "Cumhuriyet Kadını" olarak nitelenen kadın imajının oluşturulmasını sağlamıştır. "Cumhuriyet Kadını" nı, toplumun temel benimseyişlerinin farkında olan, ona göre bilgilenmiş ve kadın-erkek eşitliği açısından erkek ile aynı eğitim sürecine dâhil olmuş bir birey olarak ele almıştır. "Cumhuriyet Kadını" imajının kökleşmesi için devrimler yapmıştır. Din işlerinin devlet işlerinden ayrılması, laik bir devletin kurulması ve medenî kanununun kabulü kadın haklarında yenilikler meydana getirmiştir. Cumhuriyetin ilk evresinde kadınlara sosyal ve siyasi hakların tanınmasında o devre göre hızlı sayılabilecek atılımlar gerçekleştirilmiştir.<sup>99</sup>

Yurt düzeyindeki tüm okulların eğitim ve öğretim birliği sağlaması konusunda görüş birliğine varıldığı 16 Temmuz 1921 Ankara Maarif Kongresi açılış

<sup>98</sup> Zafer Toprak, "Türkiye'de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkası'ndan Arsiulusal Kadınlar Birliği Kongresine (1923-1935)", *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, S. 2, 1994, s. 4.

<sup>99</sup> Ali Rıza Erdem, "Atatürk'ün Kadına ve Kadın Haklarına Verdiği Önem", *Belgi Dergisi*, İstanbul, 2015, S. 9, s. 1270-1271.



konusmasında Mustafa Kemal Paşa, gerilememizin en önemli sebebinin, şimdiye kadar takip edilen eğitim ve öğretim sistemleri olduğunu vurgulamıştır. Bunlardan ve doğu ve batı tesirlerinden uzak millî bir eğitim programının hazırlanmasını istemiştir. 27 Ekim 1922’de Bursa’da yaptığı bir başka konuşmasında ise ilim ve feni rehber olarak tavsiye etmiştir.<sup>100</sup>

Mustafa Kemal Atatürk “dünya yüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir” diyecek kadar kadının toplum ve medeniyet içindeki yerini takdir etmektedir. Medeni Kanun ile yapılan değişiklikler Türk ailesini sağlam temellere oturtmanın ve aile içinde kadının statüsünü iyileştirmeyi amaçladığının belirgin bir göstergesidir. Medeni Kanunu Mahmut Esad Bozkurt 17 Şubat 1926’da Meclise sunmuş ve kanun oy birliği ile kabul edilerek 4 Ekim 1926’da da yürürlüğe girmiştir. Türk Medeni Kanunu'yla kadın eşit yurttaş sayılmıştır. Türk kadını pek çok Avrupa ülkesinde kadınların sahip olmadığı haklara kavuşmuştur. Bu kanun ile ailedeki ilişkiler ağı oldukça önemli değişikliğe uğramıştır. Çok eşli evliliğe son verilmiş ve kadın ve erkek için evlilikte yaş sınırı konulmuştur. Miras konusunda kız çocuklara erkek çocuklarla aynı haklar verilerek birbirlerine eşit kabul edilmiştir. Mahkeme önünde kadın ve erkeğin eşit şahitliği kabul edilmiştir. Kadınlara istediği işte çalışma hakkı tanınmıştır. Buna karşın evlilik kurumunda geleneksel olarak benimsenen anlayış sürdürülmüş ve erkek, aile reisi olarak tanımlanmıştır. Kadına boşanma hakkının verilmesi de diğer bir yeniliktir.<sup>101</sup>

Kadın-Erkek eşitsizliğini dikte eden dinsel kaygıların bir ortak kimlik olmaktan çıkıp yerine vatandaşlık bağının biçimlendirilmesi en büyük gereksinim olarak kendisini göstermektedir. Bunun en önemli adımı da dinsel kimlikleşmeyi tesis eden yapılanmaların sonlandırılmasıdır. Dolayısı ile toplumun bir yarısının iradesini egemenliğin temsilinin dışında bırakan dinsel-manevi algılayış karşısında manevi alanda mutlak bağımsızlığın kazanılması temel koşuldu. Bu çerçevedeki en önemli adım Halifeliğin kaldırılması oldu ve böylece Egemenlik anlayışı toplumun tümüne mal edilebildi. Diğer taraftan “Hıyanet-i Vataniye Kanunu” ile de dinin siyasi irade tarafından toplumu gütmek amacı ile kullanımı cezalandırılmıştır. 3 Mart

<sup>100</sup> Asım Arı, “Tevhid-i Tedrisat ve Laik Eğitim”, *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C .22, S. 1. 2002, s. 185.

<sup>101</sup>Ali Rıza Erdem, *a.g.e.* , s. 1271.

1924'te “Şeriye ve Evkaf Vekaleti” nin kaldırılması ve “Tevhid-i Tedrisat” kanununun kabulü de dinsel kurumların temizlenmesinin en önemli diğer adımları olmuştur. “Şapka Kanunu” ve “Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması” da önemli birer aşamaydılar. Dinsel giyim-kuşam ayırma, ötekileştirmeye ve ötekileştirilmeye neden olmaktadır. Kadının “çarşaf-peçe” gibi erkek egemenliğinin kadın bedeni üzerindeki gücünü temsil eden dinsel kuşamlar da kadını ikincilleştirmenin diğer bir uygulaması haline getirilmişti. Bu açıdan dinsel kıyafetlerin yasaklanması, birtakım sorunları da beraberinde getirmekle birlikte, söz konusu ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yardımcı olan bir uygulama olmuştu. Bu çerçevede Kılık-Kıyafet Devrimi ile Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasının aynı toplumun farklı inançlara sahip bireylerini bir bütün kılmakla ve kadının ikincilleştirilmesini engellemek amacı ile doğrudan ilgisi vardı.<sup>102</sup>

#### **1.2.1.2.2. Kadına Siyasal Hakların Verilmesi**

19. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan modernleşme hareketleri, kadın özgürlüğü ve laikliği de konu almıştı. Seçme ve seçilme hakkı, 1876 Kanuni Esasi ile birlikte Türk siyasal hayatına girmiş ve daha sonra parlamentolu yaşam kesintiye uğradığı için 1908'e kadar askıya alınmıştı. Oy hakkı 1877'de yalnız emlak sahibi erkeklere, 1908'de belirli bir miktarın üstünde vergi veren erkeklere tanınmaktaydı. 1923'te ekonomik sınırlamalar kaldırılmış, ancak seçme ve seçilme hakkı bakımından bütün aşamalar 1934'te tamamlanabilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarındaki bu modernleşme çabalarının kadın hareketlerine etkisi Cumhuriyet dönemine de yansımıştır. Cumhuriyetin kurulmasını izleyen on yıl içerisinde kadınların siyasal yaşama katılımı ile ilgili alt yapı tamamlanmıştır.<sup>103</sup>

Türkiye'de kadınlara seçme ve seçilme hakkı 3 aşamada gerçekleşmiştir. İlk olarak 1930'da çıkarılan Belediye Kanunu ile belediye seçiminde seçme ve seçilme hakkını takiben 26 Ekim 1933'de Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakkı ve son olarak 5 Aralık 1934'te kabul

<sup>102</sup> Ahmet Yılmaz, *a.g.e.*, s. 208.

<sup>103</sup> Filiz Çolak, “Demokrat Parti Dönemi'nde TBMM'deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Faaliyetleri (1950-1960)”, *Tarih Okulu Dergisi*, S. XXXII, 2017, s. 117.

edilen bir yasa ile Türk kadınına milletvekili seçme seçilme hakkı tanınmıştır.<sup>104</sup> Böylece siyasi alanda Türk kadını hemen bütün haklara sahip olabilmıştır. Bu, şüphe yok ki, büyük bir devrim hareketiydi. Çünkü kadın da devlet ve hükümet işlerinde sözü geçer ve idare de katkısı olur bir durum kazanmıştı. Bu kanunlar Atatürk'ün isteği ve İsmet İnönü hükümetlerinin teklifi ile, T.B.M.M'nde müzakere edildiği zaman, fikirlerini açıklayan milletvekilleri olumlu beyanlarda bulunmuşlardır. Atatürk bu konu için gerek hükümet üyeleri, gerekse çevresinde bulunanlarla konuşmalar yaparken, herkesin fikrine önem vermekle beraber taraftar olanlarla olmayanları karşılıklı konuşturmuştur. Çünkü bir bakıma Türk kadınının henüz bu hakları kullanacak durumda olmadığını söyleyenler vardı.<sup>105</sup>

5 Aralık 1934'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan Teşkilât-ı Esasiye Kanunu" ile "İntihabı Mebusan Kanununda" yapılması öngörülen değişikliklerin ivedilikle görüşülmesi istenmiş ve bu istek kabul edilmiştir.<sup>106</sup> Teklif hakkında ilk sözü Malatya Mebusu İsmet Paşa almış ve şunları söylemiştir: *“yüce saygınlıklar, kadınların saygınlık seçmek ve saygınlık seçilmek hakkına sahip olmaları için yüce katınıza teklif sunuyoruz. Kadınlarımızın Türk tarihindeki haklı yerleri, erkeklerle beraber, daima, memleketin ve milletin mukadderatı üzerinde söz ve tesir sahibi olmalarıdır. Türk kadını tarihte ne vakit haklı ve itibarlı yerini bulmuşsa, budun mukadderatı üzerinde kendini tesirini gösterebilmişse, erkeklerle beraber karışık ve güç yurd işlerinde elele çalışabilmişse, işte o zaman, büyük Türk ulusu, kudreti ve medeniyeti ile bütün dünyayı kaplamıştır.*

*Arkadaşlar, Türk kadınının, hakkı olduğu yerden ayrılab, bir süs gibi, memleket işine karışmaz bir varlık gibi, bir köşeye konması Türk ananesi değildir. Türk ananesinin ve Türk anlayışının zıddı olan bir usuldür ki onun, Türk memleketlerinde yerleşmesi asırlarca -elemelerinizi ve acılarınızı tekrar uyandırmayayım- geçirdiğimiz felaketlerin başlıcalarından ve esashılarından birini teşkil eder.*

---

<sup>104</sup> Şadiye Deniz, “Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili”, *Balıkesir Üniversitesi Akademik Fener Dergisi*, S. 7, 2007, s. 5.

<sup>105</sup> Ayşe Afet İnan, *a.g.e.*, 1998, s.170.

<sup>106</sup> TBMM, ZC, 4. Devre, C. 25, S..31, s. 3-4.

*Arkadaşlar; eski alışılmış darbimeselleri tekrar edecek değilim. Ulusumuzun bütün ihtiyaçlarını, içinden ve yakından görmüş ve yetişmiş adamlar olarak, inançla söyleyebiliriz ki Türk kadınının geniş alanda ulus işlerine karışmasından istifade etmekteyiz, istifade edeceğiz. Yakın gelecekte, Türk Devletinin ve Türk ulusunun geniş kudretlerinin sırrı anlaşıldığı zaman, bunun başında, ilk günden beri Türk inkılâbının Türk kadınına verdiği haklar esaslı bir delil olarak ileri sürülecektir.”<sup>107</sup>* diyerek sözlerine başlamıştır.

Konuşmasında Türk kadınına verilen bu hakların kadın için bir lütuf olmadığına değinilmiştir. Kadınlara Milli Mücadele’de göstermiş olduğu üstün başarının karşılığı hak ettiği hakkın verildiğini açıklamıştır. Türk İnkılâbının kadına verilen haklarla özdeşleşmesi gerektiğini belirtmiştir.

Başbakan İnönü konuşmasını şöyle tamamlamıştır: *“arkadaşlar; heyeti umumiyesini yüksek onayınıza layık görürseniz, Türk ulusu içinde yeni bir devre açacak olan kanunun müzakeresine geçilecektir. Bu kanunun müzakeresi ile Türk kadınına memleketin şurasında burasında layık olduğu mevkii vermek için gösterilen tereddütleri zihinlerden silmiş olacaksınız. Türk kadını da, Büyük Millet Meclisi 'nde memleketin mukadderatı hakkında söz söylemek, kanunların ve alınan tedbirlerin aile veyurd için ameli ve faydalı olması hakkında kıymetli fikirlerini millete karşı ifade etmek fırsatını haklı olarak bulmuş olacaktır.”<sup>108</sup>*

İsmet Paşa’dan sonra Konya mebusu Refik Bey söz almış ve duygularını şu sözlerle dile getirmiştir: *“büyük Türk Ulusu; Ne mutlu sana; dün senin olmayan, senden olmayan kötü adamlar, kötü idarelerin elinde öz varlığını ne söylüyor, ne de gösterebilirdin. Yakından, uzaktan sana bakanlar senin özünü görmeden, bilmeden sana eksik gözle bakıyorlardı. Bu güç senin özünü, senin varlığını yine senin özünle acun uluslarına gösteren bir güç yetişti. O gücün, senin gücünün adını anarken, acunun sana gözleri kamaşarak baktığını görüyorum. Göğsüm sevinçle doluyor.*

*Büyük Ulus Kurultayının saygıdeğer üyeleri, Dün bir evin pırtısı gibi değeri küçültülen Türk kadını durmadan yürüyen, olgunlaşan büyük inkılâbın bu atıma*

<sup>107</sup> TBMMZBC. , 4. Devre, C. 25, s. 82-83.

<sup>108</sup> TBMMZBC. , 4. Devre, C.25, s. 84.

*girmesile yepyeni bir acuna giriyor. Türk kadını acun tanır. Erkekten hiç bir savaşta geri kalmamış, onunla omuz omuza yürümüş, onunla tarlada beraber çalışmıştır. Ekin kaldırırken, ineğini sağarken, yavrusuna ninni söylerken dahi erkekten ayrılmayan Türk kadını ulus işlerinde de yüksek varlığını göstermiştir.”*<sup>109</sup> sözleriyle Türk kadınına verilecek olan hakların kendinde yarattığı mutluluğu dile getirmiştir.

İsmet Paşa ve Refik Bey'den sonra, Şebın Karahisar mebusu Sadri Maksudi, Sivas mebusu İsmail Mehmet Bey ve Manisa mebusu Refik Şevket İnce Bey sırayla konuşmalarını yapmışlardır. Bu konuşmalarda da kadına verilen hakların haklılığı dile getirilmiştir.<sup>110</sup>

Bu tartışmalardan sonra Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10.ve 11. maddeleri 258 kişinin oyu ile değiştirilerek yirmi iki yaşını bitiren kadın-erkek her Türk milletvekili seçme hakkına kavuşmuş, otuz yaşını bitiren kadın-erkek her Türk'ün milletvekili olabilmesinin yolu açılmıştır. Böylece Türk demokrasisi yeni bir mevzi daha kazanarak siyasi haklarda kadın ve erkeğin eşit olduğunu kendinden çok daha önce demokratik sistemlere geçen ülkelerden daha erken gerçekleştirmiştir.<sup>111</sup>

Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda temel hedef, modern bir devlet örgütünün temelini atılması olarak belirlenmiştir. Bu dönemde yeniden yapılanma ve toplumsal değişim süreci önem taşımıştır. Laik hukukun benimsenmesi ile kadınların kamu alanına girmesi sağlanmış, eşitlikçi kamu politikaları ile devlet tarafından bu katılım özendirilmiş ve desteklenmiştir. 1930 yılında yerel seçimlerde ve 1934 yılında da genel seçimlerde Türk kadınına seçme ve seçilme hakkını tanıyan Türkiye, dünyada bu hakkı kadınlara ilk veren ülkelerden birisiydi. 1934 yılında yapılan genel seçimlerde parlamentoya 18 kadın milletvekili seçilmiş olup bu, oransal olarak % 4,5'e tekabül etmektedir. Ancak elbette ki kadınların siyasal alana ve kamusal alana

---

<sup>109</sup> TBMMZBC. , 4. Devre, C.25, s. 84-85.

<sup>110</sup> TBMMZBC. , 4. Devre, C.25, s. 85.

<sup>111</sup> İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM V.Dönem (1935-1939)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, N.13, C.1, Ankara, 2003, s. 13.

katılımlarının artırılmasında da önem taşıyan bu gelişme parlamentoda kadınların temsilini ancak sembolik oranda artırabilmiştir.<sup>112</sup>

**Tablo- 1:** TBMM'de Kadınların Bulunma Oranları(1935-1950)

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil Oranı (%)	Kadın	Temsil Oranı (%)
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	465	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6

Kaynak: Birol Aydemir, *Milletvekilleri Genel Seçimleri (1923-2011)*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012, s.5.

Dönemin gazetelerinden Halkın Sesi “Türk Kadınının Siyasi Hayata Girişi” başlığı ile kadına verilen siyasi hakları şu sözlerle desteklemektedir:

*“Türk Kadınları saylav seçilmek üzeredirler. Bu gelişmeden sevinç duyduklarını anlıyorum. Yurdun her yanından bize gönderdikleri telyazılarından ulusal kurultayın son yasası dolayısıyla coşkun duygularını bildirmektedirler. Kimse kadınlarımıza bu görüşünü çok görmeyecektir.*

*Türk kızının en yüksek erginlik belgesini ulusal kurultaydan almış olması hepimiz için bayram yapılacak bir yarışdır. Türk kızı son yılda çok olgunluk gösterdi. Kurtuluş çağında doğrudan değer çalışmalarında söz açacak değilim. Çağ bizi çok*

<sup>112</sup> Funda Şahin, “Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profili,” *T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*, Ankara, 2011, s. 21.

*çetin bir yüz ile çatmıştı. Ben işte bu kurunda kadınlarımızda beliren engin uzluğu öğmek istiyorum.*

*Kadınlar yaşama didinmesine pek yürekle atıldılar. Yalnız evde ve tarlada kalmayarak kentlerin dolaşık geçim bucaklarına sokuldular. Okula ve fakültelerin göz yıldırın köşelerine girdiler. Yargıcı, avukat, hekim kadınlar Baytar fakültesinin bilgi salonunda bıçakla çalışsan yüce mühendis okullarında yetişen kızlarımız görüldü. Üniversitede kimya hocalığında kadınlarımız vardır. Hoca okullarında ve liselerde kadın başkanlarımızın işlerini iyice başardıklarını görmekte övünürüz.*

*Yaşayışın her alanında kadınlar kendi emeklerini çıkarmak için arı adlarını koruyarak ve aza katlanarak iş aramaktadırlar.*

*Ben hemen her gün böyle bütün yürekli Türk kızlarıyla karşılaşırım.*

*Unutmamalıyız ki bütün bu görüşmeler son iki yılın özlükleridir. Kadınlar cumhurluk kurumuna koyu kararlık bir tutsak çağından geçtiler. Bu kadınlar ana olarak yuvalarımızın ve saylav olarak büyük yurdun koruyucusu ve bekçisi olacaklardır.”<sup>113</sup>*

Kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesi haberi yurt genelinde sevinçle karşılanmıştır. İzmirli kadınlar da sokaklara dökülüp kutlamalar yapmışlardır. Sokağa çıkan bu coşkulu kadınlardan biri de Benal Nevzat Hanım olmuştur. Kadınların büyük tezahüratları eşliğinde Benal Nevzat Hanım Atatürk’ün heykeli önünde bir konuşma yapmıştır. Coşkusu ve sevincini gelen kadınlarla paylaşan Benal Nevzat Hanım duygularını şu sözlerle açıklamıştır:

*“Atatürk kanununda yaşayan Türklere ne mutlu!..*

*Türk kadınlık tarihinin gözyaşı ve zincir dolu karanlık yapraklarını temelli kapayıp, önümüze bembeyaz, güneşli ak günler açan Büyük Atamız bize bugünde siyasal denkliğimizi vermekle, Türk kadınının başlı başına bir benlik, insanlık*

---

<sup>113</sup> Halkın Sesi, “Türk Kadınının Siyasi Hayata Girişi”, 1 İkinci Kanun 1935, s. 1.

*kurumunun özlü bir üyesi olduğunu acuna söyledi. Ulu cumhuriyetin bu temiz kesimi, biz kadınlara sevinç, insanlık kurumuna oğuzluk; yurda da yükselme yolları açıyor.*

*Kadına bütün haklarının verildiği bugün, artık geleneklere daha iyi gözlerle bakabiliriz. Çünkü kendi sayılan, hakkı tanınan, benliğine sahip, ezilememiş kadınlık, kafası ve bilgisi yerinde çocuklar yetiştirecek ve onlar da ; “Biz eli kolu zincirli yarım bir insanın değil, bütün hakları tanınmış bir ananın çocuklarıyız.” Diye kıvanç duyacaklarıdır.*

*Kurtuluş savaşında yavrusunun üstündeki yorganı alıp, ıslanmasın diye kağnısındaki güllerin üstüne örten Türk kadınlığına, bugün büyük Atatürk, insanlık kurumunun ünlü kapılarını açtı.*

*Artık kadın kendi mayasındaki özlüğü açıkça gösterebilecek, yurt işlerinde, ulus işlerinde gizli gizli çalışacağına, göğsünü gere gere, açık alınla iş görecektir, yurda olan borcunu kafası ile bilgisi ile ödeyecektir.*

*Bugün birçok batı ülkelerindeki kadınlar, en ufak haklarını almak için daha didişirken, Türk kadınlığı insanlık kurumundaki yerini almış bulunuyor. Çünkü fazilet demek olan Cumhuriyet ve onun Büyük Atatürk’ü, ölmez tarihler yaratan büyük Türk ırkının atasının damarlarındaki öz kanı, kendindeki büyük varlığı görmüş ve anlamıştır.*

*Türk kadınlığının temiz kalbinde Atatürk’ün büyük adı sönmez bir ışık gibi kalacak, başı yılların üstünden güneş gibi kadınlığı aydınlatacaktır.*

*Türklüğü kurtaran el, Türk kadınlığını da elbette kurtaracaktır.*

*Var ol Atatürk. Günlerimiz senin günlerine eklensin.”<sup>114</sup>*

Kadına verilen bu siyasi hakların kurucusu Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Benal Nevzat Hanım Atatürk’e duyduğu hayranlığı her konuşmasında dile getirmiştir. 1976'da TRT'de yapılan “Atatürk’le Anılar” adlı belgeselde Benal Nevzat Hanım ile de bir röportaj yapılmıştır. Bu konuşmada Atatürk’le olan

---

<sup>114</sup> İpek Yaşar, “İzmir’in İlk Kadın Milletvekili: Benal Nevzat Arıman”, *Kent Konak Dergisi*, S.20, İzmir, 2014, s. 72.



münasebetlerini ve kadınlara verilen haklarının öneminin bir değerlendirmesini yapmıştır. Sunucunun “Atatürk’ün verdiği bu haklara yabancılar nasıl tepkiler verdiler?” diye sorduğunda Benal Hanım:

*“Büyük etki yaptı. Biz ilk Ankara’ya gittiğimizde oteller hınca hınç doluydu. Gelen mebus hanımlara parti marifetiyle birer o da hatta 2 mebus hanıma bir oda düşmüştü. Çünkü gelen Afrika’dan Avrupa’dan, Amerika’dan her taraftan gelmişti. Türk kadını ne yapacak nasıl yemin edecekler diye. Gelenler gazetecilerdi. Fotoğrafçılar muhabirler meclis koridorlarında gezerler bizleri ararlardı. Bir hanım gördüklerinde sorarlardı eviniz var mı barkınız var mı nasıl bıraktınız tahsiliniz nedir. Ne sualler. Hatta yemin ettiğimiz gün hepimizin resmimizi aldılar. Hatta Lillustration beni kapak resmi olarak koydu.”* yanıtını vermiştir.

"Atatürk’ün Kadınlara bu kadar değer vermiş, bu kadar hak vermiş olmasını neye bağlıyorsunuz?" sorusuna ise; *“Kadınlara bu değeri nasıl olsa verecekti. Çünkü Atatürk insan haklarını tanıyan bir insandı. Her insana her ferde her Türk’e verdi. Yeni yeni kanunlar yaptı. Kanunu medeni yaptı. Yeni kanunlar yaptı bütün herkesin hakkını verirken Türk anasını o bizzat gözleriyle gördü kurtuluş savaşında. Erkeğinin yanında Anadolu kadınının erkeğini bırakmadan herkesin malumudur yağmurun başladığı zaman çocuğunun üzerindeki yorganı alıp merminin üstüne koyan kadının layığı olan mevkine oturttu. Toplumdaki mevkine oturttu evindeki mevkini tatmin etti. Başka türlü olmazdı çünkü Atatürk çok medeni bir insandı. Atatürk gibi bir dahi mutlaka kadına hakkını verecekti. Çünkü herkese verdi. Bütün Türklere vermedi mi? Cumhuriyeti istedik mi? Kendi verdi. Demokrasiyi istedik mi hayır kendi verdi. Kanunu medeni miras taksimi bütün hakları veren oydu. Kadına hak vermemek bir milletin yarısını haksız bırakmaktı. Atatürk zaten ben duymadım fakat duyanlar söylüyor benim yaptığımı kadınlar bile yapardı dermiş. Fakat yaptıklarını değme erkekler yapamazdı”* şeklinde yanıtlamış ve Atatürk’ün bu konuya ne kadar önem verdiğinin bir kez daha altını çizmiştir.<sup>115</sup>

---

<sup>115</sup><https://www.izlesene.com/video/ilk-kadin-milletvekillerinden-benal-ariman-aturkle-anilari/> 10080 806 TRT, Atatürk’ten Anılar Programı, 16.Bölüm, 1976.

### 1.2.1.3. Atatürk ve Kadın

Ülkemizde kadın haklarının ve eşit olmayan düzenin iyileştirilmesini savunan en büyük öncü Atatürk'tür. Atatürk kadın ile ilgili yaptığı birçok konuşmada kadına verdiği değeri her defasında dile getirmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Türkiye güçlü bir yönetime sahip olmuştur. Böylece Türk kadınının hakkı olan eşitlik ve ilerleme Atatürk'ün öncülüğünde ele alınacaktı. Atatürk'ün kadınlar hakkında söylediği o mükemmel sözlerden sadece birkaçı şöyledir:

*“Mümkün müdür ki bir toplumun yarısı topraklara zincirle bağlı kaldıkça diğer kısmı semalara yükselsin.”*

*“Şüphe yok ki ilerleme adımlarını dediğimiz gibi iki cins tarafından beraber arkadaşça, atılmak, ilerlemek ve yenilik alanında yol almak lazımdır. Herhalde cesur olmak lüzumu aşikardır”.*<sup>116</sup>

Atatürk 1923 yılında *“Şuna inanmak lazımdır ki dünya yeryüzünde gördüğünüz her şey kadının eseridir.”* demekte ve *“toplumun başarısızlığının asıl sebebi kadınlara karşı olan bilgisizlikten ileri gelir, bir toplumun bir organı faaliyette iken diğer bir organı işlemez ise o toplum felç olur”* ana düşünceleriyle çağdaş bir bakışı yansıtmaktadır.<sup>117</sup>

Kadının en büyük görevinin analık olduğunu belirtirken bunun başarıyla yerine getirilmesi için kadına erkeklerin yaptığı bütün öğretim kademelerinin açılmasının gerekli olduğu, artık kadınların toplumsal hayatta erkekle birlikte yürüyebileceklerini ve birbirlerinin yardımcısı olacaklarını belirtmiştir.<sup>118</sup>

*“Bir toplum, cinsinden yalnız birinin zamanın gereklerini kazanmasıyla yetinirse o toplum yarıdan fazla eksiklik içinde kalır. Bir millet gelişmek ve medenileşmek isterse özellikle bu noktayı temel olarak kabul etmek mecburiyetindedir. Bizim toplumumuzun başarısızlığının nedeni, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlik ve kusurdan doğmaktadır... Bundan dolayı bizim toplumumuz için ilim ve fen gerekli ise*

<sup>116</sup> İffet Halim Oruz, *a.g.e.*, s. 11.

<sup>117</sup> Emel Doğramacı, *a.g.e.*, s. 18-19.

<sup>118</sup> İffet Halim Oruz, *a.g.e.*, s. 23.

*bunları aynı derecede hem erkek ve hem de kadınlarımızın kazanmaları gerekir... Milletimiz kuvvetli bir millet olmaya karar vermiştir. Bugünün gereklerinden biri de kadınlarımızın her konuda yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı kadınlarımız da bilgin ve ilme açık olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğrenim derecelerinden geçeceklerdir. Sonra kadınlar sosyal hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır.”<sup>119</sup>*

*“Kadınlarımız asıl mücadele alanı, asıl zafer kazılması gereken alan biçim ve kılıkta başarıdan çok; ışıkla, bilgi ve kültürle, gerçek faziletle süslenip donanmaktadır”* görüşünden hareket eden Mustafa Kemal’in öncülüğünde Cumhuriyet’in kurulması kadınlara büyük kazanımlar getirmiştir.<sup>120</sup>

Kurtuluş Savaşı sırasında Türk kadınlarının cephe ve cephe gerisinde göstermiş olduğu üstün başarı, savaş sonrası kadınların siyasi hakları konusundaki tartışmaları kendiliğinden gündeme getirirken, kadınlara siyasal haklarının verilmesini yeni devletin programının temel bir unsuru olarak gören ve kadınların siyasi yönetime katılmalarının ülkeye getireceği faydaları idrak eden Mustafa Kemal, çeşitli siyasi akımların bulunduğu ve çok farklı görüşlerin mücadele ettiği Birinci ve İkinci meclislerde genel havanın olgunlaşmasını beklemiş ve kadının siyasal haklarını meclis gündemine getirebileceği en müsait şartları kollamıştır. Nitekim, Kurtuluş Savaşı’nın hemen ertesinde, Ocak 1923’te İzmit Basın toplantısında A. Emin Yalman’ın, “*Halide Edip Hanım’ı milletvekili görecek miyiz?*” sorusuna Mustafa Kemal, bu konuda yasada bir açıklık bulunmadığını, “*50.000 erkek nüfusa bir milletvekili*” seçileceği hakkında hükümden “*erkek*” deyimini çıkartılacak olursa kadınlara da seçim hakkı verilmiş olacağını belirtmiştir. Ancak bu konuyu konuştuğu bazı kimselerin böyle bir değişikliğe karşı çıktıklarını da eklemiş ve er geç bu hakkın sağlanacağını vurgulamıştır.<sup>121</sup>

Çağın en ileri medeniyeti batı medeniyeti olması nedeniyle çağdaşlaşma yolunda batı medeniyetini hedef alan Atatürk, toplumda kadınla erkek arasında

<sup>119</sup> *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2006, s. 452; Sevilay Özer, *a.g.e.*, s. 138.

<sup>120</sup> Emine Yavaşgel, *Türk Siyasetinde Kadının Temsil Sorunu*, Derin Yayınları, İstanbul, 2014, s. 74.

<sup>121</sup> Ayşen İçke, *Türkiye’de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014, s. 29-30.

sosyal, ekonomik ve siyasal açıdan tam bir eşitlik sağlanmadıkça o toplumun çağdaş bir düzeye gelemeyeceğine inanmış ve inancını çeşitli tarihlerde yaptığı konuşmalarda açıklıkla ifade etmiştir. 21 Mart 1923'te Konya'da yaptığı bir söylevde; *“düşmanlarımız... diyorlar ki: Türkiye uygar bir millet olamaz, çünkü Türkiye halkı iki parçadan oluşmaktadır. Kadın ve erkek diye iki kısma ayrılmıştır. Oysa bir toplum aynı amaca bütün kadınlarıyla ve erkekleriyle beraber yürümezse ilerlemesine ve uygarlaşmasına fen açısından imkân ve ilmi olarak imkân yoktur.”* sözlerini ifade eden Atatürk, yine 30 Ağustos 1924 tarihinde Dumlupınar'da yaptığı bir konuşmasında, aileye ilişkin düzenlemeler konusundaki düşüncelerini belirtirken, ilk kez kadının *“doğal haklarından söz etmekte ve şöyle demektedir: “medeniyetten bahsederken şunu da kesinlikle bildirmeliyim ki, medeniyetin esası, ilerlemenin ve gücün temeli, aile hayatıdır. Bu hayatta fenalık, muhakkak toplumsal, ekonomik, siyasal beceriksizliğe neden olur. Aileyi oluşturan kadın ve erkek unsurların doğal haklarına sahip olmaları, aile görevlerini yapacak güçte bulunmaları gerekmektedir”*.<sup>122</sup>

---

<sup>122</sup> Ayşen İçke, *a.g.e.*, s. 37-38.

## 2. BÖLÜM

### BENAL NEVZAT ARIMAN'IN AİLESİ, EĞİTİMİ VE EDEBİ HAYATI

#### 2.1. Benal Nevzat Arıman'ın Ailesi

Benal Nevzat 1903 tarihinde İzmir'de doğmuştur.<sup>123</sup> İlk ve orta tahsilini İzmir'de yapmıştır.<sup>124</sup> Babası İzmir'in ilk Türk avukatı, Hizmet Gazetesi sahibi ve İzmir'in ilk edebi dergisi olan Nevruz Dergisini çıkaran Şair Tevfik Nevzat Bey'dir. Annesi Cemile hanımdır.<sup>125</sup>

Benal Nevzat Hanım'ın annesi Cemile Hanım Türk kadınlarının iftihar edeceği kıymetli kadınlardan birisidir. Annesi Cemile Hanım ise Şeceresi Keylaniler'lere kadar dayanan Şamlı ipek tüccarı Hacı Abdullah Efendi'nin kızıdır.<sup>126</sup> Kocasının başına gelen bütün olumsuzluklarına rağmen yılmadan ona destek olmuş, hayatını felaketler, mahrumiyetler içinde geçirmiş, kocasına elinden gelen maddi- manevi yardımı yapmış, onu desteklemiş, teselli etmiş ve onun vefatından sonra da bütün hayatını çocuklarının tahsil ve terbiyelerine adanmış, iyi ahlaklı ve cesur bir kadındır. 1936 senesine kadar yaşamıştır. Türk inkılâbını, kocasının ideallerinin gerçek

---

<sup>123</sup> [https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT\\_932\\_1\\_5.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_932_1_5.pdf) sonuç adresinden 5. döneme ait Benal Nevzat'ın Tercüme-i Hali Dosyası., TBMM Albümü 1920-2010, C.1, 1920-1950 TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, N.1, 2010, s.265; Aykar Alat'ın "Benal Nevzat Arıman'ın Hayatı ve Eserleri" adlı Yüksek Lisans Tezinde: "Benal Nevzat Hanım'ın doğum tarihi il mezarlıklar Müdürlüğü evraklarında yanlış bir hesaplama ile 1903 gösterilmiştir. Oysa Tevfik Nevzat'ın ve Benal Nevzat'ın mektup ve hatıralarındaki tarihler, bu tarihin 1901 olduğunu gösterir." demektedir. Aykar Alat, *Benal Nevzat Arıman'ın Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İzmir 1999, s.1; İpek Yaşar, *a.g.e.*, s. 71; İhsan GÜNEŞ, *Türk Parlamento Tarihi TBMM V.Dönem 1935-1939*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, N.26, s.367; Aydan Kumral ve diğerleri, *Siyasette İzmir'in Kadınları, Milletvekilleri Belediye Başkanları Belediye Meclis Üyeleri (1930-2014)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2014, s. 113.

<sup>124</sup> Selman Yaşar, *a.g.e.*, s. 195.

<sup>125</sup> Selman Yaşar, "Türkiye'nin İlk Kadın Milletvekillerinden Benal Nevzat (İştar) Arıman", *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s.4, 2010, s. 205.

<sup>126</sup> İpek Yaşar, *a.g.e.*, s. 71.

olduğunu ve kızlarından birisinin Atatürk'ün ilk kadın milletvekillerinden biri olduğunu görmekle, çektiği felaketlerin tesellisini bir dereceye kadar bulmuştur.<sup>127</sup>

Benal Nevzat Hanımın babası Şair Tefvik Nevzat 1865 tarihinde İzmir'de İkiçeşmelik'te doğmuştur. Babası Kırım Muharebesinde büyük yararlıklar gösterip, binbaşılık rütbesinde bulunan Seferihisarlı Hasan efendidir. Annesi, yine Seferihisarlı Şeyh Hacı Ömer efendinin kızı Habibe Hanımdır.<sup>128</sup> O, İzmir'in ilk Türk gazetesi Hizmet'i, 1886 yılından itibaren 3 yıl süre ile günlük olarak yayınlayan ve İzmir basın tarihinin öncü isimlerinden biridir. Yazar, avukat, şair ve öğretmen olan Tefvik Nevzat Bey, Fransa'nın en büyük liyakat madalyası ile de onurlandırılmıştır. İzmir'in kent kültüründe Türkçenin yazı dili olarak yaygınlaştırılmasında emeği olmuştur.<sup>129</sup>

Tefvik Nevzat Bey hürriyet aşığı bir aydındır. Benal Nevzat Hanımın babası ile ilgili anlattığı şu iki ilgi çekici anı bunun ispatıdır: İlki İzmir Askeri Kırathanesi'nde otururken arkadaşlarına; *“bizi ne kadar tazyik ve takip etseler boştur. Bu memlekette mutlaka hürriyet olacak, meclis-i mebusun kurulacak ve benim kızlarımdan birisi mebus olacak.”* dediği meşhurdur.<sup>130</sup> İkincisi, *“Bir gün idadi imtihanlarının birinde, imtihan heyeti odasında, oldukça kalabalık heyetin önünde, genç bir talebenin verdiği bir imtihandan sonra, ruhundaki hürriyet ateşinin galeyanını frenlemeyen babam Tefvik Nevzat, odadaki Türk bayrağını eline alıp: “-Ne zaman bu bayrağı elimize alıp “Yaşasın Cumhuriyet!” diye bağıracağız demiştir.”*<sup>131</sup> olmuştur.

Tefvik Nevzat Bey fikirlerinden dolayı birkaç kez tutuklanmıştır. Bu süreçte Fransa Hükümeti tarafından başarı nişanı ile ödüllendirilmesi sonucunda hapisshaneden çıkarıldığını Benal Nevzat Hanım şöyle anlatmaktadır: *“Fransa Hükümeti babama “Palme Academiques” nişanı vermeyi kararlaştırır ve kendisini “Officier D’academie” ilan eder. Bu, önemli bir Fransız nişanıdır.*

<sup>127</sup> Ali Birinci, *Tarihin Kara Kitabı Tarihçiliğimizde Usul ve Ahlak Meseleleri*, Hitabevi Yayınları, , Ankara, 2014, s. 130-131.

<sup>128</sup> Ali Birinci, *a.g.e.*, s.117.

<sup>129</sup> Yaşar Aksoy, Kadın Gözüyle Politika, *Yeni Asır Gazetesi*, 8 Ekim 1991, s.5. Benal Nevzat Hanım torunu Supsun Güralp'ten aldığımız bilgiler.

<sup>130</sup> Ali Birinci, *a.g.e.*, s. 120.

<sup>131</sup> Yaşar Aksoy, “İlk Kadın Milletvekili İzmir’li Benal Nevzat Anlatıyor: Kadın Gözüyle Politika”, *Yeni Asır Gazetesi*, 9 Ekim 1991, s. 5.

*Fransa Cumhuriyeti, bu nişanı babama gönderdiği vakit kendisi Bitlis'te sürgündedir. Bir sürgününün Fransa hükümeti tarafından böylece taltif ve takdiri, Babıali'yi ve Padişahı epeyce telaşa düşürmüş olacak ki, Tevfik Nevzat ve üç arkadaşı o sırada "mazharı affi şahane" olur. Yani Padişahın affına uğrarlar. Ardından Padişah da, babama dördüncü rütbeden Mecidiye nişanı ihsan eder. Babama verilen berat şöyledir:*

*"İzmir Mektebi İdadisi Lisani Osmani muallimi Tevfik Nevzat Efendi'ye, dördüncü rütbeden ihsan buyurulan Mecidi nişanı beratı alisi..."<sup>132</sup>*

Tevfik Nevzat Bey'in ikinci kez tutuklanması ise İstibdat Döneminin en ağır günlerinde Sultan Abdülhamit'e "Padişahım Çok Yaşa" yerine "Yaşasın Hürriyet" diye bağırması sonucunda gerçekleşmiştir.<sup>133</sup> Bu tutuklama kararı Tevfik Nevzat Bey için verilen son karar olmuştur. Benal Nevzat Hanım babasının tutuklanma emrinden sonraki sürecinden ise şöyle bahsetmektedir: *"Piyas Kalesi'ne gönderilmek üzere yola çıkarılan Tevfik Nevzat, Adana Hapishanesi'ne bırakılır. Burada haksız yere kürek cezası çekmeye başlar. Bu arada İzmir'deki mallarımıza el konur.*

*Eski ortaklarımız, çeşitli düzenlerle gazete ve yazıhanemize sahip olurlar. Buna rağmen bana hitap ettiği tüm mektuplarda inançlı ve kuvvetli olduğunu yazar babam."*<sup>134</sup>

Tevfik Nevzat'ın Adana'daki hapis hayatı ağır koşullar altında geçmiştir. Ailesiyle görüşmesine müsaade edilmemiştir. Tevfik Bey'in ailesine olan özlemi yakın çevresindeki mahkûm arkadaşları tarafından da fark edilmiştir. Hapishanedeki mahkûmlar bile onun bu haline tahammül edememişlerdir. Kendisine acımışlardır. Adam öldürmekten on sekiz seneye mahkûm olan bir koğuş arkadaşı ağlayarak; *"Bey, benim adresimle, ailenle muhabere et"*, demiştir. Nevzat Bey'in ailesi çok zaman bu mahkûm arkadaşı vasıtasıyla, Nevzat Bey ile mektuplaşmak imkânı bulabilmiştir.<sup>135</sup>

---

<sup>132</sup> Yaşar Aksoy, *a.g.e.*, s. 5.

<sup>133</sup> İpek Yaşar, *a.g.e.*, s. 71.

<sup>134</sup> Yaşar Aksoy, 9 Ekim 1991, s. 5.

<sup>135</sup> Yaşar Aksoy, 9 Ekim 1991, s. 5.

Tevfik Nevzat Bey'in vefatı hakkında ise Benal Nevzat Hanım; “17 Mayıs 1905 günü mahkûmiyetinin bitmesine 3 ay kala hapisshanede şehit edilir. Resmi açıklamaya göre kendisini kuyuya atarak intihar etmiştir. Tabi ki gerçek bambaşkadır ve buna hiç kimse inanmaz.”<sup>136</sup> demiştir.

Tevfik Nevzat'ın ailesini ve çocuklarını çok sevdiği ve çocuklarının resimlerini bir dakika olsun yanından ayırmadığı anlatılmaktadır. Vefatında çocuklarının resmini koynunda bulmuşlar ve bir gardiyan: “Bey, bu resimleri hiç yanından ayırmazdı” diyerek onların atılmasına razı olmamış ve sonra bu resimleri ailesine göndermiştir.<sup>137</sup>

Tevfik Nevzat Bey'in mezarı Adana'dadır. Tevfik Nevzat ölünce izini ve yerini, bütünüyle kaybettirmek için kimsesizler bölümüne defnedilmiştir. Meşrutiyet'ten sonra Adanalılar kendisine bir kabir yaptırmış ve üstüne de: “Şehid-i hürriyet İzmirli Tevfik Nevzat” yazılmıştır. Daha sonra Adana Ziraat Mektebi'ne müdür olan, Tevfik Nevzat'ın büyük damadı ziraatçı Rahmi Öke tarafından güzel bir törenle, Tevfik Nevzat'ın kabri Asri Mezarlık'a nakledilmiştir.<sup>138</sup>

Benal Nevzat Hanım babasının ölümünden sonra duyduğu elem acıyı şu şekilde dile getirmiştir: “babamı hiç bağrıma basamadım.” Babasız yetişen Benal Nevzat, “Babamı okşayamadım, ama daima onun yolundan gittim.”<sup>139</sup> şeklinde üzüntüsünü dile getirmiştir. Babasına olan sevgisi ve hayranlığı, Nevzat soyadının Benal Hanım için değerini oldukça arttırmaktadır. Bunun için de babasından ona kalan önemli bir hatıra olarak isminin yanında kartvizitlerinde onu kullanmaya devam etmiştir. Öyle ki babası yazı yazmaya başlarken aldığı Nevzat ismini sonra, Tıbbiye'den Avrupa'ya firar eden kardeşine, yeğenlerine, kendi çocuklarına ve karısına vererek bundan tam seksen sene evvel soyadı olarak kullanmıştı (1304-1888).<sup>140</sup>

Benal Nevzat Hanım TBMM'nin V. ve VII. dönemlerinde “Benal Arıman”, VIII. dönemde ise “Benal Nevzat Arıman” olarak kayıtlara geçmiştir. Bu arada V.

---

<sup>136</sup> Yaşar Aksoy, 9 Ekim 1991, s. 5.

<sup>137</sup> Ali Birinci, a.g.e. s. 133.

<sup>138</sup> Ali Birinci, a.g.e., s.134.

<sup>139</sup> Yaşar Aksoy, 9 Ekim 1991, s. 5.

<sup>140</sup> Ali Birinci, a.g.e., s.119.



dönemde verdiği özgeçmiş beyanında “Benal Nevzat İştar” olarak ismi geçmektedir.<sup>141</sup>

Benal Nevzat Hanımın soyadı ile ilgili karışıklık hakkında torunu Supsun Hanım karışıklığa şöyle söylemiştir *”bildiğiniz gibi o sıralar soyadı yok, Tevfik ve Refik kardeşler soyadı olarak baba adları olan Nevzat’ı kullanıyorlar ve anneannemde babasının ölümünden sonra ikinci isim olarak Nevzat’ı kullanıyor. Soyadı kanununun çıkmasıyla Çağatayca yıldız demek olan İştar’ı soyadı olarak alıyor ama hemen arkasından evlendiği için İştar soyadını çok az yerde görüyoruz. Bunun üzerine evliliğinden çocuğu doğunca İştar adını kızına koyuyor. Yani aslında isimleri gençlikte Benal Nevzat, soyadı kanunu ile Benal Nevzat İştar, evlendikten sonra da ( bugünkü mantıkla bakıp kızlık soyadını da kullansaydı Benal Nevzat İştar Arıman olmalıydı. Ama kızlık soyadı kullanılmadığından evlilik sonrası adı Benal Nevzat Arıman geçiyor.”*<sup>142</sup>

## 2.2.Benal Nevzat Arıman’ın Eğitim Hayatı

Babası öldüğünde çok küçük olan Benal Nevzat Hanım, annesinin isteği ile bu yıllarda şiirle tanışmış ve milli piyeslerde rol almıştır. İlköğrenimi İzmir’in ünlü eğitimcisi Yusuf Rıza Efendinin kurduğu Bedreka-yı İrfan adlı özel bir okulda ve orta tahsilini de İzmir Dame de Sion Fransız okulunda tamamlamıştır.<sup>143</sup>

1920’de yüksek öğrenimi için yurtdışını tercih ederek Paris’e gitmiştir. Bunun sebebini kendisi röportajında şöyle açıklamaktadır: *“işgal yılları çok acı çekmiştik. Bunu eski İzmirliiler iyi bilir. Yunanlıların çok zulüm yaptığı bir bölgede yetişmiştim. Rum kopilleri evlerimizin dış kapılarının anahtar deliğine ağızlarını dayayıp içeri doğru bağırlardı. “Kostantinapolis’i alacağız, Türkleri Kızilelma’ya süreceğiz.” Sabah akşam böyle bağırip sinirlerimizi laçka ederlerdi. Yani bizi Orta Asya’ya, Turan’a sürgün etmek istediklerini beş yaşındaki veletlere bile*

<sup>141</sup> Sema Yıldırım- Behçet Kemal Zeynel, *TBMM Albümü 1920-2010*, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, N.1, C.1., s.2 97.

<sup>142</sup> Benal Nevzat Arıman’ın torunu Supsun Güralp’ten alınan bilgiler.

<sup>143</sup>Sibel Duruoğlu, *Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih(Türkiye Cumhuriyeti Tarihi) Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 95.

*öğretmişlerdi. Bazı dost Rum komşular bulunmasına karşılık, çapulcular ve fanatikler o kadar çoktu ki bunlar Yunan askerleriyle birleşince İzmir içinde ne dirlik kaldı ne düzen Papazlar da bu anarşiyi var gücüyle destekliyorlardı. Bu yüzden işgalin ikinci yılında Fransa'ya gittim.”<sup>144</sup>*

Paris'e gittiğinde ilk olarak Ecole de Sion Politique' e girmek için başvurmuştur. Ancak bu okula başvuran ilk kadın Benal Nevzat Hanım olmuştur. Okul sadece erkek öğrenci kayıtlarını kabul ettiği için bu bölümden ret cevabı almıştır. Daha sonra Sorbonne Üniversitesine kaydını yaptırmıştır.<sup>145</sup> Benal Nevzat Hanımın torunu Supsun Güralp, Benal Nevzat Hanımın babasının ölümünden sonraki eğitim hayatları hakkında şunları söylemiştir:

*“Tevfik Nevzat Bey'in ölümü ailesi için zor günlerin başlangıcı olmuştur. Benal Hanım 3 yaşında yetim kalır. Tevfik Nevzat Bey'in eşi Cemile Hanım, kızları Menije, Mutahhare ve Benal hanımlar, imparatorluğun bu karanlık dönemini büyük zorluklarla geçirirler. Ancak Tevfik Nevzat beyin ölümü ve zor günler kızların okuma arzularını engellememiştir.*

*Üç kız kardeş İzmir'de dayıları Emin Bey'in yanında lise öğrenimlerini tamamlar, o sırada İzmir'de olan Dame de Sion'u bitirirler. Üniversite tahsili yapmak üzere Fransa'ya Dr. Amcaları Refik Nevzat Bey'in yanına giderler. Amcaları Refik Nevzat Bey'in de siyasi bir kimliği vardır, askeri Tıbbiye de okurken padişah baskısına dayanamayıp Marsilya'ya kaçmıştır. Daha sonra padişah tarafından affedildiği halde padişaha güvenmemiş, kardeşi Tevfik Bey gibi eşi ve çocukları da olmadığından Türkiye'ye dönmeyip Fransa'da kalmaya devam etmiştir.*

*Amca Dr. Refik Nevzat Bey'in bir önemli özelliği de Sosyalist Enternasyonale katılan ilk Türk olmasıdır.*

---

<sup>144</sup> Benal Nevzat Hanım'ın Paris'e gitme tarihlerinde farklılıklar vardır. Sibel Duruoğlu'nun tezinde gidiş tarihi olarak 1922, dönüş tarihi olarak ise 1926 şeklinde gösterilmektedir. Benal Nevzat Hanım'ın torunu Supsun Güralp'ten alınan bilgilerde ise Paris'ten dönüş tarihi 1923 olarak belirtilmiştir. Benal Nevzat Hanım kendi tercüme hal kağıdında ise 1920 yılında Paris'e gittiği belirtilmektedir.

<sup>145</sup> Yeni Asır Gazetesi, “Milli Mücadele ve Devrimler”, 10 Ekim 1991, s..5.

*Siyasi bilinci ve kimliği bu kadar gelişmiş bir ailede yetişen Benal Hanım da Fransa'ya gittiğinde siyaset bilimi okumaya karar verir. Sorbonne Üniversitesinin Science Politique fakültesine başvurur ve bu fakülteye başvuran ilk kadın unvanını da kazanır. Ancak o tarihte Fransa kadın hakları konusunda, kadınları siyaset bilimi bölümüne kabul edecek kadar büyük bir ilerleme kaydetmemiştir. Benal Hanım'a kadınları bu bölüme almadıkları, siyaset yerin edebiyat okuması söylenir. Bu dönemde Avrupa'da kadınlar bilim dünyasına da daha tam olarak kabul edilmemiştir. Erkeklerin denetiminde olan bir alana, siyasete kadınların girmesi düşünülemez bile. Benal Hanım çaresiz edebiyat fakültesine gider.*

*Tıp tahsili gören Menije hanım ve müzik tahsili gören Mutahhare hanım eğitimlerini yarım bırakarak evlenirler, Benal Hanım ise evlenme tekliflerine sıcak bakmaz ve geleceğın Japon imparatoru Hirohito gibi seçkin öğrencilerin arasında eğitimini tamamlar. 1923 yılında Sorbonne Universtesi Edebiyat Fakültesinden mezun olur.*

*Ayrıca Benal Nevzat Hanım, Arapça, Farsça, Fransızca ve Rumca bilirdi, 4 dili de akıcı olarak konuşurdu. Ayrıca Sorbonne'da Latince dersi de almıştı”<sup>146</sup>*

Benal Nevzat Hanımın torununun ayrıca açıklık getirdiği bir konu ise Benal Nevzat Hanımın Atatürk tarafından okutulduğuna dair yapılan haberdır. Kendisi bu konuya şu şekilde açıklık getirmiştir:

*“Bu tamamen yalandır, anneannem 1903 doğumlu ve 1923 te Sorbonne'dan mezun olmuştur. O sıralarda Mustafa Kemal zaten vaktini savaşmakla geçiren, bir subaydır, ne birini okutabilecek maddi durumu vardır, ne de bununla ilgilenecek zamanı. Benal Hanım, yukarıda da yazmış olduğum gibi o sırada Fransa'da doktorluk yapmakta olan amcası Refik Nevzat Bey'in yanında kalmış ve okumuştur. Okumasının ve üniversite mezuniyetinin Mustafa Kemal ile ilgisi yoktur. Mustafa Kemal'in İzmir'den seçilecek kadın milletvekili için “Tevfik Nevzat Beyin*

---

<sup>146</sup> Benal Nevzat Hanımın torunu Supsun Güralp'in anlatımı. (4 Ağustos 2016)

*kızlarından biri'' demesinin sebebi Jön Türk Hareketi nedeniyle Tefvik Nevzat Bey adını yakından biliyor olmasındandır. ''<sup>147</sup>*

1923 yılında Türkiye'ye dönen Benal Nevzat Hanım yıllar sonra yani 1991'de yapılan bir röportajında kendi kimlik kartını şu şekilde oluşturmuştur:

Kimlik Kartı

Doğumu: İzmir- 1900.\*

Babası: Büyük Türk Şairi ve şehidi gazeteci Tefvik Nevzat Bey

Eğitimi: Paris- Sorbonne Üniversitesi

Çarpıcı Özellikleri: Türkiye'de siyasi partinin ilk kadın üyesi, ilk kadın yönetim kurulu üyesi, ilk kadın belediye meclis üyesi ve ilk kadın milletvekili.

Beğendiği Devlet Adamı: Mustafa Kemal Paşa, Gazi Hazretleri, Büyük Şef veya Atatürk.

Sevdiği Besteci: Beethoven

Sevdiği Yazar: Dostoyevski, Steinbeck, Namık Kemal, Tefvik Fikret, Atilla İlhan.

En Sevmediği Kişiler: Abdülhamit ve Stalin.

En Sevmediği Eşya: Takunya ve Çarşaf

Uğurlu Tarihi: Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı veren kanunun çıktığı 5 Aralık 1934 tarihi.

Özlemi: 1935'te ilk kez meclise birlikte girdiği hiçbir hayatta olmayan 17 kadın arkadaşı.

---

<sup>147</sup> Supsun Güralp,(4 Ağustos 2016)

\* Benal Nevzat Hanımın sicil kaydındaki doğum tarihi ile burada verdiği doğum tarihi farklılık göstermektedir.

Son Arzusu: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yarı yarıya bayan milletvekillerinden oluştuğu günü görebilmek. O gün hep Atatürk'ü anmak!<sup>148</sup>

### 2.3.Benal Nevzat Arıman'ın Edebi Hayatı

Benal Nevzat Hanım siyasi kimliğiyle tanınmış olsa da edebi yönü de çok güçlüdür. Bu edebi yönünü siyasette de sıkça kullanmıştı. Gerek halka seslenişlerinde ve gerekse de özel günlerde yazdığı şiirlerde ve en önemlisi halkı bilinçlendirmek için kaleme aldığı makalelerde büyük katkısı olmuştur. Üniversite eğitimini Edebiyat bölümünde bitirmesi ve şair bir babaya sahip olması edebi yönünün güçlü olmasında tabii ki etkili olmuştur.

15 yaşında şiir yazmaya başlayan Benal Hanım gazetelerde sosyal, edebi, özellikle kadın konularında yazılar yazmış ve konferanslar vermiştir. Yarısı basılmış pek çok yazıları tiyatro piyesleri ve romanları bulunmaktadır. Fransızca, Farsça ve Rumca bilen Benal Hanım'ın Kara Osman, Manzum Piyes (1973), Aytım, şiirler (1974) adlı şiir kitapları ile Kösem Sultan adlı basılmamış bir eseri bulunmaktadır.<sup>149</sup>

İlk şiiri Aytım adlı eserinde yer alan "Okurlarıma" adlı şiirdir. Daha sonra amcasının yanında Fransa'da kalırken "Babama" adlı şiirini ve İzmir'e dönüşte bir sel fotoğrafından etkilenerek "Seylâb" adlı şiirini yazmıştır. Bu şiir 1924 Temmuzunda Sadâ-yı Hak adlı gazetede yer almıştır. Aynı gazetede "Kadın" adlı bir makalesi de yayınlanan Benal Hanım, Halkapınar'da açılan bir anıt için düzenlenen şiir yarışmasında birinciliği kazanmıştır. Bu başarılarından sonra İzmir'de çıkan gazete ve dergilerde çeşitli türden eserleri yayımlanmıştır. Bunlar 1926-1932 yılları arasında Hizmet gazetesinde, 1927-1929 yılları arasında Âhenk gazetesinde, 1927-1928 yılları arasında Fikirler dergisinde, 1929-1934 yılları arasında Anadolu gazetesinde ve 1932 yılında Halkın Sesi'nde yayınlanmış şiir, hikâye ve makalelerdir. Gazete ve dergilerdeki eserleri 31 şiir, 8 hikâye ve 7 makaleden ibarettir. Şiirleri daha çok kendi ruh halini ve dünya görüşünü yansıtan karamsar

---

<sup>148</sup> Yaşar Aksoy, "Türk Kadını Meclis'e Yakışır", *Yeni Asır Gazetesi*, 7 Ekim 1991, s.5.

<sup>149</sup> İpek Yaşar, *a.g.e.*, 2014, s.71..

şiiirlerdir. Bu şiiirlerini yenilerini de ekleyerek 1974 yılında Aytım adlı kitabında toplanmıştır. Hikâyelerinde sosyal konuları işleyen Benal Hanım, makalelerinde kadın, siyaset ve bilim gibi konular üzerinde durmuştur. Bunlar arasında kadının toplumdaki yeri ve eğitimi ağırlıktadır. Üslup olarak söyleve daha yakın olan makalelerinde Atatürk'ten ve O'na olan minnet duygularından bahsetmiş ve kadınları da bu yönde eğitmiştir. Osmanlı Devletinin kuruluşunu ve Osman Bey'i anlatan basılı bir piyesi olan Benal Hanım'ın basılmamış beş perdelik iki manzum piyesi ile İstanbul'un Fethi ve Güzel İren, Roksolan (veya Kösem Sultan) ve Ayfer adlı piyesleri ve romanları da bulunmaktadır. Eserlerindeki ortak konu ise çocuk olmuştur. Eserlerinde geleceği çocukla özdeşleştirmiş ve çocuğun eğitim meselesi üzerinde durmuştur. Avrupa'yı tanıyan, yabancı dili ve geniş bir kültürü olan bir aydın olarak düz yazılarıyla halka ulaşmaya çalışmıştır. Benal Nevzat Hanım'ın yayınlanmış eserleri şunlardır:

## 1924

“Kadın” (makale) Sadâ-yı Hak, no.1354, 6 Haziran 1340/1924

“Metruk Evin Esrarı” (hikâye) Sadâ-yı Hak, no.1361, 15 Haziran 1340/1924

“Versailles Sarayı'nda” (makale) Sadâ-yı Hak, no.1364, 18 Haziran 1340/1924

“Açlık Korkusu” (hikaye) Sadâ-yı Hak, no.1375, 1 Temmuz 1340/1924

“Seylâb” (şiiir) Sadâ-yı Hak, no.1396, 29 Temmuz 1340/1924

“Fırtına, Sükûn” (şiiir) Sadâ-yı Hak, no.1406, 10 Ağustos 1340/1924

“Bataklık” (hikaye) Sadâ-yı Hak, no.1406, 10 Ağustos 1340/1924

“Meçhul Asker” (şiiir) Sadâ-yı Hak, no.1432, 9 Eylül 1340/1924

“Küçük Yaramaza” (şiiir) Sadâ-yı Hak, no.1455, 25 Eylül 1340/1924

## 1925

“Kış” (şiiir) Sadâ-yı Hak, no.1546, 21 Kanun-ı Sani 1341/1925

“Matemli Yuva” (şiiir) Sadâ-yı Hak, no.1566, 13 Şubat 1341/1925

“Şubat Hikâyesi” (hikâye) Sadâ-yı Hak, no.1572, 20 Şubat 1341/1925

## 1927

“Vahşi Ada” (hikâye) Hizmet, no.78, 27 Ağustos 1343/1927

“Meçhul Şehide” (şiiir) Fikirler, no.5, 1 Eylül 1343/1927

“Hasene Nalan Hanımefendiye” (şiiir) Âhenk, no.10244, 24 Eylül 1343/1927

“Serseri” (hikâye) Fikirler, no.7, 1 Teşrin-i Evvel 1343/1927

“Leyla” (şiiir) Fikirler, no.12, 15 Kanun-ı Evvel 1343/1927

## 1928

“Sanat ve Felsefe” (çeviri makale) Fikirler, no.17, 1 Şubat 1928

“Kurt Masalı” (şiiir) Âhenk, no.10424, 23 Nisan 1928

“Bir Satış” (hikâye) Âhenk, no.10633, 30 Birinci Kanun 1928

## 1929

“Yıl Dönümü” (şiiir) Âhenk, no.10638, 3 İkinci Kanun 1929

“Boş Evin Sırrı” (hikâye) Âhenk, no.10644, 10645, 10646, 12 İkinci Kanun 1929

“29 Şubat” (hikâye) Âhenk, no.10704,10705, 18 Şubat 1929

“Ağlayan Kadın” (şiiir) Ahenk, no.10742, 30 Mart 1929

“Küçük Yaramaza” (şiiir) Ahenk, no.10638, 6 Nisan 1929

“Umacı” (şiiir) Ahenk, no.10757, 23 Nisan 1929

“Çocuk Saadettir” (şiiir) Ahenk, no.10757, 23 Nisan 1929

“Doğanın Dersi” (hikâye) Âhenk, no.10758, 24 Nisan 1929

“Versailles Sarayı’nda” (şiiir) Ahenk, no.10836, 21 Temmuz 1929

“Dokuz Eylül” (şiiir) Âhenk, no.10874, 9 Eylül 1929

“Gecenin Çocuğu” (şiiir) Âhenk, no.10930, 28 Kasım 1929

### **1930**

“Bilir misin?” (şiiir) Hizmet, no.1531, 26 İkinci Kanun 1930

“Hayat” (şiiir) Hizmet, no.1536, 2 Şubat 1930

“Küçük Bir Kıza” (şiiir) Hizmet, no.1548, 16 Şubat 1930

“Heyhat” (şiiir) Hizmet, no.1560, 2 Mart 1930

“Ne Kadar Yazık” (şiiir) Hizmet, no.1563, 9 Mart 1930

“İntihar Edeceğe” (şiiir) Hizmet, no.1581, 30 Mart 1930

“Doğru mu? Söyle” (şiiir) Hizmet, no.1593, 2 Şubat 1930

“Kadın ve Siyasi Hayat” (makale) Anadolu, no.4684, 6 Mayıs 1930

### **1931**

“Kadın” (makale) Anadolu, no.4975, 14 Nisan 1931

“Kurt Masalı” (şiiir) Anadolu, no.4983, 23 Nisan 1931

### **1932**

“Mukaddes Abide” (şiiir) Halkın Sesi, no. 674, 10 Eylül 1932

“Üstat Şekib’e” (şiiir) Hizmet, no. 2391, 17 Teşrin-i Sani 1932

### **1933**

“19 Mayıs” (şiiir) Anadolu, no.5614, 21 Mayıs 1933



## 1934

“Resminin Karşısında” (şiiir) Anadolu, no.5854, 5 Mart 1934

“Ne Mutlu Türk Kadınına” (makale) Anadolu, no.6086, 10 Kanun-ı Evvel 1934

## 1940

“Çocuğun Hürriyeti” (makale) Fikirler, no.200, 15 Mayıs 1940

## 1946

“İzmir” (şiiir) Fikirler, no.314-315, 1 Haziran 1946

## 1973

Kara Osman (piyes), Özyayın Basımevi, İstanbul 1973.

## 1974

Aytım (şiiirler) Yelken Basımevi, İstanbul 1974.<sup>150</sup>

Benal Nevzat Hanım edebi hayata siyasetten daha önce atılmıştır. Bunun nedeni her zaman örnek aldığı hayatındaki çok özel bir yere sahip olan babasına duyduğu hayranlıktır. Üniversite eğitimini de edebiyat üzerine yaparak bu özelliğini taçlandırmıştır.

Benal Nevzat Hanım’ın Mayıs 1974’te çıkardığı Aytım adlı şiiir kitabının giriş kısmında Osman Giritli’nin yazdığı şiiir tanıtım biyografisi bize hem Benal Nevzat Hanım’ın hayatı hem de şiiir kitabı hakkında bilgi vermektedir. Benal Hanım’ı şu sözlerle anlatıyor:

*“Size yeni bir şiiiri tanıtıyoruz ama bu yeni kelimesi üzerinde biraz durmak gerekecek. Şiiirseverlerin dost meclislerinde şiiirlerini zevkle dinlediği Benal Arıman sevenlerin halesini genişletmek maksadıyla şiiir severlere sunuyor. Yılların ötesinden gelen bu şiiirler size şimdi ulaşıyor. Bu şiiirin hayatı ve sanatı arasındaki bağı*

---

<sup>150</sup> Selman Yaşar, *a.g.e.*, s. 205-208.

bilirsiniz. İşte Benal Arıman da böyle bir bağın başarılı örneği. İstibdat'tan Cumhuriyete geçişin acılarını ve sevinçlerini aynı kalpte yaşamış bir Cumhuriyet kızı. Arıman'ın kişiliği, şiirlerini, sanat yönünden önemli kıldığı kadar edebiyatımızdaki yerini bir kat önemli hale sokmaktadır.

*Bu şiirlerin bir özelliği de taşıdıkları büyük samimiyettir. Cumhuriyeti hiçbir vatandaş onun kadar sevinçle, arzuyla karşılamadı. Babasını kurban vermişti, vatansızlıkla babasızlığın acısını birlikte yaşadı.*

*Kısa biyografisini okuduğunuzda Arıman'ın hemcinslerinin haklarını nasıl koruduğunu, onların cumhuriyet toplumundaki şerefli mevkiini almaları için nasıl çırpındığını göreceksiniz. Okuyan yazan bir kadının topluma yararını, kadınları yüceltmekteki çabasını Benal Arıman bütün hayatı boyunca yaşamıştır. O İstibdattan Cumhuriyete geçişin en çalkantılı dönemini şiirlerinde yaşatmış ve yaratmıştır. Yurt gezisinden ayrılık acılarına kadar geniş bir şiir yelpazesi onun hitap ettiği okur sayısını arttıran en büyük unsurdur. Arıman, zamanında bir erkek kadar sert bir yüreğe sahip Türk kadınının başeğmezliğini, iradesini ortaya koyduğu gibi, seven ve erkeğine itaat eden bir Türk kadının da ruh halini aksettirmiştir. Bütün bu ruh hallerini Arıman büyük bir hassasiyetle mısra mısra şiir imbiğinden bize taktim etmektedir. Arıman'ın şiirlerini okuyan eski nesiller o günlerin acılarını tekrar yaşayacaklar, o günlerin gururunu yeniden duyacaklar. Genç kuşaklara ise bu şiirler tarihimizin ölüm kalım yaprağının en heyecanlı günlerini sunacak. Yalnız bu kadar değil bu şiir kitabı. His dünyamızın sahillerine yanaşıyor, orada billur köşkler kuruyor.*

*Göreceksiniz bilhassa ayrılık acısını, hasreti dile getiren şiirlerinde Arıman, kadın hassasiyeti ilmik ilmik örerek bir gönül dantelâsı işlemiş bize. Bu şiirler çoğumuzun hafızasında yer edecek. Aruz ve hece veznini kullanan şair, hem gözümüzü hem de ahengiyle kulağımızı tatmin etmektedir. Karınca kaderince şiir sahasında ben de varım sözünü söyleyebilecektir bu şiirler.*

*Kimi şiir severler, eski nesillerden değil tabii bunlar, bazı kelimelerin eskiliğine takılacaklardır. Bu kelimeler belki genç kuşakların gündelik sözcüklerinde yoktur ama anne babalarının her gün kullandıkları kelimelerden. Ayrıca Benal*

*Arıman Türkçe yazan bir şair olduğuna göre bu kelimeleri herkes bir ölçüde bilmek zorundadır. O, duygularını, intibalarını aşırı öztürkçe bir dille yazsaydı, şiirlerin etkisi bu kadar güçlü olmazdı. Çünkü bazı kelimeler vardır ki, beraberlerinde senelerin hatırasını da taşırlar. Çünkü bazı kelimeler vardır ki, beraberlerinde senelerin hatırasını da taşırlar. Sayın Arıman'da şiir adına bunları terk edemezdi. Bir dokuz eylül İzmir'in kurtuluşunda, yıllar ötesinden bir çocukluk hatırasının aksettirilmesinde böyle bir dilden başkası şiirin ahengine uygun olamazdı. İşte birtakım kelimeleri de muhafaza etmek zorundaydı.*

*Eski nesillerin büyük bir zevkle okuyacakları bu şiirleri genç kuşaklar da uzak saymasınlar. Ama senelerce önceki hayatı, ıstırapları, istibdadın en kahredici günlerini, cumhuriyete kavuşmanın sevincini yaşayanları ve şiirlerinde, edebiyat tarihinde yaşatanları seveceksiniz.*

*Arıman'ın öyle şiirleri var ki bu kitapta, sandıklarda saklanan çeyizler gibi, naftalinler arasından bütün ince nakışlarıyla çıkıyor. Yılların aşınmasına dayanan her sanat eseri gibi.*

*Kitap, şiirlerin işlediği tema'lara göre tertip edilmiştir. Böylece okur, hoşlandığı şiirleri daha çabuk ve daha kolay bulma imkânına sahip olacaktır.*

*Aytım'ın manasını da açıklayalım size: Aytım Çağatayca'da türkü, sürud, âşık anlamına geliyor.*

*Şimdi size bir şairin dünyasının kapısını açıyoruz, artık gönül gezintinizi başlayabilirsiniz.”<sup>151</sup>*

Osman Giritli'nin de bahsettiği gibi Benal Nevzat Hanım şiirlerini sadece kendi çevresinde paylaşırken bunları daha geniş kitlelere ulaşması için kitaplaştırmıştır. Benal Nevzat Hanım'ın şiirleri çok yönlüdür. Aşk, özlem, hasret ağırlıklıdır, fakat bunun yanında büyük bir umut ve minnette vardır. Benal Nevzat Hanım'ın şiir kitabından hayatına dair birçok bilgi edinebiliriz. Çünkü o yaşadığı dönemin etkisinde kalarak özellikle yaşadığı olayların etkisinde kalarak şiirlerini yazmıştır.

---

<sup>151</sup> Benal Nevzat Arıman, *Aytım Şiirler*, Sevi yayınları, , İstanbul, 1974, s. 5-7.

Benal Nevzat Hanım şiiri kitabına bölümlere ayırmıştır. Şiirlerini ana başlık altında toplamıştır. Bu bölümler: “duygu ve ruh halini aksettiren şiirler, romantik şiirler, nedamet şiirleri, ayrılık, acı, hasret ve vatan şiirleri, ölüme dair şiirler, köy şiirleri, tabiata ithaf edilen şiirler, aşk ve aşk acısı üzerine yazılan şiirler, aile çevresi üzerine ve diğer şiirler” olmuştur. Benal Hanım bu başlıklar altında şiirlerini toplamıştır.

Benal Nevzat hanımın ilk şiiri olan “Okurlarıma”<sup>152</sup> başlıklı şiiri onun 15 yaşında yazmaya başladığını ve bu şiir kitabını yayınlamaya karar verdiğinde önce şiirleri arasında seçim yapmak istediğini, fakat sonra hepsinin kendi anısı olduğuna karar verip şiirlerinin hepsini yayımlattığını belirtir. Şiirlerini ömrü olarak değerlendirmiş ve yaşadığı olayları, hissettiği şekilde okurlarıyla yani bizimle paylaşmıştır.

Bu şiirinde Benal Nevzat Hanım’ın hayatında geçen anıların onda bıraktığı izleri görürüz. O hem istibdat dönemin acısını içinde yaşamış hem de Cumhuriyeti görmüş yeni Türk Devletinde aldığı yerin sevincini dile getirmektedir. Hayatındaki özlemleri, geçen zamana ve hüznü ve mutluluğa sahip bir şiirdir. Kitaptaki ilk şiir olmasından kaynaklı, bu şiir biraz da okurlara açıklama niteliği taşımaktadır. Kitabın genel hatlarını okurlarına anlatmaktadır. Şiir kitabında ilk iki şiirden sonra “sevgili babam Tevfik Nevzat ve kıymetli eşim Neşet Arıman’ın aziz ruhlarına”<sup>153</sup> diyerek bu şiir kitabını hayatında önemli yere sahip iki erkeğe armağan etmiştir.

Benal Nevzat Hanım, eğitim hayatını yurtdışında okuduğu için vatanına büyük bir özlem hisseder. İşte bu duyguyla “Vatan” adlı duygu yüklü bir şiir yazmıştır.

---

<sup>152</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* , s.11.

<sup>153</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s. 13.

## VATAN

Biricik Vatanım, sevgili toprak,  
Ey yurdumun mavi gökleri, berrak,  
Eşsiz vatanımın denizi, yeri,  
Ey güneş illeri... Güneş illeri...  
Kalbimde güzel yurt, tatlı hayalin,  
Mehtaplı denizin, sevdalı halin...  
Kalbimde gündüzün, akşamın, gecen,  
Pembe ufukların, yıldızların, sen.  
O mavi denizler, o ulu dağlar,  
Öz kızınız, sizi andıkça, ağlar...  
Heybetli Yamanlar, ey Çatalkaya,  
Sizi görebilsem ben doya doya...  
Yemyeşil İzmirim, tek memleketim,  
Senden uzak kaldım, öksüz ve yetim...  
Yurdum, senden uzak, çok yaşamam ben,  
Bana son bir köşe ayır sinenden...  
Koynunda yatayım ben bari, bol bol,  
Doğduğum yer bana mezarda sen ol...<sup>154</sup>

Benal Nevzat Hanımın vatanına duyduğu özlemi bu kelimelerle anlatmaktadır.

Benal Nevzat Hanım eşi Neşet Arıman için şiir kitabında üç eseri paylaşmıştır. Özlem içerikli olan iki şiiri ve eşinin ölümünü anlatan son şiiriyle duygu dolu bir eser ele almıştır.

## EŞSİZ İNSAN SEVGİLİ NEŞ'ET'İME

---

<sup>154</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s.50.

Gece gündüz, üstüne titriyordum Neşet'im,  
Sen benim tek sevdiğimdin, tek umudumdun benim...  
Ne kadar rahat rahat uyumuştun o gece,  
Hiç beklenmezdi artık, bu elemli netice  
Göğsümde bir ağrı var, diye uyandın, hemen  
Yatağımdan fırladım, çığlına dönmüştüm ben...  
Oksijen tüplerini taktım,: biraz aç, dedin,  
Yoktu fakat, yüzünde, ne büyük, ne bir derin  
Acı izi, Neşet'im... Rahatlamıştın sanki,  
Gibi geldi, içime, umut doldu inan ki,  
Yüzüme baktın, sonra, kapattın gözlerini,  
Ben hala siliyordum, hiç durmadan terini...  
Nasıl baktın yüzüme Neşet'im, ne elemli  
Kapattın şefkat dolu gözlerini, temelli,  
Temiz ruhun kuş gibi uçmuş da, seni hala:  
Neşet'çiğim, bir tanem diye okşardım daha...  
Yüzünde, en ufacık bir ıstırap izi yoktu,  
Sanki, huzur içinde, rahat bir uykuydu bu...  
O tübü çıkar yavrum dedi doktor, ben: neden  
Dedim... Çünkü o, nefes almıyor artık zaten...

O nefes almıyor mu? Nasıl olur dedim bu?  
Çıldırıldım, deli oldum, bu ne zehirli duygu...  
O nefes almıyormuş... Tanrım, çıldırıldım, öldüm...  
Ömrümün en karanlık kabusuna gömüldüm...  
Nefes almıyor artık... Nasıl duydum bunu ben?  
Bunu duymasaydım ben, ölseydim işitmeden...  
O nefes almıyormuş... O benim Neşet'imdi

Neşet'im sensiz nasıl nasıl yaşayacağım?

Nasıl tüter bilmem ki, sensiz kalan ocağım?  
Otuz beş yıl seninle geçirdik, acı, tatlı,  
Ne güzel hatıralar, kalbimde, neler saklı,  
Acı dokuz yüz yetmiş senesi sona erdi,  
Bak, dokuz yüz yetmiş bir senesi, sensiz girdi...  
Zalim kader kıskandı seni, yuvandan aldı...  
Çok sevdiğin ailen Neşet'im sensiz kaldı...<sup>155</sup>

Benal Nevzat Hanımın şiirleri içerisinde hüznün hâkim olmasına rağmen, en içten ve en hüznü şiiresi eşinin ölümü üzerine yazdığı bu şiiresidir. Çünkü o özgürlüğüne düşkün güçlü bir kadın olmasını yanında eşine duyduğu derin sevginin yansımasıdır.

Benal Nevzat Hanımın şiiri kitabında ayrıca Fransızcadan çevrilen eserler bulunmaktadır. Umacı<sup>156</sup>, Rahmetli<sup>157</sup>, Karınca ve Arı<sup>158</sup>, Kurt Masalı<sup>159</sup> eserleri Fransızcadan çevrilmiş ve okuyucularına sunmuştur. Ayrıca vatanına özellikle İzmir'e olan sevgi ve özlemini anlatan; İzmir<sup>160</sup>, İzmir'in Çatalkayasına<sup>161</sup> adlı şiirleri yer almaktadır.

Şiir kitabı çok yönlü olan Benal Nevzat Hanımın aile bireyleri için yazdığı şiirlerde bulunmaktadır. Beni mutlu eden torunuma diyerek başlayan, "Supsun'uma"<sup>162</sup> adlı torunu için yazdığı şiiri, "Kızım İştâr'ıma" ve "Yavrum İştâr'a"<sup>163</sup> diyerek kızı İştâr Hanıma yazdığı şiiri ve yeğenleri Nevzat Öte, Refik Olcay, Altan ve Bediz için yazdığı şiirleri şiir kitabında yer almaktadır.

Benal Nevzat Hanımın vatan sevgisi ve aile sevgisinin yanı sıra hayvan sevgisi de çok derindir. Şiir kitabında küçüklüğünde sahip olduğu hayvanlarına da

---

<sup>155</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* ,s. 260-261.

<sup>156</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* ,s. 238.

<sup>157</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* ,s. 240.

<sup>158</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* ,s. 246.

<sup>159</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* ,s. 271.

<sup>160</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* ,s. 140.

<sup>161</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* ,s. 141.

<sup>162</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* ,s. 259.

<sup>163</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* ,s. 262.

yer vermiştir. ‘Grolo’ya<sup>164</sup> adlı şiirini horozu Gros lot için yazmıştır. ‘Leng’ime<sup>165</sup> adlı şiirinde ise köpeğine olan sevgisini dile getirmiştir. Yine aynı şiir kitabında ‘Leng’in Arkasından’<sup>166</sup> diye şiirinde ise köpeğinin ölümünden sonraki üzüntüsünü dile getirmiştir.

Benal Nevzat Hanım örnek olarak gördüğü ve çocukluğunun en derin yarası olan babasının hapis hayatını da şiirinde konu olarak işlemiştir.

### **BABAMA**

Küçücükken senden ayırmıştı beni,

Baba, kızıl sultan denilen padişah...

Sonra da boğdurup zından da seni,

Beni yetim, mutsuz yaptı... Ne günah...

Babasızlık, o ne derttir, ne acı...

Her şey ona düşman, herkes yabancı...

Babasızlık, bunu bilmem nedense,

Başına gelmeyen, pek iyi bilmez...

Yetim ne demek, anlamaz kimse,

O acıyı aylar, seneler, silmez...

O derin acıyı, az insan anlar,

O acı içinde, neler neler var...

Bana derdin: küçük sevimli vücut,

Kalbimin baharı sensin, neşesi.

Ve derdin: dünya da seni çok mesut

Görmektir kalbimin tek endişesi...

Fakat beni, kader, demek yahut Hak

Ebedi ayırdı böyle senden bak..

Mektup yazabilmek için sana ben,

Dört yaşımıydım yazı öğrendim...

İlk mektubu sana yazmıştım zaten,

<sup>164</sup>Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s. 228-229.

<sup>165</sup>Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s. 280.

<sup>166</sup>Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s. 281.



Acı gözyaşlarla ağlarken kendim...  
İlkyazım pek bozuk, pek perişandı,  
Zarfımın adresi, Baba, zindandı...  
Babalardan söz ederken, her gün,  
Neşeli çocuklar, evde, mektepte,  
Seni düşünürdüm ben, gamlı, küskün,  
Hayalini bulur kederli kalpte,  
Düşünür, ağlardım, derdim, arada:  
Benim babam neden öldü acaba?  
Sen gurbette kaldın... Sıcak ümidi  
Kalbinin İzmirken, ey Büyük Ölü..  
Hâlbuki ey aziz yurdun şehidi,  
Benim kalbimdesin, Baba, gömülü...  
Sana mezar yaptım, kendi kalbimden,  
Yurdun evladına örnek oldun sen...  
Haksızlığa, bütün ömründe isyan  
Etmişsin, demirden, hür iradenle,  
Uyandırmışsın, halkı, her zaman,  
Kalemimde, Hamit devrinde bile...  
Ömrün dolu hapis, işkence sürgün,  
Zından da boğdular, nihayet bir gün...  
Yılanlardan alçak Hamit, o yezit,  
O simsiyah ruhlu, kıpkızıl sultan,  
Seni zından da etti şehit,  
Meğer mezarınmış senin, o zından...  
Seni eli kanlı zalim bir paşa  
Boğdurdu... Sen hayır ölmedin... Haşa...<sup>167</sup>

Benal Nevzat hanımın şiirleri arasında Cumhuriyete duyduğu büyük bekleyiş ve sevinçte yer almaktadır. Kendisini Atatürk'ün kızı ve Cumhuriyet kadını olarak

---

<sup>167</sup>Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.* s. 214-215.

her cümlesinde belirten Benal Nevzat Hanım şiirlerinde de o günlerin mutluluğuna ve sevincine yer vermiştir. İzmir'e ve Cumhuriyete bağlılığını şiirlerinde çok açık şekilde görebiliriz.

### **RESMİNİN KARŞISINDA**

Resminin karşısında, en derin heyecanla,  
Damarlarımızdaki, öz Türk kanı çoşuyor...  
Yarattığın ülkünün yolunda, ne inanla,  
Ne ateşle, hep Türkler, bilsen çoşup, koşuyor...  
Sensin, bize, Atatürk, kuvvet, inan kaynağı,  
Senin eşsiz başındır, yüz yılı aydınlatan...  
Senin demir iraden, yaratan bu ocağı,  
Senin büyük adındır, gök kubbeyi çınlatan...  
Yüksek başın, tükenmez yüz yılların üstünde,  
Güneş gibi kalplere ışık, inan verecek.  
Ezilen milletlere, en ümitsiz gününde,  
Tarihteki gür sesin, ümit ve can verecek...  
Senin eşsiz adını, Türk yavrusu okurken,  
Ben de Türküm, diyerek kalbi sevinç doluyor,  
Türkün büyük tarihi , ünler alıyor senden,  
Gelecek nesillere, altın kitap oluyor...  
Armağanın önünde, bu gün, Atatürk, bilsen,  
Duyduğumuz sevinçler, övünmeler, ne derin...  
Şu gördüğümüz yerde, değilsin yalnız sen,  
Başımızın üstüde, kalbimizdedir yerin.<sup>168</sup>

Benal Nevzat Hanım İzmir'in kurtuluş günleri anısına, İzmir ihtifal komitesinin isteği üzerine yazılmış ve bestelenmiş<sup>169</sup> olan bir Marşa da şiir kitabında yer vermiştir.

---

<sup>168</sup> Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s. 206.

## 9 EYLÜL MARŞI

Düşmanlar edilmişti bu gün mahv'ü perişan,  
Dünya oluyor şanlı halaskarına hayran,  
Türk incisi İzmir, yaşa, ünler dolu, hep şan...

İzmir, yeşil İzmir, bu büyük günde sevin, gül,  
En şanlı, büyük bayramımızdır, dokuz Eylül.

Türk bağı topa, bombaya, mermiye gerildi,  
Türk toprağına, düşmanın naşı serildi,  
Türke, dokuz Eylülde hayat hakkı verildi.

İzmir, güzel İzmir, bu büyük günde sevin, gül,  
En şanlı, büyük bayramımızdır, dokuz Eylül.

Minnet ve sevinç, hepsi dokuz Eylül içindir,  
Kalplerde coşan sevgi, ne bitmez, ne derindir,  
Hep duyduğumuz, neşe, ümit, hepsi senindir.

İzmir, güzel İzmir, bu büyük günde sevin, gül,  
En şanlı, büyük bayramımızdır, dokuz Eylül.

Garp aleml düşmanlığına karşı duruldu,  
Düşmanlar, o gün, hepsi de, kalbinden uruldu.  
Türkün ebedi yurdu bu gün, şanla kuruldu...

İzmir, güzel İzmir, bu büyük günde sevin, gül,  
En şanlı, büyük bayramımızdır, dokuz Eylül.<sup>170</sup>

Benal Nevzat Hanımın edebi yönünden dolayı özel günler için şiir yazması istenmiştir. Tıpkı 'Cumhuriyet' şiiri gibi. Bu şiir İzmir ihtilaf heyeti tarafından 9 Eylül İzmir Kurtuluş Bayramında, Cumhuriyet temsili için istenmişti. Cumhuriyet temsili, 4 kız, 4 oğlan öğrenci ellerinde Milli Eğitim yazılı bahçe süzgeçler ile, Cumhuriyet yazılı bir fidanı suluyorlardı. Ve bu marşı söylüyorlardı.<sup>171</sup>

---

<sup>169</sup>Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s. 207.

<sup>170</sup>Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s. 207.

<sup>171</sup>Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s. 211.

## **CUMHURİYET**

Arkadaşlar, ileri,  
Kıymetli zamanımız,  
Doldurun süzgeçleri,  
Büyüsün fidanımız...

Edelim candan gayret,  
Yaşasın Cumhuriyet...

Onu büyötmek için,  
Bugün verirsek emek,  
Gölgesinde, o bir gün,  
Bizleri büyütecek...

Edelim candan gayret,  
Büyüsün Cumhuriyet...

Çalışırsak, bu ince  
Fidan, kuvvet bulacak,  
O da, kuvvetlenince,  
Bize destek olacak...

Edelim candan gayret,  
Yaşasın Cumhuriyet...<sup>172</sup>

### **3. BÖLÜM**

#### **BENAL NEVZAT ARIMAN'IN SİYASİ FAALİYETLERİ**

---

<sup>172</sup>Benal Nevzat Arıman, *a.g.e.*, s. 211.

### 3.1. BENAL NEVZAT ARIMAN'IN MİLLETVEKİLLİĞİ ÖNCESİNDE SİYASİ FAALİYETLERİ

Benal Nevzat Hanım savaşın büyük yıkımından kaçıp kendini geliştirmek için gittiği Paris'teki üniversitesinden mezun olur olmaz ülkesine dönmüştür. Yaşanılanların tekrar yaşanmaması ve yurdun düşman işgaline tekrar uğramaması için çok çalışmak gerektiğine inanmıştır. Bu yüzden ülkeye döner dönmez ülkedeki sosyal faaliyetlere katılmıştır. Verem Savaş Derneği ve Yardımseverler Derneği gibi kuruluşların çalışmalarında yer almaya başlamıştır.<sup>173</sup> Siyasi faaliyetleri de bu dönemlere denk düşmektedir.

Benal Nevzat Hanım meclise üyelik sürecini şu sözlerle ifade etmiştir: *“İzmir İl Başkanı Hacım Muhittin Bey evime telefon etmişti. Ankara'dan bir şifre aldık. Kadınların siyasete girmesini Gazi Efendi istiyor, sizi düşünmüşler ne dersiniz?” dedi.*

*Hemen partiye gidip kaydoldum. Ama tepki çektim. Bazı adamlar “kadınlara güvenilmez, dedikodu yaparlar parti içinde” demiş.*

*Atatürk ise onlara, “Ben sizlere güvenmem, oysa Türk kadınına güvenirim. Asıl dedikoducu siz erkeklersiniz.” demiş. Adamların yüzüne karşı.*

*Benim kayıt olmamla birlikte kadınlar harekete geçtiler.”<sup>174</sup>*

Benal Nevzat Hanım siyasi hayatına girişini Gazeteci Yazar Yaşar Aksoy'a verdiği röportajda şu şekilde anlatmıştır:

*“Tek partiye üye olan kadın bir benim. Benden önce CHP erkekler dolusu bir partiydi. Benim kayıt yaptırmam ile birlikte yavaş yavaş hanımlar siyasete girmeye başladılar.*

*Kaydımı 1926'da yaptırđım. Fransa dönüşü. Çok hırslıydım, geri kalışımı kadının politikadan uzakta durmasına bağlıyordum. Hemen sosyal çalışmaların ve*

<sup>173</sup>Yaşar Aksoy, 10 Ekim 1991, s. 5.

<sup>174</sup> Yaşar Aksoy, “İzmir'e Hizmet Yılları”, *Yeni Asır Gazetesi*, 11 Ekim 1991, s. 5.

*parti bürokrasisinin önüne fırladım. Edebiyatçı olmam uzun nutuklar çekmeme ve dokunaklı yazılar, şiirler yazmama kolaylık yaratıyordu.*

*CHP’de ilk yönetim kuruluna giren ilk kadın üye benim.*

*1930’da Belediye Meclisi’ne seçilen ilk kadın üye yine benim.*<sup>175</sup>

Benal Nevzat Hanım, İzmir’de CHF’nin ilk yönetim kurulu üyesidir. 1930 ve 1934 yıllarında yapılan belediye seçimlerinde İzmir belediye meclis üyeliğine seçilmiştir. Benal Nevzat Hanım hem fırka yönetiminde hem de belediye meclisinde yer alarak İzmir’in siyasi hayatına yer eden tecrübeli bir kadın siyasetçi olmuştur.<sup>176</sup>

Benal Nevzat Hanım Meclise girmeden önce topluluk önünde ilk konuşmasını 1930 yılında Halkapınar Şehitler Abidesi’nin önünde yapmıştır. O günü: *“1930 yılı, anı defterimde hiç unutamadığım sayfalardan birini teşkil eder. Sıcak ve nemli bir 9 Eylül yaşıyorduk. Hava nemli, vücutlarımız nemli ve kirpiklerimiz nemliydi. Unutulmaz Yunan işgalinden kurtuluşumuzun 8. yılında bir avuç kahramanımız için İzmir’imizden anlamlı bir gözyaşı dökülüyordu...”*<sup>177</sup> sözleriyle anlatmaktadır.

Benal Nevzat Hanım o gün neden konuşma yaptığını ise şu sözlerle ifade açıklamaktadır: *“o gün en öne fırlamıştım. Etekli ve ince bir gri elbise giymiş, türbanımı sınıksız saçlarımın arkasına toka etmiştim. Vali Kazım Dirik Paşa beni tuttuğu gibi anıtın önüne çekti ve “Sayın vatandaşlar, bu kız, şehit çocuğudur. Bu Şehitler Abidesi’nin açılış konuşmasını ancak o yapar dedi.”*

*Ağlaya ağlaya konuştum. Ama ilk kez yüzüme tokat yemiş gibi bir şey fark etmiştim. Kalabalığa karşı hazırlıksız konuşurken hiç heyecanlanmamış, aksine kitleyi heyecanlandırmak için içimde müthiş bir istek duymuştum.*

<sup>175</sup> Yaşar Aksoy, 7 Ekim 1991, s. 5.

<sup>176</sup> Fevzi Çakmak, *İzmir’in Siyasi Hayatında Seçimler (1908-1945)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s. 274; Nasrullah Uzman, “Cumhuriyet Türkiye’sinin İlk Kadın Milletvekilleri: Biyografileri, Genel Özellikleri ve TBMM’deki Faaliyetleri”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü II.Genç Bilim Adamları Sempozyumu*, Ankara, 2010, s. 64.

<sup>177</sup> Yaşar Aksoy, 10 Ekim 1991, s. 5.

*Konuşurken karşıdakilerin olumlu tepki göstererek beni desteklemesi, böylece benim onları daha fazla tahrik etmek isteyişim, meğerse politikacının kanında yaşayan siyaset kurduymuş.*

*O gün onlara inandığım vatan sevgisinden söz açarken politika yapmak isteyişimin ilk işaretini kendime vermiş oluyordum. İşte ilk kez Halkapınar'daki Şehitler Abidesi'nin açılışında politika erbabının dikkatini böyle çekmiş oldum.”<sup>178</sup>*

**Resim 1:** Benal Nevzat Hanım'ın Halkapınar Şehitler Abidesinde yaptığı konuşma.<sup>179</sup>



Kaynak: Supsun Güralp Özel Arşivi (4 Ağustos 2016).

<sup>178</sup>Yaşar Aksoy, 10 Ekim 1991, s..5

<sup>179</sup> Supsun Güralp Arşivi.

**Resim 2:** Benal Nevzat Hanım'ın Halkapınar Şehitler Abide'sinde yaptığı konuşma. Benal Hanımın sağındaki Sağlık Bakanı Hulusi Alataş ile.<sup>180</sup>



Kaynak: Yaşar Aksoy Özel Arşivi (22 Mayıs 2016).

Benal Nevzat Hanım açılış konuşmasından sonra kendi yazdığı Mehmetçik şiirini okumuştur.

*“Herkes bin bir çıkar hırs peşinde,  
Birbirini kırar, çiğner, ezerken,  
Yurduna kim canını feda eder?  
Kimler nöbet bekler, herkes uyurken?  
Hangi tehlike yurda yürürken?  
Kimler kanlarını vatana armağan eder?  
İşte onlar, tertemiz yürekli Mehmetçik'tir!*

*Mehmetçik, sen bütün kalplere doldun,  
Milletin kalbine bir kabe oldun!  
Rahat uyu, ey kahraman er...*

<sup>180</sup> Yaşar Aksoy Arşivi



*Kurtuldu sayende, namus, şeref, yer!  
Koymak isteseydi birkaç arkadaşı;  
Kabrine bir yazı ve bir beyaz taş,  
İsterdin yazılsın taşına: Burda  
Mehmetçik yatıyor, yolcu bak, dur da!...*

*Yolcu bak bu taşların altında uyuyanlar  
Vermişti kanlarını yurda, vatan ölürken,  
Saygıyla eğil yolcu, çünkü bu akan kanlar  
Kurtardı bir vatani, en acı ölümden  
Ey yolcu, ebedi kardeşliği burada öğren... ”<sup>181</sup>*

Benal Nevzat Hanım'ın okuduğu şiirden çok etkilenen İzmir İhtifak Heyeti (Tören Heyeti) her 9 Eylül günü gerçekleşecek olan Cumhuriyet Piyesi için kendisinden acele olarak bir şiir istenmiştir. Benal Nevzat Hanım orada hemen şiiri yazıp teslim etmiştir. Benal Nevzat Hanım'ın yazdığı şiir:

*“Arkadaşlar ileri, doldurun süzgeçleri, büyüsün fidanımız..  
Edelim candan gayret, yaşasın cumhuriyet!  
Onu büyütme için, bugün verirsek emek,  
Gölgesinde o bir gün bizleri büyütecek..  
Edelim candan gayret, büyüsün Cumhuriyet!  
Çalışırsak bu ince fidan kuvvet bulacak,  
O da kuvvetlenince bize destek olacak,  
Edelim candan gayret, yaşasın Cumhuriyet!*

*Cumhuriyet temsili, 9 Eylül günleri İzmir'in Hükümet konağı önünde bahçede halkın önünde gerçekleşen bir oyundu. 4 kız, 4 oğlan öğrenci, ellerinde milli eğitim yazılı bahçe süzgeçleriyle cumhuriyet yazılı bir fidanı suluyorlardı. ”<sup>182</sup>*

Benal Nevzat Hanım İzmir belediye meclis üyeliği sırasında kentin gelişmesi doğrultusunda pek çok yeniliğe imza atmış ve fuarın oluşmasına katkı sağlamıştır.

<sup>181</sup> Yaşar Aksoy, 10 Ekim 1991, s. 5

<sup>182</sup> Yaşar Aksoy, 10 Ekim 1991, s. 5

1931 yılında Paris’te açılan fuara Belediye Meclisi tarafından gönderilmiş ve üç ay boyunca Paris sergi ve pavyonları hakkında araştırma yapmış ve bunu meclise bir rapor halinde sunmuştur.<sup>183</sup>

Belediye Meclisi çalışmaları için : *“Dr. Behçet Uz önderliğinde kentin imarı için, geceli gündüzlü çalıştık. Veremle savaş, yangın yerlerinin temizlenmesi, kültür park ve büyük bulvar açılışları bizim dönemimizde oldu.”* diyerek kentin gelişimi için yaptığı çalışmalardan bahsetmiştir.<sup>184</sup>

Benal Nevzat Hanım milletvekilliği öncesinde halkı bilinçlendirme etkinliklerinde konferanslar da vermiştir. Bu konferanslar özellikle kadınlara yönelik olmuştur. Kadınların siyasi hayata katılma ve bu konuda bilinçlendirilme toplantıları yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi de Benal Nevzat Hanım’ın İzmir Bayraklı’da yaptığı konferanstır. Bu konferans Anadolu Gazetesi’nde şu şekilde yer almıştır:

*“C.H.F. vilayet idare heyeti üyelerinden Bayan Benal Nevzat cuma günü öğleden sonra Bayraklıya giderek firka nahiye merkezinde bir konferans vermiştir. Bu toplantıda Bayraklının birçok güzide kadınları vardı. Bayan Nevzat’ın sosyal ve siyasal hayatta kadının mevki ve vazifelerinden bahseden konferansı büyük takdirle karşılanmıştır.*

*Konferans bittikten sonra orada mevcut olan bütün bayanlar firkaya kayıtlarını yaptırmış ve diğer kadın arkadaşlarını da firkalı yapmak için çalışacaklarını el birliği ile kararlaştırmışlardır.”*<sup>185</sup>

Bu gibi çalışmalar Benal Nevzat Hanım İzmir halkının sevgisini kazanmasına neden olmuş ve ileride milletvekilliği adaylık sürecinde tanınmasına katkı sağlamıştır.

---

<sup>183</sup> İpek Yaşar, *a.g.m.* , s. 73.

<sup>184</sup> Yaşar Aksoy, 11 Ekim 1991, s. 5.

<sup>185</sup> Anadolu Gazetesi. 6 Kânunusani 1935, s. 3.

## 3.2. TBMM'DE BENAL NEVZAT ARIMAN

Benal Nevzat Hanım'ın İzmir'de hem CHF'nin ilk kadın il idare kurulu üyesi olması hem de Belediye Meclisinde iki dönem en yüksek oy alarak yer alması, İzmir'in siyasi hayatına yer eden tecrübeli bir kadın siyasetçi adayı olmasını sağlamıştır.<sup>186</sup>

Benal Nevzat Hanım TBMM'de bulunduğu dört dönem İktisat Komisyonunda görev almıştır. V. dönemde Esmâ Nayman ile VI. dönemde Şemsa İşcen ile VII. dönemde tek kadın olarak ve VIII. dönem de Latife Bekir Çeyrekbaşı ile beraber görev almışlardır.<sup>187</sup>

7 Aralık 1934 tarihinde halkevinde toplanmış ve kadınlara verilen siyasi haklardan duydukları memnuniyeti Atatürk heykeli önünde yaptıkları tezahürat ile göstermişlerdir. Burada CHF idare heyeti üyelerinden Benal Nevzat yaptığı konuşmada “*Artık kadın kendi mayasındaki özlüğü açıkça gösterecek, yurt işlerinde ulus işlerinde el atından gizli gizli çalışacağına, göğsünü ger gere açık alınla iş göreceği yurduna olan borcunu kafası ile bilgisi ile ödeyecektir.*” demiştir.<sup>188</sup>

### 3.2.1. V. Dönem TBMM Seçimleri ve Meclis Faaliyetleri

1930 yıllarının ortalarına gelindiğinde, Türkiye'nin gündemindeki en önemli konu, dünyada savaş olasılığının giderek artması ve Türkiye'nin bu süreçte izleyeceği politikaların belirlenmesidir. Bu ortam içinde Cumhuriyet Halk Partisi grubunda İsmet İnönü, uluslar arası durumun seçim yenilenmesini zorunlu kıldığını, Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve hükümetin durumunun millet oyuyla yeniden belirlenmesinin faydalı olacağı ifade ederek 1935 yazında yapılması planlanan seçimlerin sene başında yapılması teklif edilmiştir. CHP grubunun bu yönde bir karar almasının ardından Meclis 5 Aralık 1934'te seçimlerin yenilenmesi kararını almıştır.

<sup>186</sup> Fevzi Çakmak, *a.g.e.*, s. 274.

<sup>187</sup> Ayşen İçke, *a.g.e.*, s. 106.

<sup>188</sup> Sevilay Özer, *a.g.e.*, s. 151.

Fakat 23 Aralık tarihine kadar meclis çalışmalarına devam etmiştir.<sup>189</sup>

Seçim kararının alındığı gün olan 5 Aralık 1934'te kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı anayasal bir hak olarak tanınmıştır. Böylece 1935 yılı milletvekili seçimlerinde Türk siyasal tarihinde bir ilk yaşanmış ve kadın vekiller meclisteki yerlerini almışlardır.<sup>190</sup>

1935 yılında CHP iki dereceli seçim sistemi ile tek parti olarak seçimlere girmiştir.<sup>191</sup> Büyük ölçüde kadın ve erkek adaylar parti üst kademesi tarafından belirlenmiştir. Seçimlere gerek müntehib-i sani (ikinci seçmen) olarak gerekse milletvekili adayları olarak kadınların ilgisi oldukça fazla olmuştur.<sup>192</sup> 1935 seçimleri sonrası toplam 399 milletvekilinin katılımıyla açılan TBMM, 1 Mart 1935-27 Ocak 1939 tarihleri arasında 4 yıl, 1 ay ve 18 gün gibi tek parti döneminin en uzun ömürlü meclisi olmuştur.<sup>193</sup>

Kadınların ilk kez seçimlere katılacak olması basında büyük ilgi ile karşılanmış ve kadın adayların kriterleri ile ilgili haberler yer almaya başlamıştır. Bu haberlere göre, “yüksek tahsil görmüş ve yabancı dil bilen kırkı aşmış bayanlar” seçilecek olan kadın milletvekilleri için aranan özelliklerden olmuştur.<sup>194</sup> Burada bayan mebuslar için “kırk yaş” olarak belirtilmesine rağmen 1924 anayasasına göre seçme yaşı 18, seçilme yaşı da 30 olmuştur.<sup>195</sup> Seçimlerde buna göre uygulanmıştır.

Meclisin seçim kararı almasının ardından Ocak ayı ile birlikte İzmir'de seçim çalışmaları başlamıştır. Seçim defterlerinin askıdan indirilmesinden sonra 12 Ocak'ta ikinci seçmen seçimleri başlamıştır.<sup>196</sup>

---

<sup>189</sup> Fevzi Çakmak, *a.g.e.*, s. 269.

<sup>190</sup> Fevzi Çakmak, *a.g.e.*, s. 269.

<sup>191</sup> Türkiye İstatistik Kurumu, *Milletvekili Genel Seçimleri (1923-2011)*, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2012, s. 4.

<sup>192</sup> Ayten Sezer, “Türkiye’deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis Çalışmaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XIV, S. 42, 1998, s. 895.

<sup>193</sup> Kenan Olgun, “Türkiye’de Cumhuriyet’in İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXVII, S.79, 2011, s.18.

<sup>194</sup> Yeni Asır Gazetesi, “Kadın Sayılam Namzetleri”, 28 Kanunusani, 1935, s. 1.

<sup>195</sup> Türkiye İstatistik Kurumu, *a.g.e.*, s. X.

<sup>196</sup> Tek parti döneminde yapılan 1923, 1927, 1931, 1935 ve 1939 seçimleri, I. Meşrutiyet döneminde çıkartılmış İntihab-i Mebusan Kanun-i Muvakkati temel alınarak, iki dereceli ve basit çoğunluk seçim sistemine göre yapılmıştır. Buna göre halk önce “müntehib-i sâni” denilen ikinci seçmenleri, onlar da “sayılam” denilen mebusları seçerlerdi.

İzmir’de Benal Nevzat Hanım’ın ismi kadın adaylar arasında ilk günden itibaren basında duyulmaya başlamıştır.<sup>197</sup> İzmir 34 seçim bölgesine ayrılırken seçim bölgeleri merkezde 17, Karşıyaka da 3 adet olmak üzere geri kalanı köy ve mahallelerden oluşturulmuştur.<sup>198</sup>

**Tablo- 2:**İzmir İli 1935 Seçimleri İkinci Seçmen Seçimi Tarihleri ve Sayıları

İlçe	Başladığı Tarih	Bittiği Tarih	Seçilecek İkinci Seçmen Miktarı		
			Erkek	Kadın	Toplam
Kuşadası	12 Ocak 1935	19 Ocak 1935	29	9	38
Çeşme	12 Ocak 1935	16 Ocak 1935	21	6	27
Urla	13 Ocak 1935	18 Ocak 1935	26	7	33
Karaburun	17 Ocak 1935	20 Ocak 1935	20	1	21
Seferihisar	12 Ocak 1935	16 Ocak 1935	19	4	23
Foça	12 Ocak 1935	15 Ocak 1935	11	5	16
Dikili	12 Ocak 1935	17 Ocak 1935	13	5	18
Bergama	12 Ocak 1935	15 Ocak 1935	111	19	130
Menemen	12 Ocak 1935	20 Ocak 1935	53	10	63
Kemalpaşa	12 Ocak 1935	15 Ocak 1935	53	14	67
Torbalı	12 Ocak 1935	19 Ocak 1935	27	7	34
Tire	12 Ocak 1935	17 Ocak 1935	81	21	102
Ödemiş	12 Ocak 1935	20 Ocak 1935	139	35	174
Bayındır	12 Ocak 1935	18 Ocak 1935	52	8	60
İzmir Merkez	12 Ocak 1935	18 Ocak 1935	352	56	408
TOPLAM			1.007	207	1.214

Kaynak: Anadolu, “İzmir Vilayetti İkinci Müntehibler Seçimi”, 21 Kanunusani 1935, s.1.

<sup>197</sup> Yeni Asır, “Büyük Kurultay’da”, 31 Kanunusani, 1935, s.1.

<sup>198</sup> Fevzi Çakmak, *a.g.e.* s. 270.

İzmir Merkez’de seçme hakkına sahip olan yaklaşık 82 bin vatandaşın, 70.099’u oy kullanmıştır. Oy kullananların 36.469’u kadın, 33.630’u erkek seçmen olmuştur. Bu sonuçlar İzmir’de kadın seçmenlerin, kısa süre önce kendisine verilen seçme ve seçilme hakkını kullanma konusundaki kararlılığını göstermektedir.<sup>199</sup>

**Tablo- 3:**V.Dönem TBMM Seçimlerinde CHP İzmir Aday Listesi

Doktor Bay Tevfik Rüştü Aras	Bay Sadeddin Epikmen (Eski İzmir Milletvekili)
Bay Kamil Dursun (Eski İzmir Milletvekili)	Bayan Benal Nevzat
General Kazım (Eski İzmir Milletvekili)	Bay Saraçoğlu Şükrü( Eski İzmir Milletvekili)
Bay Celal Bayar( Eski İzmir Milletvekili)	Bay Hamdi Aksoy( Eski İzmir Milletvekili)
Bay Mehmet Esat Bozkurt( Eski İzmir Milletvekili)	Hasan Ali Yücel (Orta Tedrisat Umum Müdürü)
Bay Rahmi Köken( Eski İzmir Milletvekili)	Bay Hüsnü Çakır (İnhisar Umum Müdürü)

Kaynak: Anadolu Gazetesi, *CHP İzmir Sayılab Listesi*, 4 Şubat 1935, s. 4.

Ülke genelinde ve İzmir yerelinde ikinci seçmen seçiminin tamamlanmasının ardından kimlerin milletvekili olarak kalacağı ve gideceği ve kaç tane kadının aday olarak gösterileceği gibi sorular gündeme gelmiştir. Ocak ayının sonuna gelindiğinde CHP’ye milletvekili olmak için başvuranların sayısı iki bini aşmıştır. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, 2 Şubat 1935’te, CHP Genel Başkanlık Divanı, Fırka Genel İdari Kurulu, Fırka Meclis Grubu İdare Heyeti ve Bakanlar Kurulu’nu Dolmabahçe Sarayı’nda toplamıştır. Bu toplantıda milletvekili aday listelerinin ve seçim beyannamesinin son hali verilmiştir. Bu çalışmalar sırasında listelerde kadın ve bağımsız adayların ne olacağı bilgileri basına sızmış, meslek erbabı sayısının

<sup>199</sup> Anadolu Gazetesi, “İkinci Müntehibler Seçimi”, 21 Kanunisanı 1935, s.1.

arttırılmasına ve karı-koca ve kardeşlerin milletvekili olmamasına dikkat edilmiştir.<sup>200</sup>

Gazi Mustafa Kemal 2 Şubat 1935 tarihinde fırka teşkilatına ve ikinci seçmenlere yönelik yayınladığı beyannamesinde 8 Şubat'ta gerçekleştirilecek olan seçimlerde mecliste bağımsız milletvekillerinin yer alması için 13 ilde bir sıra kontenjan bırakılacağı ve Fırka'dan aday gösterilmeyeceğini belirtmiştir. Bu adımın gerekçesini ise şu ifadelerle ortaya koymuştur: *“Cumhuriyetçi ve milliyetçi olmakla beraber fırkamız programından başka bir programla ve fırkalı olmanın doğal şartları dışında serbest çalışacak samimi yurttaşların ulus kürsüsünden yapacakları eleştiriler ve söyleyecekleri görüşlerle milli çalışmanın kuvvetleneceği kanaatinde bulunuyoruz.”*<sup>201</sup>

4 Şubat 1935'te, CHP milletvekili aday listelerini kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu seçimde meclise 399 milletvekili seçilecektir. Bu sayıdan 386'sı için CHP aday göstermiştir. Bir önceki mecliste yer alan 269 vekil (%83,3) yeni listede kendine yer bulmuş, 54 vekil (%16,7) ise liste dışı kalmıştır. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, *“yüce Türk Milletinden güven isterim. Yeniden yükleneceğimiz ağır görevleri yüz akı ile başarmak ve milletimize olumlu hesaplarını verebilmek içten endişemizdir. Bu onurlu ve ağır görevli yolda, beraber çalışabileceğim arkadaşlarımı yüce seçiminize sunuyorum.”* ifadeleriyle milletin aday gösterdiği kişilere oy istemiştir. CHP aday listesinde 17 kadın milletvekiline yer verilmiştir.<sup>202</sup>

---

<sup>200</sup> İhsan Güneş, *a.g.e.*, s. 17-18.

<sup>201</sup> Fevzi Çakmak, *a.g.e.*, s. 271.

<sup>202</sup> Fevzi Çakmak, *a.g.e.*, s. 272.

**Tablo- 4:**V.Dönem TBMM’de (1935-1939) Yer Alan Kadın Milletvekilleri ve Seçim Bölgeleri

1	Afyon	Mebrure Gönenç	10	İstanbul	Fakiye Öymen
2	Ankara	Satı Çırpan Örs	11	İzmir	Benal Nevzat Arıman
3	Antalya	Türkan Baştuğ	12	Kayseri	Ferruh Güpgüp
4	Balıkesir	Sebiha Gökçül Erbay	13	Konya	Bahire Bediz Morova
5	Bursa	Şekibe İnsel	14	Malatya	Mihri Pektaş
6	Çankırı	Hatice Özgener (Araseçim)	15	Samsun	Meliha Ulaş
7	Diyarbakır	Huriye Öniz Baha	16	Seyhan	Esmâ Nayman
8	Edirne	Fatma Memik	17	Sivas	Sabiha Görkey
9	Erzurum	Nakiye Ülgen	18	Trabzon	Seniha Hızal

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, *Milletvekilleri Genel Seçimleri 1923-2011*), Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2012, s.xı.

İzmir’de milletvekili seçimleri 8 Şubat’ta Halkevi binasında saat 15.00’de başlamıştır. 1.214 ikinci seçmenden 1.157 tanesi oy kullanmıştır. İkinci seçmenin tamamı oylarını CHP adaylarına vermiştir.<sup>203</sup>

İzmir’de seçilen ilk kadın milletvekili özelliği taşıyan Benal Nevzat Hanım’a Karaburun ikinci seçmenleri tarafından bir tebrik telgrafı çekilmiştir. Söz konusu telgrafta Benal Hanım’ın aday gösterilmesinden duyulan mutluluğu şu sözlerle dile getirmişlerdir: “kadınlarımızın ilk sayılav oluşunda ve seçiminde vilayetimizden,

<sup>203</sup> Fevzi Çakmak, *a.g.e.*, s. 276.



*milletimizin hürriyeti için devamlı mücadeleye ve mücadelelerden sonra bu uğurda canını feda eden Teyfik Nevzat'ın kızı olan sizin gibi yüksek ve kıymetli bir kardeşimiz bir bayanı, fazilete kıymet veren fırkamızın sayılabilecek namzedi göstermiş olması bizlere sevinçle reylerimizi verdirmiştir. Kutlular ve muvaffakiyetinizle yüzünüzün akolmasını dileriz.*<sup>204</sup>

1155 oyla<sup>205</sup> İzmir milletvekili olarak seçilen Benal Nevzat Hanım seçim tutanağını 11 Şubat 1935 tarihinde almış<sup>206</sup> ve 1 Mart 1935 tarihinde Meclise katılmış ve 7 Mart 1935 tarihinde tutanağı onaylanmıştır.<sup>207</sup> Benal Nevzat Hanım V. dönem boyunca iktisat encümeninde görev yapmıştır. Ayrıca orman kanunu geçici encümeninde de bulunmuştur.<sup>208</sup>

Seçimlerden sonra milletvekilleri ilk iş olarak Ankara'ya gitmişlerdir. Ankara dönüşü gazetelerde Benal Hanım'ın da bulunduğu milletvekillerinin çalışmaları yer almaya başlamıştır. Kadınlar erkeklerle beraber halkın sorunlara yönelmişlerdir. Erkek ve kadın beraber yurt gezilerine çıkmışlar ve halkla temas kurmaya ve sorunlarını dinlemeye başlamışlardır. İlk iş olarak seçim dairelerini dolaşmaya başlamışlardır.<sup>209</sup>

Benal Nevzat Hanım TBMM Genel Kurulu'nda toplamda dört konuşma yapmıştır. Bu konuşmalar meclise ilk kez giren bir kadın vekile göre çok önemli ve değerlidir. Benal Nevzat Hanım'ın konuşmaları sırasında Atatürk'e olan hayranlığını hissetmemek mümkün değildir.

Benal Nevzat Hanım ilk konuşması 31 Temmuz 1936'da Montrö zaferinden hemen sonradır. Konuşması sevinç ve mutluluk içermektedir. Bu önemli zaferden duyduğu mutluluğu dile getirmektedir. Aynı zamanda Mustafa Kemal Atatürk'ün dönemimde yaşamının verdiği mutluluktan bahsetmiştir:

<sup>204</sup> Anadolu Gazetesi, "İzmir'in İlk Kadın Sayılabilecek", 4 Şubat 1935, s. 3.

<sup>205</sup> <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/> Benal Nevzat Arıman'ın V. dönem seçim mazbatası.

<sup>206</sup> <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/> Benal Nevzat Arıman'ın V. dönem seçim mazbatası

<sup>207</sup> İhsan Güneş, *a.g.e.* s. 368.

<sup>208</sup> Cemile ŞAHİN, *Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1935-2007)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Doktora Tezi, Ankara, 2010, s. 41.

<sup>209</sup> Yeni Asır, 26 Şubat 1935, s. 2.

*“Sayın arkadaşlarım, bu kadar güzel konuşan hatiplerden sonra, benim de buraya çıkarak söz söylemek istemeliğimin ne kadar büyük bir cüret olduğunu biliyorum. Fakat ne yapayım ki, ben de bugün göğsümü iftiharla kabartan, kalbimi coşturan sonsuz minnet ve şükran duygularımı ifade etmek istiyorum. Ben de bugün önümüze açılan bu parlak tarih sayfeleri karşısında duyduğum sonsuz kıvancı, nihayetsiz heyecanı buradan cihana göstermek, anlatmak istiyorum.*

*Arkadaşlar ne, mutlu bizlere ki Atatürk'ün asrında yaşıyoruz, Onun tarihlere nur verecek olan büyük dehasının ışıklar ile aydınlanan yollarda yürüyoruz. Türk çocukları tarihimizi okurken bu asırda yaşayanlara imrenecekler, bizlere gıpta edecekler. Büyük Önderimizin, kıymetli İsmet İnönü kabinemizin bugün bize hediye ettiği Montrö zaferi, dünya tarihinin bir dönüm yeri olacaktır. Bize bu büyük günü gösteren, yaşatan Atatürk'ümüz ve onun kıymetli arkadaşları var olsunlar... Yaşa Atatürk... Günlerimiz senin günlerine eklensin.”<sup>210</sup>*

Benal Nevzat Hanımın Meclis Genel Kurulu'ndaki ikinci konuşması 14 Haziran 1937'de Hatay zaferi üzerine olmuştur. Hatay'ın anavatana katılma zaferini en içten mutlulukla dile getirmiştir. Bu önemli günde konuşmasını yaparak içinde yaşadığı dönemden duyduğu mutluluğu dile getirmektedir:

*“Sayın arkadaşlar, bugün Atatürk Türkiyesinin, zaferden zafere koşan İsmet İnönü Hükümetimizin sayısız zaferlerinden birini daha görmekte, kalplerimiz sevinç ve iftiharla doldu.*

*Aylardan beri cihan efkârı umumiyesini şiddetle alakadar eden Türk Hatay davası, nihayet oradaki kardeşlerimizin haklarını ve istiklallerini kazanmaları ile neticelendi.*

*Biz ne mesut fanileriz ki arkadaşlar Büyük Türk tarihinin bu altın sayfelerinin yazıldığı günlerde yaşıyoruz.*

*Munkariz Osmanlı İmparatorluğu, şu ve bu imtiyazlarla kendi yurddaşlarının izzeti nefislerini ve haklarını ayaklar altında çiğnetirken, Atatürk, İsmet İnönü*

---

<sup>210</sup><http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/TBMMZC,5.Dönem,C.12,81.Birleşim,31.7.1936,s.321>.

*Hükümeti, hudutlarının dışındaki kardeşlerinin bile hak ve istikbal davalarını demir iradesiyle başarıyor.*

*Bütün Türklerin halaskarı olan Büyük Türk, elbette ki, yurt haricindeki Türkleri de kurtaracaktı ve kurtardı. Bundan sonra, ihtiyar nineler uykusuz geceler geçirmeyecek, genç kızlar gözyaşı dökmeyecektir.*

*Bundan sonra, Hatay anaları, onun büyük adını beşikteki yavrularına terennüm edecek, onun yüksek başı, tükenmez asırların üstünde, güneş gibi, kalplere inan ve ışık verecek.*

*Kardeş Hataylılar! İstiklaliniz kutlu, günleriniz mutlu olsun.*<sup>211</sup>

Benal Nevzat Hanım'ın meclisteki üçüncü konuşması 14 Kasım 1938 yılında İngiltere hükümeti ile imza edilen Kriling anlaşması hakkındaki kanun münasebeti ile olmuştur. Bu antlaşma hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle açıklamaktadır: "sayın arkadaşlarım; bu gün Atatürk Türkiyesinin, muhterem Celâl Bayar Hükümetinin büyük bir malî zaferi gözlerimizin önünde bir iftihar sayfası olarak açılmış duruyor. Bu muvaffakiyetin büyüklüğünü ve kıymetini, benden evvelki değerli arkadaşlarım o kadar belagat ve salâhiyetle anlattılar ve tebarüz ettirdiler ki; bunun üzerine buraya çıkararak bir kelime ilâve etmeği, ben kendini için fazla bir cesaret addediyorum. Fakat ne yapayım ki, arkadaşlarımın müsamahasına güvenerek ben de kalbimi iftiharla kabartan şükran duygularımı burada ifade etmek istiyorum.

*Mutlu Türk Ulusu; Büyük Atanın ve onun kıymetli arkadaşlarının sana gösterdiği bu ak günler kutlu olsun.*<sup>212</sup>

Benal Nevzat Hanım'ın Meclis Genel Kurulu'ndaki son konuşmasını 14 Kasım 1938'de Atatürk'ün cenaze merasimi için yapılacak sarfiyat hakkındaki kanun münasebeti ile ilgili olmuştur. Bu nedenledir ki belki de yaptığı en duygusal konuşma bu olmuştur. Çünkü büyük hayranlık duyduğu Atatürk'ün ölümünün verdiği derin üzüntü içerisindeydi. O'nun kadınlara verdiği hakları ve değeri tekrar dile getirir. Çünkü Benal Nevzat Hanım bu hakların ne kadar önemli olduğunun

<sup>211</sup> <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/TBMMZC,5.Dönem,C.19,76.Birleşim,14.6.1937,s.306>.

<sup>212</sup> <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/TBMMZC,5.Dönem,C.26,82.Birleşim,28.8.1938,s.433>

bilincindedir ve bu hakların gerçek sahibinin ölümünden duyduğu derin hüznünü yaşamaktadır. Tüm konuşmalarında Atatürk'e minneti dile getiren bir kadın için bu günde mecliste konuşma yapmak hem büyük bir onur hem de tarifsiz bir hüznü içerir. Öyle ki bu hüznün onun çok uzun bir konuşma yapmasını engellemiş ve planladığından kısa bir konuşma olmuştur:

*“Sayın arkadaşlarım, Bugün bütün Türkler, bilhassa Türk kadınlığı en kederli, en sıcak gözyaşlarını döküyor. Türk kadınlık tarihinin elem ve gözyaşı dolu siyah sayfalarını kapayıp, önümüze bembeyaz, nurlu yapraklar açan büyük Atamızı, kıymetli, eşsiz babamızı kaybettik.*

*Yakın zamanlara kadar peçelerin, kafeslerin arkasında dünyayı bile görmekten menedilen, bir sözle, en ufak bir suçla, kurduğu yuvadan, çocuklarının arasından kovulan Türk kadınına yuvasına sahip eden, evlâdına sahip eden, ordularla kahraman yetiştiren Türk anasına insanlık kurumundaki lââyık olduğu mevkie çıkararak büyük kurtarıcımız ebediyen aramızdan ayrıldı. Kayıplarımız büyük, kederimiz büyüktür.*

*O'nun ziyasına ne kadar yansak, ne kadar gözyaşı döksek yine azdır. Atatürk'ün dünyayı aydınlatan eşsiz adı, asırların kanatları üzerinde ebediyete kadar gidecektir.*

*Arkadaşlarım; bugün kalplerimizde kanayan bu büyük yaranın yegâne şifası, döktüğümüz bu sıcak gözyaşlarının en büyük tesellisi de, Atatürk'ün kıymetli arkadaşı aziz İnönü'nü başımızda görmekten duyduğumuz sonsuz inan, onun kuvvetli iradesinin ve kıymetli arkadaşlarının kalplerimize doldurduğu çok büyük itminandır.*

*Var ol aziz İnönü.*

*Müsterih ol büyük Atam, senin eserin ebediyen yürüyecektir”.*<sup>213</sup>

Benal Nevzat Hanım TBMM'de yaptığı çalışmalar dışında sahada da birçok faaliyetlerde bulunmuştur. Milletvekili seçiminden sonra erkek milletvekilleriyle

---

<sup>213</sup> <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa> TBMMZC, 5.Dönem, c:27, 4.Birleşim, 14. 11.1938, s.26. Anadolu Gazetesi, 15 İkinci teşrin Salı 1938, s. 4.

birlikte halkın sorunlarını dinlemek ve çözüm yolları bulmak için İzmir'de düzenlenen gezilere katılmıştır.

Benal Nevzat Hanımın da içlerinde bulunduğu İzmir Milletvekillerinin ilk faaliyeti gazetelerde şu şekilde yer almıştır: “*şehrimizde bulunmakta olan İzmir sayıllarından Bayan Benal Nevzat, Bay Kamil, Bay Sadettin dün Kemalpaşa'ya giderek ilçeliğe bağı köyleri dolaşmışlardır. Gezdikleri yerlerde parti ocaklarında uraylarda halkı toplayarak samimi görüşmeler yapmışlar ve seçmenlerinin ihtiyaçlarını, dileklerini not almışlardır. Bu arada Kemalpaşa'nın Yukarı Kızılca nahiyesindeki çocuk kampını gözden geçirmişler, şen yavruların sıhhatinden çok memnun kalmışlardır. Sayıllar dönüşte Bornova'ya da uğrayarak İzmir'e dönmüşlerdir.*”<sup>214</sup>

Benal Nevzat Hanım ve yanındaki milletvekilleri, Seferihisar, Urla ve Kilizman gibi İzmir'in ilçelerini gezip halk ile temas kurmuşlardır. Halkın dilek ve isteklerini dinleyerek onlarla yakın ilişkiler kurmuşlar ve Seferihisar Belediyesi tarafından açılan parkı gezerek Bando müziğini dinlemişlerdir. Urla'da bağcılarla sohbet etmişler ve üzüm fiyatlarının düşüklüğü hakkındaki görüşlerini dinlemişlerdir. Kilizman'da elişleri sergisini ziyaret ederek çocuklarla vakit geçirmişlerdir.<sup>215</sup>

Bir diğere günde Bornova, Kemalpaşa, Foça, Menemen, Urla, Alaçatı, Ödemiş, Tire ve Karaburun'u ziyaret eden Benal Nevzat Hanım ve diğere milletvekilleri buralarının ekonomik durumu ve ziraatı hakkında bilgiler almışlar, bölgenin tarım ürünleri üzerinden tetkiklerde bulunmuşlardır.<sup>216</sup>

Yapılan bu geziler birebir halkın sorunlarına yöneliktir. Halk onların ayağına değil onlar halkın ayağına gidip dertlerini dinlerler. Halkın dönemsel ve bölgesel sorunları üzerine eğilirler. Öyle ki gazetelerde “Siyah Yaş Üzümler” başlığıyla yer alan bir haberde milletvekillerinin halkla ne kadar alakadar olduğunu bize göstermektedir:

---

<sup>214</sup> Yeni Asır, “Sayıllarımız Seçim Dairelerini Dolaşıyor”, 7 Ağustos 1935, s. 2.

<sup>215</sup> Anadolu Gazetesi, “Sayıllarımız Tetkit Gezisinde”, 27 Ağustos 1935, s. 4; Halkın Sesi Gazetesi, 27 Ağustos, 1935, s. 4.

<sup>216</sup> Yeni Asır Gazetesi, “Siyah Yaş Üzümler”, 27 Ağustos 1935, s. 2

*“Saylavlarmızdan Bayan Benal Nevzat, Bay Kamil, Bay Selattin ’nin Kemalpaşa ve Bornova ’da tetkikatte bulunduklarını yazmıştık.*

*Saylavlarmız Bornova ’da parti ve urayı ziyaret ederek şarbay Fevzi ’den halkın dilek ve arzularını sormuşlardır.*

*Bugünün meselesi olan siyah üzümlerin inhisarlar tarafından alınıp alınmayacağı hakkındaki endişelerini dinlemişlerdir.*

*Üzümler olgun bir hale gelmiştir. On senedir üzümleri inhisar idaresi alarak barındırıyordu. İzmir ’de şarab amilleri çok azdır. İnhisar almazsa, ürünün dörtte üçü çürüyecektir. Saylavlarmız bu hakikati yerinde öğrenince gümrük ve inhisar vekili B. Rana bana şu telgrağı çekmişlerdir.*

*Gümrük ve inhisar vekili Bay Rana Tarhan*

*Kemalpaşa, Menemen, Bornova, Cumaovası, Buca, Seydiköy bağcılarında her sene alınmakta olan siyah üzümlerin henüz mübayaası emri verilmediği halkın müracaatlarından anlaşılmaktadır.*

*Üzümler tam olgunluk devresine gelmişlerdir. Mübayaatı dört gözle beklemekte olan o yerler halkın dileklerine intirak eder ve mahsül telef olmadan mübayaası emrinin başmüdürlüğe verilmesini ehemmiyetle arz ve rica ederiz.*

*Saylav Benal Nevzat, Seladdin, Kamil*

*Bornova bağcıları bu alakadan çok memnun kalmışlardır.<sup>217</sup>*

*Benal Nevzat Hanım milletvekilliği döneminde İzmir ’de yaptığı bu çalışmalarıyla sık sık gazetelerde adından söz ettirmiştir.<sup>218</sup>*

---

<sup>217</sup> Yeni Asır, 8 Ağustos 1935, s. 3.

<sup>218</sup> Ömer Faruk Gençkaya, a.g.e., .15.

### 3.2.2. VI. Dönem Seçimleri ve Meclis Faaliyetleri

İsmet İnönü Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının bir gün sonrasında, 11 Kasım 1938'de TBMM'de hazır bulunan 348 milletvekilinin oybirliği ile cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Yaklaşık bir ay sonra ise partinin olağanüstü kurultayı toplandı ve Atatürk'ün ölümü ile boşalan genel başkanlığa İnönü getirildi. 10 Kasım 1938'de Atatürk'ün İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerinin kapanmasının ardından İsmet İnönü 11 Kasım 1938'de meclis tarafından Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 26 Aralık 1938 tarihinde toplanan CHP Birinci Olağanüstü Kurultay'ında, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, partinin "Ebedi Başkanı", İsmet İnönü "Değişmez Genel Başkan"ı olarak belirlenmiştir.<sup>219</sup>

Kurultayda 1935 tüzüğü'nün 2, 3 ve 4. maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirmiştir.<sup>220</sup>

*"Madde 2: Partinin banisi ve ebedi başkanı Türkiye Cumhuriyeti'nin müessisi olan Kemal Atatürk'tür.*

*Madde 3: Partinin değişmez genel başkanı İsmet İnönü'dür.*

*Madde 4: Partinin değişmez genel başkanlığı aşağıdaki üç surette inhilal edebilir: a. Vefat, b. Vazife yapamayacak bir hastalığı sabit olması halinde, c. İstifa...*

*Bu üç şekilden birisi dolayısıyla inhilal vukuunda Parti Büyük Kurultayı derhal toplanarak partiye mensup mebuslardan bir zatı değişmez genel başkanlığa seçer."*

Kurultay sonunda Celâl Bayar'ın İnönü'ye hitabında "Genel Başkanımız, Milli Şefimiz..." ifadeleri artık Türkiye'de yeni bir dönemin, Milli Şef döneminin de başlangıcını işaret etmekteydi. Milli Şef'in ilk önemli icraatı ise Meclis'teki boş mebusluklar için yapılan ara seçimlerde Kâzım Karabekir, Hüseyin Cahit Yalçın,

<sup>219</sup> Fevzi Çakmak, *a.g.e.*, s. 278-279.

<sup>220</sup> Tansu Barış Mahmutoğlu, *1923-1960 Yılları Arasında CHP'nin Seçim Çalışma Ve Propagandaları*, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2015, s. 199.

Fethi Okyar ve Hasan Rıza Soyak'ı aday göstererek, mebus yapmak olmuştur. Anlaşıldığı kadarıyla İnönü bu girişimiyle Atatürk döneminde kalan bazı dargınlıkları ortadan kaldırmak ve “muhalefetle barışmak” istiyordu. Zaten bu politikanın bir sonraki adımı bağımsız milletvekilleri Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele'nin başvuruları sonrası 9 Ocak 1939'da CHP'ye kabul edilmeleri olacaktır. İnönü'nün bu şekilde Atatürk döneminde iktidarın uzağında kalan “dargınlarla” barış politikası güttüğü bir dönemde, 25 Ocak 1939'da Başbakan Celâl Bayar istifa etmiştir. Bayar istifasını parti divanının TBMM seçimlerini yenileme kararı karşısında partinin seçimlere “yeni ve taze bir kuvvetle çıkması” amacına dayandırmış olmakla beraber istifanın arka planında basında yoğunlaşan yolsuzluk ve suiistimal iddiaları, İnönü'nün talebi ile eğitim ve adalet bakanlarının değişmesi ve sonrasında kabinenin uyum içinde çalışmadığına yönelik söylentilerin önemli etkisi vardır. İnönü istifayı hemen aynı gün kabul etmiş ve Bayar'a gönderdiği mesajda hizmetlerine teşekkürle beraber, Dr. Refik Saydam'ın hükümeti kurmakla görevlendirildiği bilgisine de yer vermiştir. Hilmi Uran'ın hatıralarında da kaydettiği üzere anlaşılan İnönü artık Bayar ile çalışmak istememiş, bir şekilde istifaya zorlamış ve “itimat” ettiği Dr. Refik Saydam'ı başvekil yapmıştır. İşte Türkiye 1939 seçimlerine böyle bir siyasî ortamda girmiştir.<sup>221</sup>

1939 seçimlerini önceki seçimlerden ayıran en temel özelliklerinden biri, partinin önde gelen isimlerinin halkla temas kurmak üzere kendi seçim bölgelerini ziyaret etmeleridir. Bu ziyaretler sırasında meydanlara toplanan vatandaşlara seçim nutukları atılmamış, ancak özellikle Halkevlerinde çeşitli meslek gruplarıyla ve vatandaşlarla bir araya gelinerek sorunları dinlenmiş ve kendilerine çeşitli konularda bilgiler verilmiştir. Kuşkusuz bu durum Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçimleri ne denli önemseydiğini, seçimlere katılımı arttırmaya çalıştığını ve dolayısıyla da seçim propagandası konusunda yeni bir yöntem geliştirmeye başladığını göstermesi açısından dikkate değerdir. Bakanlar Kurulu'nun 07 Mart'ta Başbakan ve bakanların, durum tespiti yapmak ve propaganda yapmak için seçim bölgelerine gitmeleri yönündeki kararı da bu durumun somut göstergelerinden biridir.<sup>222</sup>

<sup>221</sup> Önder Duman, “Tek Parti Döneminde CHP'de Bir Parti İçi Demokrasi ‘Denemesi’: 1939 Seçimleri ve İkinci Seçmenlerle ‘İstişare’”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* S.26., 2017, s. 213.

<sup>222</sup> Tansu Barış Mahmutoğlu, a.g.t., s.44.



Seçim kararının alınmasından sonra, Şubat ayının ortasına gelindiğinde milletvekili olmak için CHP'ye başvuran kişi sayısı bini aşmıştır. Artan başvurular sonrası 17 Ocak'ta parti tarafından yayınlanan bir genelgeyle aday olarak müracaat edeceklerden hangi seçim bölgesinden aday gösterilmek istendiklerini ve nerelerde seçilme şanslarının olduklarını belirten bir dilekçeyi Genel Sekreterliğe ulaştırmaları talep edildi. Mart ayının ilk günlerinde ikinci seçmen adaylarını belirleme faaliyeti devam ederken ayın ortalarına gelindiğinde CHP'ye milletvekili olmak için başvuranların sayısı 3.700' ulaşmıştır.<sup>223</sup>

Ülke genelinde, 15 Mart ile 21 Mart tarihleri arasında gerçekleştirilen ikinci seçmen seçimleri, İzmir'de 15 Mart Çarşamba günü başladı. Oy verme işlemi şehir merkezinde aynı gün tamamlanırken ilçelerde 16 Mart'ta bitirildi. İzmir'de CHP'nin aday gösterdiği ikinci seçmenlerin tamamı seçildi. İzmir'de, 291.447 adet seçmenden erkek 150.074, kadın 141.373 toplamda 240.039'u sandıklara giderek oylarını kullandı ve seçime katılım oranı %82 olarak gerçekleşmiştir.<sup>224</sup>

**Tablo- 5:**1939 yılı VI. Dönem İzmir Milletvekili Aday Listesi

Hasan Ali Yücel	Kamil Dursun
Şükrü Saraçoğlu	Sadeddin Epikman
Mahmut Esat Bozkurt	Benal Arıman
Halil Mentuş	Mustafa Bengisu
Rahmi Köken	Şehime Yunus
Reşat Mimaroglu	Mehmet Aldemir
Celal Bayar	Nazmi İlker

Kaynak: Anadolu Gazetesi, "İzmir Mebus Namzetleri", 25 Mart 1939, s. 1.

<sup>223</sup> Fevzi Çakmak, a.g.e., s. 280-281.

<sup>224</sup> Fevzi Çakmak, a.g.e., s.281.

İzmir milletvekili seçimlerinin 26 Mart 1939 Pazar günü sabah 9'da İzmir Halkevi salonunda yapılacağı duyurulmuştur. Şehrin seçimden dolayı bayram havasında donatılacağı ve seçimin 12'ye doğru bitmesi planlanmıştır.<sup>225</sup>

Seçim sonucunda, İsmet İnönü'nün aday gösterdiği CHP'li 420 milletvekili (14'ü kadın) ile 4 bağımsız aday (bu vekiller gayrimüslimdir) toplam 424 milletvekili seçilmiştir. Seçimden sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bir teşekkür telgrafi yayınlarak şöyle demiştir: *“mebus arkadaşlarımın ve vatandaşlarımın sevgi ve teveccühlerini ifade eden birçok telgraf alıyorum. Yürekten teşekkürlerimi kabul buyurmalarını rica ederim.”*<sup>226</sup>

6 Nisan 1939'da ilk toplantısını yapan VI. dönem TBMM A. Renda'yı ittifakla Meclis Başkanlığı'na, Cumhurbaşkanlığına da ittifakla İsmet İnönü seçilmiştir. 424 milletvekillinden oluşan TBMM 3 Nisan 1939-15 Ocak 1943 tarihleri arasında çalışmış ve Hatay'ın Türkiye'ye katılması üzerine Hatay'ı temsilen seçilen 5 milletvekilinin de katılımıyla milletvekili sayısı 429 olmuştur.<sup>227</sup>

1939 meclisinin en önemli özelliklerinden biri TBMM'de bir bağımsız grup oluşturulmasıdır. CHP'nin 29 Mayıs-3 Haziran 1939 tarihleri arasında toplanan V. Büyük Kurultayında meclis içinde CHP milletvekilleri arasından Kurultay tarafından seçilecek 21 kişilik bir “müstakil grup” kurulması kararı alınmıştır. Bu bağımsız grubun da değişmez genel başkanı aynen CHP'de olduğu gibi CHP Genel Başkanı olan İsmet İnönü'dür. Grubun başkanını İsmet İnönü seçecekti. Grup CHP meclis grubu toplantılarına katılabilecek ancak, görüş veya oy hakkı olmayacaktı. Bağımsız grup üyeleri hükümette görev alamayacaktı. Meclis görüşmelerinde kendi gruplarının kararlarına göre hareket edeceklerdi. Bu uygulamaya 1943 yılında da devam edilecek hatta grup üye sayısı 21'den 35'e çıkarılacaktır.<sup>228</sup>

---

<sup>225</sup> Anadolu Gazetesi, *“CHP Varlığımızdan Doğdu”*, 26 Mart 1939, s. 1.

<sup>226</sup> Tansu Barış Mahmutoğlu, *a.g.t.*, s.212.

<sup>227</sup> Rıdvan Akın, *Türk Siyasal Tarihi (1923-2000)*, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 318.

<sup>228</sup> Kenan Olgun, *a.g.e.*, s. 19-20.

Benal Nevzat Hanım 1939 seçimlerinde 1291 oy ile tekrar İzmir Mebusu olmuş ve VI. Dönem TBMM'sinde görev almaya hak kazanmıştır. 26 Mart 1939 tarihinde mazbatasını almıştır. 3 Nisan 1939'da Meclise katılmıştır. Dönem boyunca İktisat Encümeni azalığı yapmıştır. Gümrük Kanunu Muvakkat Encümeni'nde aza olarak görev yapmıştır.<sup>229</sup>

**Tablo- 6:** Benal Nevzat Arıman'ın 26.03.1939 tarihli VI. Dönem seçimlerinde İzmir Merkez ve İlçelerinden Aldığı Oylar

İzmir Merkez Kazası	421	Kuşadası Kazası	39
Bayındır Kazası	65	Menemen Kazası	76
Bergama Kazası	146	Ödemiş Kazası	188
Çeşme Kazası	32	Seferihisar Kazası	22
Dikili Kazası	20	Tire Kazası	103
Foça Kazası	19	Torbalı Kazası	45
Karaburun Kazası	22	Urla Kazası	40
Kemal Paşa Kazası	58		

Kaynak: <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa> Benal Arıman'ın 26.3.1939 yılında Aldığı Mazbatası.

### 3.2.3. VII. Dönem Seçimleri ve Meclis Faaliyetleri

TBMM'nin dört yılı kapsayan altıncı yasama süresinin dolmasına yakın, 14 Ocak 1943 tarihinde Bilecik milletvekili Memduh Şevket Esendal, İstanbul milletvekili Ali Rana Tarhan ve Trabzon milletvekili Hasan Saka'nın seçimlerin yenilenmesine yönelik verdikleri önerenin Meclis'te kabul edilmesiyle, 1943 yılı genel seçimleri için süreç başlamıştır. Kararın ardından İçişleri Bakanı Recep Peker,

<sup>229</sup> Şenay Günay, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM V.Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943), TBMM Vakfı Yayınları, N. 39, C.V, 2011, s. 376.

Umumi Mufettişlere ve Valilere gönderdiği telgrafla derhal seçim çalışmalarına başlanmasını ve lazım olan tedbirlerin alınmasını bildirmiştir.<sup>230</sup>

1943 seçimlerinde de Cumhurbaşkanı ve CHP Genel Başkanı olan İsmet İnönü seçimler öncesi ikinci seçmenlerle görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmeler sonucunda ilk defa olarak milletvekili aday listesi milletvekili sayısından fazla olarak ilan edilmiştir. Bu seçimler 14 Aralık 1942 tarih ve 4320 sayılı Mebus Seçim Kanununa göre yapılmıştır. Bu kanun 1908 yılında yürürlüğe giren seçim kanununu yürürlükten kaldırmakla birlikte bazı hükümleri aynen korunmuştur. Yine iki dereceli çoğunluk sistemini öngören kanun sadece 1943 seçimlerinde uygulanmıştır. 1943 seçimleri 63 ilde 63 seçim çevresinde yapılmış 455 milletvekili TBMM’de yer almıştır. 28 Şubat 1943 günü yapılan seçimler öncesinde 23 Şubat’ta İnönü bir beyanname ile partisinin milletvekili adaylarını ilan etmiştir. İkinci seçmenlere birçok ilde tercih hakkı sunan bu beyanname 38 ilde milletvekili sayısından daha fazla aday gösterilmiştir. Bu 38 ilin çıkaracağı 334 milletvekiline karşın 412 aday ilan edilmek suretiyle ikinci seçmenlere tercih hakkı tanınmıştır. Seçimlerde İstanbul’dan 23 milletvekiline karşın 31, İzmir’den 15 milletvekiline karşın 20, Ankara’dan ise 15’e karşın 19 aday gösterilmiştir. 28 Şubat 1943 tarihli seçim sonucunda oluşan TBMM, 8 Mart 1943-14 Haziran 1946 tarihleri arasında 3 yıl 4 ay 23 gün açık kalmıştır.<sup>231</sup>

---

<sup>230</sup> Fevzi Çakmak, *a.g.e.* , s.288.

<sup>231</sup> Kenan Olgun, *a.g.e.* , s.20.

**Tablo- 7:**İzmir İli Parti Aday listesi

Benal Arıman	Halil Menteş
Hamdi Aksoy	Reşat Mimaroglu
Celal Bayar	Halid Onaran
Münir Birsell	Ekrem Oran
Mahmut Esat Bozkurt	Haydar Rüştü Öktem
Esad Çınar	Kamran Örs
Kamil Dursun	Şükrü Saraçoğlu
Sadettin Epikman	Hasan Ali Yücel
Nazmi İlter	Şehime Yunus
Rahmi Köken	

Kaynak: Anadolu Gazetesi, "İzmir Vilayet Mebusları", 28 Şubat 1943, s. 2.

Tüm ülke genelinde seçim 28 Şubat 1943 Pazar günü gerçekleştirilmiştir. Seçim sonucunda 455 milletvekili seçilmiştir. Seçimlere tek parti giren CHP, seçimlerin mutlak galibi olmuştur. Bir önceki mecliste yer alıp tekrar aday gösterilen 346 milletvekilinden 316'sı tekrardan seçilmiştir.

Benal Nevzat Hanım VII. dönemde İzmir'de 1383 seçmenin katıldığı seçimde, 1068 oy alarak TBMM'ye girme hakkı kazanmıştır. Benal Nevzat Hanım'ın mazbatasını 1 Mart 1943'te verilmiş, 15 Mart 1943 yılında onaylanmıştır.<sup>232</sup>

<sup>232</sup> <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa> Benal Arıman'ın 1.3.1943 yılında Aldığı Mazbatasını.

**Tablo- 8:** Benal Nevzat Hanım VII. Dönem Milletvekili Seçimlerinde İzmir Merkez ve İlçelerinden Aldığı Oylar

İzmir Merkez Kazası	215	Kuşadası Kazası	39
Bayındır Kazası	65	Menemen Kazası	76
Bergama Kazası	147	Ödemiş Kazası	202
Çeşme Kazası	26	Seferihisar Kazası	22
Dikili Kazası	23	Tire Kazası	90
Foça Kazası	20	Torbalı Kazası	29
Karaburun Kazası	20	Urla Kazası	37
Kemal Paşa Kazası	57		

Kaynak: <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa> Benal Arıman'ın 1.3.1943 yılında Aldığı Mazbaatası.

Benal Nevzat Hanım'ın VII. dönem TBMM'de yaptığı sözlü ya da yazılı bir çalışma bulunmamaktadır. Önceki yıllarda olduğu gibi VII. dönem boyunca da iktisat encümeni azalığı yapmıştır.<sup>233</sup>

### 3.2.4. VIII. Dönem Seçimleri ve Meclis Faaliyetleri

Seçimler öncesinde 1945 yılında İsmet İnönü'nün Meclisi açılış konuşması, Türkiye'de çok partili sistemin kuruluşunda önemli bir adım olmuştur. İnönü: *“bizim tek eksikimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girilmiştir.”* demiştir. Bu konuşmasıyla İnönü CHP partisi

<sup>233</sup> Semra Gökçimen, a.g.e., s. 74.

içinden bir muhalefet partisi çıkmasını istemiştir. Bu konuşmanın ardından Aralık ayında Celal Bayar'ın bir parti kurduğuna dair haberler çıkınca bunu İnönü çok iyi karşılamışlardır.<sup>234</sup>

21 Temmuz 1946'da yapılan milletvekili genel seçimine ise 6 siyasî parti katılmıştır: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Demokrat Parti (DP), Millî Kalkınma Partisi (MKP), Liberal Demokrat Parti (LDP), Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi (TİÇP) ve Yalnız Vatan İçin Partisi (YVİP). Bu partilerden yalnızca CHP ve DP milletvekili çıkarmıştır.<sup>235</sup>

21 Temmuz 1946 da yapılan seçim sekizinci TBMM'yi meydana getiren seçimdir. Aynı zamanda tek dereceli olarak yapılan ilk seçimdir. Seçimlere DP kuvvetli bir muhalefet olarak girmiştir. Seçim hazırlığı çok hareketli olmuştur. Ağır münakaşalar ve kavgalar hatta kanlı olaylar meydana gelmiştir. Muhalefet, iktidarı baskı yapmakla ve bir terör havası yaratmakla itham etmiştir. Mareşal Fevzi Çakmak İstanbul'dan DP adayı olarak seçime girdi. Neticede CHP. 396, DP 62 milletvekili kazanmıştır. DP seçimin dürüst yapılmadığını iddia ederek belgeler sunmuşlardır.<sup>236</sup>

Tek parti dönemi 1946 yılında yapılan ilk çok partili seçimle sona ermiştir. Seçimden önce çıkarılan 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu ile iki dereceli olan seçim sistemi tek dereceli çoğunluk seçim sistemine dönüştürülmüştür. Ancak "açık oy, gizli tasnif" yöntemi kullanılmış ve denetim adli birimler yerine idari birimlerle yapılmıştır. Bu nedenle sonuçları üzerinde uzun süren tartışmalar olmuştur. 1946 seçimlerine CHP'nin dışında, çok partili siyasal yaşamın ilk partisi olan ve 18 Temmuz 1945 tarihinde Nuri Demirağ tarafından kurulan Millî Kalkınma Partisi (MKP) ile 7 Ocak 1946 yılında, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan tarafından kurulan Demokrat Parti (DP) de katılmıştır.<sup>237</sup>

---

<sup>234</sup> Feroz Ahmad- Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 15.

<sup>235</sup> Erol TUNCER, Bülent TUNCER, *Meclis Aritmetiğinde Yaşanan Değişim (1943-1960)*, *Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı*, Ankara, 2015, s.31.

<sup>236</sup> Servet ARMAĞAN, "Türkiye'de Parlamento Seçimleri", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.33, S.2-3, İstanbul, 1967, s.77.

<sup>237</sup> Türkiye İstatistik Kurumu, a.g.e., s. XII.

**Tablo- 9:**21 Temmuz 1946 Seçimlerinde İzmir CHP Aday Listesi

Şevket Adalan (İzmir Eski Milletvekili)	Dr. Kamran Örs (İzmir Eski Milletvekili)
Benal Arıman (İzmir Eski Milletvekili)	Şükrü Saraçoğlu (İzmir Eski Milletvekili)
Münir Birsal (İzmir Eski Milletvekili)	Hasan Ali Yücel (İzmir Eski Milletvekili)
Dr. Hüseyin Hulki Cura (İzmir Eski Milletvekili)	Atıf İnan (Çankırı Eski Milletvekili)
Esad Çınar (İzmir Eski Milletvekili)	Latife Bekir Çeyrekbaşı (İzmir Yardım Sevenler Cemiyeti Başkanı)
Sedad Dikmen (İzmir Eski Milletvekili)	Sami Gülcüoğlu (Tire CHP İlçe Başkanı)
Rahmi Köken (İzmir Eski Milletvekili)	Said Odyak (İzmir Halkevi Başkanı)
Ekram Oran (İzmir Eski Milletvekili)	Haydar Rüştü Öktem (Anadolu Gazetesi Sahibi)

Kaynak: Anadolu Gazetesi, Vatandaş Oyunu CHP Adayına Ver, 20 Temmuz 1946, s.1.

**Tablo-10:** 21 Temmuz 1946 Seçiminde İzmir'den Seçilen CHP Milletvekilleri ve Aldıkları Oylar Listesi

Said Odyak	116.973	Atıf İnan	116.378
Şükrü Saraçoğlu	116.931	Ekrem Onaran	116.180
Şevket Adalan	116.893	Sedat Dikmen	116.159
Esad Çınar	116.777	Sami Gülcü	116.104
Hüseyin Hulki Cura	116.767	Latife Çeyrekbaşı	115.724
Haydar Rüştü Öktem	116.764	Benal Nevzat Arıman	115.686
Rahmi Köken	116.733	Hasan Ali Yücel	114.483
Münir Birsal	116.657		

Kaynak: Anadolu Gazetesi, "İzmir Seçimlerinin Tasnif Sonuçları", 24 Temmuz 1941, s.6.



**Tablo-11:** Benal Nevzat Hanım'ın İzmir Merkez ve İlçelerinden Aldığı Oy Listesi

İzmir Merkez Kazası	30863	Kuşadası Kazası	2211
Bayındır Kazası	4134	Menemen Kazası	7289
Bergama Kazası	6808	Ödemiş Kazası	29310
Çeşme Kazası	2873	Seferihisar Kazası	2317
Dikili Kazası	2402	Tire Kazası	7851
Foça Kazası	1439	Urla Kazası	3106
Karaburun Kazası	1534	Torbalı Kazası	5876
Kemal Paşa Kazası	7673		

Kaynak: <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa> Benal Arıman'ın 23.7.1946 yılında aldığı Mazbatası.

318.957 kayıtlı seçmen arasından 222.532'si oy kullanmış Benal Nevzat Hanım ise 115.686 oy alarak dördüncü kez TBMM'ye girme hakkı kazanmıştır. 5.8.1946 tarihinde Meclise katılmıştır. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Ekonomi Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçilmiştir 7 Kasım 1949 tarihinde ayrıca Bayındırlık Komisyonu üyeliğine de seçilmiştir.<sup>238</sup>

Benal Nevzat Hanım'ın VIII. dönem TBMM'de yaptığı sözlü ya da yazılı bir çalışma bulunmamaktadır.

<sup>238</sup> Mustafa Çufalı, *a.g.e.*, s. 587.

## 4. BÖLÜM

### BENAL NEVZAT ARIMAN'IN TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ VE VEFATI

#### Benal Nevzat Arıman'ın Toplumsal ve Kültürel Faaliyetleri

Benal Nevzat yaşadığı sorunların üstesinden gelmeye çalışan güçlü bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Aldığı eğitim ve bu doğrultuda yaptığı çalışmalar, tüm kadınlara örnek teşkil ederek kadının toplumda var olan değerinin çok üstünde bir yere sahip olması gerektiğini ve kadının hak ettiği bir konumda olması gerektiğini savunmuştur. Bunun için de insanları bilgilendirmek için gerektiğinde at arabasıyla birçok yere ulaşmış ve halkı bilgilendirmeye çalışmıştır.

Benal Nevzat Hanım 1923 yılında Sorbonne Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun olur olmaz İzmir'e dönmüş ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti için çalışmaya başlamıştır. Benal Nevzat Hanım sürekli sosyal hayatın içinde birisi olmuştur. Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay, Yeşilay, Tüberküloz Derneği, CHP Gençlik Kolları ve CHP Belediye Meclis Üyeliği gibi çeşitli kurumlarında aktif görev almıştır.<sup>239</sup>

Hilâl-i Ahmer (Kızılay), Himaye-i Etfâl (Çocuk Esirgeme Kurumu), Verem Mücadele Cemiyeti ve aşevleri gibi hayır derneklerinde üye olarak çalışmış, 1926'da Cumhuriyet Halk Partisi'ne İzmir'de partinin ilk kadın üyesi olarak kaydolmuş ve dört sene partinin Vilayet İdare Heyeti'nde üye olarak çalışmıştır. 1930 ve 1934 yılları arasında İzmir Belediye Meclisi üyeliği yapmıştır. Böylece İzmir'de Belediye Meclisi'ne seçilen ilk kadın üye olmuştur. 1932-1934 yılları arasında İzmir Halkevi'nin Dil-Tarih-Edebiyat komitesinde çalışmıştır. Siyasi, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yanında yazı hayatını hiç ihmal etmeyen Benal Nevzat'ın 1926-1932 yılları arasında Hizmet'te, 1927-1929 yılları arasında Ahenk'te, 1927-1928 yılları arasında Fikirler Dergisi'nde, 1929-1934 yılları arasında Anadolu'da ve 1932'de

---

<sup>239</sup> Benal Nevzat Arıman'ın torunu Supsun Güralp. İpek Yaşar, s.71.

Halkın Sesi'nde yayınlanmış şiir, hikâye, makale ve çevirileri bulunmaktadır. 1931'de Tokadîzade Şekib'in başkanlığında kurulan Edebiyat Cemiyet'inde de yer alan Benal Nevzat'ın az sayıda olmakla birlikte İzmir basınında 1934 sonrasında şiir ve makale yayınlamıştır.<sup>240</sup>

Milletvekilliği sırasında İzmir'i köy köy kasaba kasaba dolaşmış, motorlu araçlarla ve at üstünde dağlara kadar tırmanmış, efeleri ve ailelerini ziyaret etmiştir. Halk tarafından tekrar tekrar seçilmesinin nedeni halkın kendisini "İzmir'in Kızı" diyecek kadar benimsemiş olmasındandır.<sup>241</sup>

**Tablo -12:** Benal Nevzat Hanım'ın Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ndeki Görevleri Listesi

YILLAR	TEMSİLCİLER
1937	Dr. Hulusi Alataş, İzmir Saylavı Rahmi, Benal Nevzat Arıman, Hamdi Aksoy, Kamil Dursun, Dr. Bahtiyar Tara.
1939	Sıhhat ve İctima-i Muavenet Vekili Dr. Hulusi Alataş, İzmir Mebusu Rahmi Köken, İzmir Mebusu Hamdi Aksoy, İzmir Mebusu Kamil Dursun, Trabzon Mebusu Sırrı Day.
1940	İzmir Mebusu Şehime Yunus, İzmir Mebusu Benal Nevzat Arıman, İzmir Mebusu Kamil Dursun, İzmir Mebusu Mehmet Aldemir, İzmir Mebusu Reşat Mimaroglu, İzmir Mebusu Rahmi Köken.
1942	İzmir Mebusu Benal Nevzat Arıman, İzmir Mebusu Şehime Yunus, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, İzmir Mebusu Celal Bayar, İzmir Mebusu Kamil Dursun, İzmir Mebusu Mehmet Aldemir, İzmir Mebusu Mahmut Esad Bozkurd, İzmir Mebusu Sadettin Epikmen, Hariciye Vekili Şükrü Saraçoğlu, İzmir Hilal-i Ahmer Merkez Başkan Yardımcısı Baha Nasuh Yörük

Kaynak: Cevriye Yıldırım, *Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti İzmir Merkezi'nin Kuruluş ve Faaliyetleri (1911-1945)*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, 2013, s. 24.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Benal Nevzat Hanım Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyetinde 1937-1940-1942 tarihlerinde aktif olarak görev yapmıştır.

<sup>240</sup> Sibel Duruoğlu, a.g.e., s. 95-96.

<sup>241</sup> Benal Nevzat Arıman'ın Torunu Supsun Güralp'ten alınan bilgi.

Benal Nevzat Hanım, cenaze evraklarında belirtildiğine göre kalp yetmezliğinden kızının söylediğine göre de belinin kırılmasına bağlı olarak 19 Temmuz 1990 tarihinde vefat etmiştir.<sup>242</sup> Benal Nevzat Hanımın ölümü ailesi tarafından gazeteye verilen ölüm ilanıyla şu şekilde duyurulmuştur:<sup>243</sup>

*"İzmir'in Hürriyet Şehitlerinden Teyfik Nevzat Bey ve merhume Cemile hanımın kızı, merhume Menije Öke merhume Mutahhare Keskiner'in kardeşi, Prof. Dr. Nevzat Öke, Prof, Dr. Altan Öke, Dr. Refik Keskiner, Bediz Sawyer'in teyzeleri, Singer umum müdürlerinden Neş'et Arıman'ın sevgili eşi, Supsun ve Aparslan Tabkaç'ın büyük anneleri, Dr. Y. Müh. Asım Güralp'in sevgili kayınvalidesi, İftar Güralp'in biricik annesi, Atatürk döneminin ilk kadın milletvekillerinden dört devre İzmir milletvekilliği yapmış olan BENAL NEVZAT ARIMAN Hanımefendi hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 21 Temmuz 1990 Cumartesi günü öğle namazına müteakip Teşvikiye Camiinden Zincirlikuyu aile mezarlığına defnedilecektir. AİLESİ."*

---

<sup>242</sup> Sibel Duruoğlu, *a.g.e.* , s.96.

<sup>243</sup> Milliyet Gazetesi. 21.07.1990. s.15

## SONUÇ

Dünyanın hemen hemen her yerinde kadın ve erkek arasında eşitsizlik söz konusu olmuştur. Bu eşitsizlik bazı dönemlerde az olmakla birlikte kimi dönemlerde oldukça bariz bir hal almıştır. Kadına kimi dönemlerde eşyadan farksız davranılmış ve tabiri caize alınıp satılan bir mal kadar değersizleştirilmiştir.

Türk kadınının da elde ettiği haklar dönemlere göre farklılık gösterir. Kimi dönemlerde erkeklerle eşit haklara sahipken, kimi dönemlerde kadının toplum yaşamındaki yeri ve önemi unutulmuş ya da göz ardı edilmiştir. Tüm bunlarda sosyal, kültürel ve hatta bölgesel oldukça etkili olmuştur.

Kadınlar kendilerine karşı gösterilen bu eşitsizlik karşısında sessiz kalmamışlar ve bulduğu her fırsatta kendilerini kanıtlamışlardır. Kendisine verilen görevleri layıkıyla ve tüm fedakârlığı ile gözler önüne sermiştir. Tıpkı ilk Türk Devletlerinde erkekler gibi kılıç kuşanıp, at binip onlarla beraber savaştıkları gibi. Ve yine Milli Mücadele zamanında erkeğini cephede yalnız bırakmayıp ona destek olarak, cephe gerisindeki tüm işlerle ilgilenip diğer taraftan kağnılarla cepheye top taşıdığı gibi.

Türk kadınının tüm bu fedakârlığına Atatürk birebir şahit olmuştur. Bu fedakârlığın karşılığını da Cumhuriyet kurulduktan sonra kadınlara verdiği haklarla ödüllendirmiştir. Bu hakların belki de en önemlisi seçme ve seçilme hakkı olmuştur. Çünkü nüfusun yarısını oluşturan kadınlar artık ülke yönetiminde söz sahibi olmuşlardır. Hem onları yönetecek kişinin seçiminde karar verici rol üstlenmiş hem de bu hakkı doğrudan kullanma hakkına sahip olmuştur.

Kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkından sonra 18 kadın milletvekili ilk kez meclise girmiştir. Bunlar arasında İzmir milletvekili olan Benal Nevzat Hanım da vardır. Hem meclise giren kadınlarımız hem de tüm Türk toplumu ilk kez kadınların da var olduğu meclisi tecrübe etmiştir. Kadınlar mecliste çalışmalarına katılmış, meclis konuşmalarında bulunmuş ve yurt gezilerine çıkmışlardır. Ancak bu tabuları yıkmak çok da kolay olmamıştır.

Benal Nevzat Hanım döneminin anıt kadınlarından biri olmuştur. Dört dönem mecliste milletvekilliği yapmıştır. Erkeklerle beraber köy köy, kasaba kasaba gezip halkın sorunlarını dinlemiştir. Kadına verilen tüm görevleri layığıyla yerine getirmiştir. Mecliste bulunduğu dört dönem boyunca birçok siyasi ve sosyal faaliyetler içerisinde bulunmuştur. Konferanslar düzenlemiş ve toplantılar yapmıştır. Kadınlara yönelik olan bu toplantılarda kadınlarda siyaset bilinci oluşturmak ve onlara verilen hakları bilinçli bir şekilde kullanmalarını sağlamak temel hedef olmuştur.

Günümüzde kadınların siyasi hayata katılımı halen istenilen seviyede değildir. Kadın toplumun her alanında kendi yaşamını sürdürdüğü gibi yönetim alanında da etkin olmalı ve diğer tüm kadınların sesi olmaya devam etmelidir.

## KAYNAKÇA

### RESMİ YAYINLAR

TBMM, Zabıt Ceridesi, 4. Devre, C. 25, S.31

Milletvekili Genel Seçimleri (1923-2011), Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2012.

### SÜRELİ YAYINLAR

Anadolu Gazetesi (1935-1950)

Cumhuriyet Gazetesi (1935-1950)

Halkın Sesi (1935-1950)

Yeni Asır Gazetesi (1935-1950)

### KİTAPLAR

AHMAD, Feroz-Bedia AHMAD TURGAY, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1976.

AKIN Rıdvan, *Türk Siyasal Tarihi (1923-2000)*, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.

ALTINDAL Aytunç, *Türkiye’de Kadın*, Birlik Yayınları, İstanbul, 1985.

ARAT Necla, *Aydınlanmanın Kadınları*, Cumhuriyetin 75. yılında Türkiye’de kadın tartışmaları. (Yay. Haz: N. Arat), İstanbul, 1998.

- *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2006.

- ARIMAN Benal Nevzat, Aytım Şiirler, Sevi Yayınları, , İstanbul, 1974.
- AYDEMİR Birol, *Milletvekilleri Genel Seçimleri (1923-2011)*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012.
- BAYKAN Ayşegül, ÖTÜŞ-BASKETT Belma, *Nezihe Muhittin ve Türk Kadını 1931*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.
- BENSADON Ney, *Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları (Çev: Şirin Tekeli)*, İletişim Yayınları, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990.
- BERKTAY Fatmagül, *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye*, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları N.7, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimleri Yayınları, İstanbul, 2004.
- BİRİNCİ Ali, *Tarihin Kara Kitabı Tarihçiliğimizde Usul ve Ahlak Meseleleri*, Hitabevi Yayınları,, Ankara, 2014.
- BULUT Faik, *İttihat ve Terakki’de Milliyetçilik, Din ve Kadın Tartışmaları*, Su Yayınları, C.1, İstanbul, 1999.
- COŞKUN Ali, *Sosyal Değişme Kadın ve Din*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2011.
- ÇAKMAK Fevzi, *İzmir’in Siyasi Hayatında Seçimler (1908-1945)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017.
- ÇUFALI Mustafa, *Türkiye Parlamento Tarihi, TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, N.46, C.3, Ankara, 2012.
- DOĞAN İsmail, *Dünden Bugüne Türk Ailesi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2009.
- DOĞAN Sabiha, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Aydın Kadınlar Şair ve Yazarlar (1850-1950)*, Akademik Kitaplar, İstanbul, 2012.
- DOĞRAMACI Emel, *Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü*”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1989.



DOĞRAMACI Emel, *Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişmede Türk Kadını*, Atatürk Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1993.

GÜNAY Şenay, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM V.Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)*, *TBMM Vakfı Yayınları*, N. 39, C.V, 2011.

GÜNEŞ İhsan, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM V.Dönem (1935-1939)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, N.13, C.1, Ankara, 2003.

İNAN Ayşe Afet, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, Milli eğitim Basımevi, İstanbul, 1982

İNAN Ayşe Afet, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 4. Baskı, Ankara, 1998.

İÇKE Ayşen, *Türkiye'de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.

KAFESOĞLU İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007.

KAPLAN Leyla, *Cemiyetlerde ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Yükseköğretim Kurulu Matbaası, Ankara, 1998.

KIRKPINAR Leyla, *Türk Kurtuluş Savaşı'nda Türk Kadını*, Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II. (1763-1938 Yılları Arasında Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Ordu ve Toplum, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, Genel Kurmay Basımevi, 2001.

KURNAZ Şefika, *Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını*, MEB. Yayınları, İstanbul, 1997.

KURNAZ Şefika, *Osmanlı Kadınının Yükselişi (1908-1918)*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2013.

OK Sema, *İttihat Terakki'nin Yeminsiz Kadınları*, Destek Yayınları, İstanbul, 2012.

ORUZ İffet Halim, *Atatürk Döneminde Türkiye’de Kadın Devrimi*, Gül Matbaası, İstanbul, 1986.

TAYANÇ Füsün, *Dünyada ve Türkiye’de Tarih Boyunca Kadın*, Tan Kitap Yayınları, Ankara, 1981.

TOKER Tarhan, *Tarihte Türk Kadını Aile Hayatı Kadın Hakları*, Marmara Pilak ve Kitabevi, Denizli, 1966.

TÜMER ERDEM Yasemin-Halime Yiğit, *Bacıyan-ı Rum’dan Günümüze Türk Kadınının İktisadi Hayattaki Yeri*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2010.

TÜRKDOĞAN, Orhan “Türk Ailesinin Genel Yapısı.” Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1992.

YILDIZ Hakkı Dursun, *İslamiyet ve Türkler*, İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2011.

YAVAŞGEL Emine, *Türk Siyasetinde Kadının Temsil Sorunu*, Derin Yayınları, İstanbul, 2014.

YILDIRIM Sema, ZEYNEL Behçet Kemal, *TBMM Albümü 1920-2010*, , TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, no.1, C.1, Ankara, 2010.

YURTSEVER ATEŞ, Nevin *Kadın Yolu, Türk Kadın Yolu (1925-1927)*, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, İstanbul, 2009.

ZİHNİOĞLU Yaprak, *Kadınsız İnkılâp*, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

ZİYA Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul, Akvaryum Yayınları, 2005.

## **MAKALELER**

AKSOY Yaşar, Kadın Gözüyle Politika, *Yeni Asır Gazetesi*, 8 Ekim 1991.

AKSOY Yaşar, Türk Kadını Meclis’e Yakışır, *Yeni Asır Gazetesi*, 7 Ekim 1991.

AKSOY Yaşar, Milli Mücadele ve Devrimler, *Yeni Asır Gazetesi*, 10 Ekim 1991.

AKSOY Yaşar, İlk Kadın Milletvekili İzmir’li Benal Nevzat Anlatıyor: Kadın Gözüyle Politika, *Yeni Asır Gazetesi*, 9 Ekim 1991.

AKSOY Yaşar, İzmir’e Hizmet Yılları, *Yeni Asır Gazetesi*, 11 Ekim 1991.

ARMAĞAN Servet, “Türkiye’de Parlamento Seçimleri” , İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.33, S.2-3, İstanbul, 1967.

ARI Asım, “Tevhid-i Tedrisat ve Laik Eğitim”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara, C.22, S. 1, 2002.

AKDEMİR Salih, “Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim’de Kadın” , *İslami Araştırmalar Dergisi*, C.10, S. 4, 1997.

ALBAYRAK Fatma, SERİN Nilüfer, “Kutadgu Bilig ve Marifetnamede Kadın Algısı.”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 37, 2015.

AVCI Müşerref, “Osmanlı Devleti’nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2016.

AVCI Yasemin, “Osmanlı Devleti’nde Tanzimat Döneminde "Otoriter Modernleşme" ve Kadının Özgürleşmesi Meselesi”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 21, 2007, Ankara, 2009.

DENİZ Şadiye, “Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili”, *Balıkesir Üniversitesi Akademik Fener Dergisi*, S.7, 2007.

DUMAN Önder, Tek Parti Döneminde CHP’de Bir Parti İçi Demokrasi “Denemesi”: 1939 Seçimleri ve İkinci Seçmenlerle “İstişare”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* S.26. 2017.

ÇOLAK Filiz, “Demokrat Parti Dönemi’nde TBMM’deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Faaliyetleri (1950-1960)”, *Tarih Okulu Dergisi*, S.XXXII, 2017.

- ERDEM Ali Rıza, Atatürk'ün Kadına ve Kadın Haklarına Verdiği Önem, *Belgi Dergisi*, İstanbul, S.9, 2015.
- ERDEM Mustafa, “Geleneksel Türk Dini ve İslam” , *Dini Araştırmalar Dergisi*, 1998, C. 1, S. 2.
- GÖKÇİMEN Semra, “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Süreci”, *Yasama Dergisi*, S.10, 2008.
- GÜLAÇTI Nurettin, “Sanatsal Bir Obje Olarak Kadın Ve Bazı Toplumlarda Kadına Bakış” , *İdil Dergisi*, C. 1, S. 2, 2012.
- KAMA Sezen, “Osmanlı Hukukunda Evlilik Akdi ve Söz Konusu Akdin 1869 Tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesine Göre Osmanlı Tabiiyetine Etkisi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 71, S.1, İstanbul, 2013.
- KEŞOĞLU Birsen Talay, “Son Dönem Osmanlı'da Kadın Türk Kimliğinin Oluşturulmasında Kadınlara Bıçilen Roller: Milliyetçilik ve Türk Kadını” , *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, S. 11, 2010.
- KUMRAL Aydan ve diğerleri, Siyasette İzmir'in Kadınları, Milletvekilleri Belediye Başkanları Belediye Meclis Üyeleri (1930-2014), İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2014.
- KONAN Belkıs, “Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci” , *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara, 2011.
- MANDAOĞLU Mehmet, “İslamiyet'ten Önce Türklerde Aile Hukuku” , *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 33, 2013.
- ODYAKMAZ Zehra, KESKİN Bayram, “İslamiyet'in Kabulünden Önce Türk Devleti”, *TED Ankara Kolejliler Tarih*, 2017, S. 128.
- OLGUN Kenan, Türkiye'de Cumhuriyet'in İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXVII, S.79, 2011.

- ÖZER Sevilay, Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXIX, S. 85, 2013.
- ÖZKİRAZ Ahmet, ARSLANEL Nazan, “İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak” , *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C. 3, N. 1, 2011.
- SEZER Ayten, Türkiye’deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis Çalışmaları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XIV, S.42, 1998.
- TEKİN Başak Burcu, “Selçuklu Kültüründe Kadının Konumu: Sanat Eserlerinden Hareketle Karşılaştırma.” *Turkish Studies*, S. 9-10, Ankara, 2014.
- TOKSARI Ali, “Hz. Peygamber Devrinde Kadın”, *Diyanet İlmî Dergi*, 1993, C.29, S. 4.
- TOPRAK Zafer, Halk Fırkasından Önce Kurulan Parti Kadınlar Halk Fırkası, *Tarih ve Toplum Dergisi*, İletişim Yayınları, 1988.
- TOPRAK Zafer, Türkiye’de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkası’ndan “Arsıulusal Kadınlar Birliği” Kongresine (1923-1935), *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, S. 2, 1994
- TUNCER Erol, TUNCER Bülent, Meclis Aritmetiğinde Yaşanan Değişim (1943-1960), *Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı*, Ankara, 2015
- SAĞ Vahap, “Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk.” *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 1, 2001.
- SARIÇOBAN Gülay, “Milli Mücadele’de Anadolu Kadını”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 21(4), 2017
- ŞAHİN Cemile, ŞAHİN Mustafa, “Osmanlı Son Dönemi ile Milli Mücadele Yıllarında Türk Kadınının Sosyal, Siyasi ve Askeri Faaliyetleri” , Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 2, S. 2, 2013

UZMAN Nasrullah, “Cumhuriyet Türkiye’sinin İlk Kadın Milletvekilleri: Biyografileri, Genel Özellikleri ve TBMM’deki Faaliyetleri”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü II.Genç Bilim Adamları Sempozyumu*, Ankara, 2010

YAŞAR Selman, “Basındaki Bilgiler Işığında İlk Kadın Milletvekilleri”, (Ed: Dicle Aydın, Ahmet Aras), *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmaları Dergisi*, S. 15, Konya, 2013

YAŞAR Selman, “Türkiye’nin İlk Kadın Milletvekillerinden Benal Nevzat (İştar) Arıman”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, , S.4, 2010.

YAŞAR İpek, “İzmir’in İlk Kadın Milletvekili: Benal Nevzat Arıman”, *Kent Konak Dergisi*, S.20, İzmir, 2014.

YAZICI ERSOY Habibe, “Başkurt Türkçesinde ‘KADIN’ ile İlgili Söz Varlığı.” *TÜRKİYAT Araştırmaları Dergisi*, S. 31, 2012.

YILMAZ Ahmet, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi”, *Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.9, N.20-21, 2010

YILMAZ İlkay, “Osmanlı Kadın Tarihine İlişkin Birkaç Not” , *Kadın Araştırmaları Dergisi*, S. 10, İstanbul, 2012

## **TEZLER**

AKKAYA Ümit, *Hz. Peygamber’in (s.a) Kadınların Sosyal Hayattaki Konumu ve Ahlaki Eğitimi İle İlgili Hadislerinin Eğitsel Açıdan Değerlendirilmesi*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2012.

ALAT Aykar, *Benal Nevzat Arıman'ın Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1999.

ÇADIR Mustafa, *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)*, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2011.

DULUM Sibel, *“Osmanlı Devleti'nde Kadının Statüsü, Eğitimi ve Çalışma Hayatı (1839-1918)”*, Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2006.

DURUOĞLU Sibel, *Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih(Türkiye Cumhuriyeti Tarihi) Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007

KAYA Gürcü, *Kadın Derneklerinin Kadın Siyasal Yaşama Etkisi, KA-DER Örneği*, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.

MAHMUTOĞLU Tansu Barış, *1923-1960 Yılları Arasında CHP'nin Seçim Çalışma Ve Propagandaları*, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2015

SIĞIRCIKLIOĞLU Kurtuluş, *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kadını*, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi Yüksek Lisans Programı, Ankara, 2015

ŞAHİN Cemile, *Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1935-2007)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Doktora Tezi, Ankara, 2010

UYANIKER Ferhat, *Milli Mücadele'de Türk Kadını*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007

YILDIRIM Cevriye, *Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti İzmir Merkezi'nin Kuruluş ve Faaliyetleri (1911-1945)* , Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, 2013

YILDIZ Hacer, *Türkiye'de Kadınların Haklar Mücadelesi ve Nakiye Ülgen*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

## SÖZLÜ GÖRÜŞME

Benal Nevzat Arıman'ın torunu Supsun Güralp (4 Ağustos 2016)

Yaşar Aksoy (22 Mayıs 2016)

## İNTERNET

<https://www.izlesene.com/video/ilk-kadin-milletvekillerinden-benal-ariman-ataturkle-anilari/10080806> TRT, Atatürk'ten Anılar Programı, 16.Bölüm, 1976.

<http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/> TBMMZC, 5.Dönem, C.12, 81.Birleşim, 31. 7. 1936

<http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/> TBMMZC, 5.Dönem, C.19, 76.Birleşim, 14. 6. 1937, s.306.

[http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa](http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/) TBMMZC, 5. Dönem, C.26, 82.Birleşim, 28. 8. 1938, s.433

[http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa](http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/) TBMMZC, 5.Dönem, c:27, 4.Birleşim, 14. 11.1938

[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT\\_932\\_1\\_5.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_932_1_5.pdf) sonuç adresinden 5. döneme ait Benal Nevzat'ın Tercüme-i Hali Dosyası



[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM\\_932\\_1\\_5.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_932_1_5.pdf) Benal Arıman'ın 11.2.1935 yılında Aldığı Mazbaatası.

[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM\\_932\\_1\\_5.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_932_1_5.pdf) Benal Arıman'ın 26.3.1939 yılında Aldığı Mazbaatası.

[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM\\_932\\_1\\_5.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_932_1_5.pdf) Benal Arıman'ın 1.3.1943 yılında Aldığı Mazbaatası.

[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM\\_932\\_1\\_5.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_932_1_5.pdf) Benal Arıman'ın 23.7.1946 yılında Aldığı Mazbaatası



## EKLER

EK.1:



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden  
Alınmıştır.



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden  
Alınmıştır.



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden  
Alınmıştır.



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden  
Alınmıştır.

EK.2



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden Alınmıştır.

EK.3



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden Alınmıştır.

EK.4:



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden Alınmıştır.

EK.5:



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden Alınmıştır.

EK.6:



Kaynakça: YAŞAR İpek, “İzmir’in İlk Kadın Milletvekili: Benal Nevzat Arıman”,  
*Kent Konak Dergisi*, S.20, İzmir, 2014.

EK. 7:



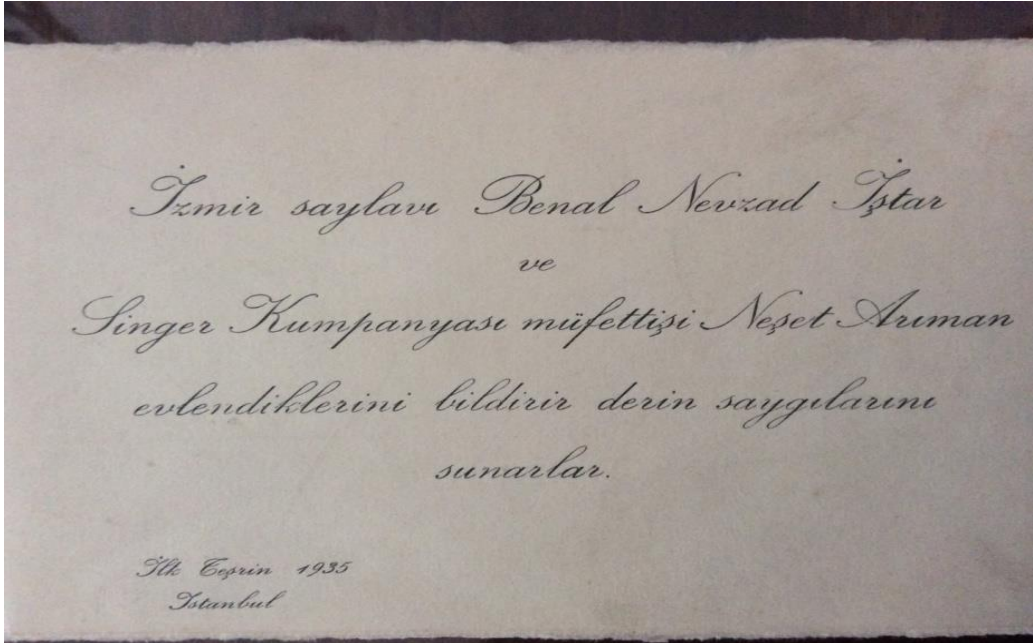
Kaynakça: YAŞAR İpek, “İzmir’in İlk Kadın Milletvekili: Benal Nevzat Arıman”,  
*Kent Konak Dergisi*, S.20, İzmir, 2014.

EK.8:



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden Alınmıştır.

EK.9:



Kaynak: Supsun Güralp zel Arşivinden Alınmıştır.

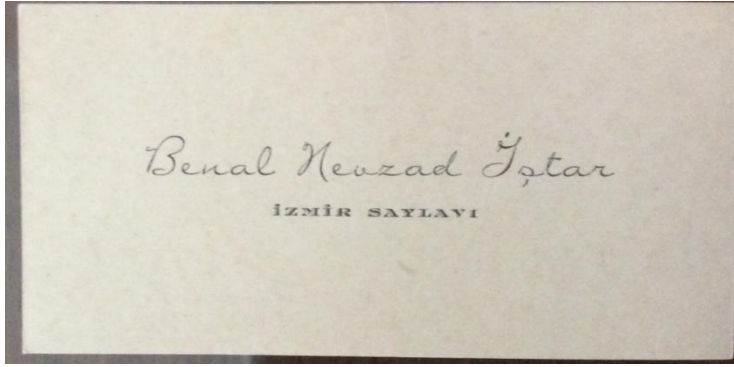
EK.10:



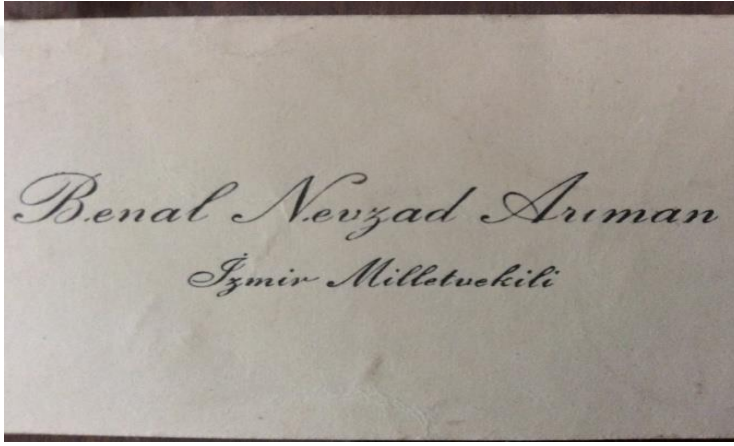
Kaynakça: Supsun Güralp zel Arşivinden Alınmıştır.



EK.11:



Kaynakça: Supsun Güralp Özel Arşivinden Alınmıştır.



Kaynakça: Supsun Güralp Özel Arşivinden Alınmıştır.



Kaynakça: Supsun Güralp Özel Arşivinden Alınmıştır.

EK.12:

T.B.M.M. Azasına Malsus

Devre = 5

İsmi

Benal Arıman

Sicil No: 185

FOTOĞRAF

Seçim dairesi	<i>İzmir</i>	Eserleri	<i>edli, ictimai ve kadınlara sunulan gazete, halkın malı, halkın sesi ve gazetesi ve roman</i>
Adı	<i>Benal Nevzat</i>	İlimi rütbeleri	
Soy adı	<i>İstar</i>	Meslek ve meşguliyeti	<i>yazı yazmak</i>
Babasının ve annesinin adı	<i>Babam: avukat. Prof. Dr. Nevzat Arıman annem: Cemile</i>	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	<i>Behtar</i>
Doğduğu yer	<i>İzmir</i>	Seçimden evvelki son memuriyeti	
Oturduğu yer	<i>İzmir</i>	Memur değilse seçimden evvel son vaziyeti	<i>Belediye başkanı ve C. H. F. başkanlığı</i>
Doğum tarihi	<i>1319</i>	Seçim mazbatasının tarihi	<i>11-2-935</i>
Talısili	<i>soybonne dersliğinde edebiyat fakültesinde</i>	Kaç reyile sayılabılığa seçildiği	<i>1155</i>
Bildiği diller	<i>Fransızca, rumca</i>	Mazbatasının Meclis genel Heyetince tasdiki tarihi (*)	
Nede ihtisası olduğu	<i>edebiyat, ictimaiyat belediye işleri</i>	Meclise iltihak tarihi	<i>1-3-935</i>

[\*] Bu yer Meclis Kanunlar kaleminde doldurulacaktır.

Kaynakça: [https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT\\_932\\_1\\_5.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_932_1_5.pdf) sonuç adresinden 5. döneme ait Benal Nevzat'ın Tercüme-i Hali Dosyası.

### Kısa tercüme-i hal

Benal Nevzat İstör

İzmirliyim. Babam İzmirli avukat Celal Nevzat'tır. 1349 da İzmirde doğdum. İlk ve orta tahvilimi İzmirde yaptıktan sonra 920 senesinde Paris İlahiyat Fakültesinde okudum.

İhtimali, edebî, bilhassa Kadınlık meselesi üzerinde gazeteler yazılar yazdım. Konferanslar verdim. Matbu gazete matbu bir çok yazıdım, tiyatro oyunları, romanlarım vardır.

Hilâletkârca, Hümayunîşfal gibi bir çok hayır müesseselerinde aya olarak çalıştım.

C. H. Fırkasına İzmirde ilk kadın aya olarak girdim ve firkâli arkadaşlarımın itimadlarını kazanarak dört sene İzmir C. H. F. idare heyeti aya olarak çalıştım.

930 senesi İzmirde yapılan belediye intihabatında kazanarak, belediye ayaı oldum. Ve bu sene (935) yapılan yollama ve intihabat, en çok rey almak suretili, ikinci defa belediye ayaı oldum.

İnkılâpçı Fırkanın Türk Kadınına verdiği sosyal hak işine, saygınlık için namzetliğimi koydum. Ve büyük Fırkanın tasviti için ercekt Fırka namzedi olarak ilan edildim ve İzmirde seçildim.

Benal Nevzat İstör

Kaynakça: [https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT\\_932\\_1\\_5.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_932_1_5.pdf) sonuç adresinden 5. döneme ait Benal Nevzat'ın Tercüme-i Hali Dosyası.



EK.14:

## İzmirin Sayıavları

### Yeniler İçinde Bayan Benal, Bay Hasan Âli Ve Hüsnü Çakır Var Diğerleri Hiç Değişmemiştir

İstanbul 4 (Hususi) — Cumhuriyet Halk fırkası genel divanında tesbit edilen fırka namzetleri listesi Anadolu Ajansı ile ilan edilmiştir. Ajans aynen listeyi verecektir. Fırkanın namzetler listesinde 105 yeni sayıav vardır. Sayıavların 294 ü eskidir.

İstanbul 4 (Hususi) — Avukat Bay Avram Naum da bugün İstanbul müstakil mebusluğuna namzedliğini koymuştur.

**İzmir Sayıavları**  
Önümüzdeki cuma yapılacak



*İzmirin ilk kadın sayıavı  
Bayan Benal Nevzat*

olan sayıav seçimi namzetleri bütün vilâyetlere bildirilmiştir. Bu meyanda İzmir için ayrılan namzetler vilâyet idare heyetine resmen tebliğ olunmuştur. İzmir sayıavları arasında mühim değişiklik yoktur. Müstakil mebuslardan bay Hüsnü namzedliğini Muğladan koymuştur. Eski sayıavlarımızdan Hariciye bakanı Bay Tefik Rüstü Aras, Ekonomi bakanı bay Celâl Bayar, Adliye bakanı bay Şükrü Saracoğlu, bay Mahmut Esat Bozkurt, Gene-

*Sonu 8 üçüncü sayıada*

Kaynakça: Yen Asır Gazetesi, 5 Şubat 1935, s.1.

EK.18:

### İzmir Meb'us namzedleri

İzmir namzedleri listesi şudur:

- Hasan Ali Yücel
- Şükrü Saracoğlu
- Mahmut Esat Bozkurt
- Halil Mentuş
- Rahmi Köken
- Reşad Mimaroğlu
- Celâl Bayar
- Kâmil Dursun
- Sadettin Epikmen
- Benal Arıman
- Mustafa Bengisu
- Şehime Yunus
- Mehmed Aldemir
- Nazmi İlker

Kaynakça: Anadolu, 25 Mart 1939, s.1.

EK:16:



Kaynakça: Anadolu, 25 Mart 1939, s.1.

EK:17:



Kaynakça: Anadolu, 19 Temmuz 1946, s.1.